

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra biblických věd

Diplomová práce

**KATOLICKÁ A ADVENTISTICKÁ
HERMENEUTIKA**

srovnání různých přístupů k Písmu

Vedoucí práce: ThLic. Adam Mackerle

Autor práce: Bc. Aleš Kocián, B.Th.

Studijní obor: Teologie služby, kombinované studium

Ročník: II.

2011

PROHLÁŠENÍ O SAMOSTATNÉM ZPRACOVÁNÍ

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracoval samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury, které jsem uvedl v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, /resp. v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí, archivovaných Teologickou fakultou, / elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

28. 3. 2011

Aleš Kocián

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu diplomové práce ThLic. Adamu Mackerlemu za samotné téma a námět této práce, také za velmi podnětné vedení, odborné připomínky a za nebývalou ochotu, se kterou se mi po celou dobu věnoval.

Děkuji také svému tchánovi PhDr. Josefu Hrdinkovi, PhD. za cenné nasměrování, motivační podporu a téměř nevyčerpatelné zdroje jeho knihovny.

Obzvláště velké poděkování za trpělivost s tatínkem, uzavřeným za dvěma svými pracovny, patří mým nejbližším a především mé manželce Bc. Eleně Kociánové.

OBSAH

ÚVOD.....	6
1. VYMEZENÍ TÉMATU A CÍL PRÁCE.....	8
1.1. VYMEZENÍ TÉMATU A ROZSAHU DIPLOMOVÉ PRÁCE	8
1.2. VÝZKUMNÝ ÚKOL, METODOLOGIE A DEFINOVÁNÍ PRACOVNÍ TEZE	8
1.2.1. Cíl diplomové práce	9
1.2.2. Metodologie práce	10
1.2.3. Pracovní hypotéza	10
1.3. DŮLEŽITÉ ÚVODNÍ POHLEDY NA TÉMATIKU	12
1.3.1. Definování vztahu církvi k Bibli - Božímu slovu, a Ježíši Kristu – inkarnovanému Božímu Slovu	12
1.3.2. Vztah církve římskokatolické k inkarnovanému a psanému Slovu.....	13
1.3.3. Vztah církve adventistů sedmého dne k inkarnovanému a psanému Slovu	15
1.4. DEFINOVÁNÍ POJMU HERMENEUTIKA	17
1.5. DEFINOVÁNÍ VZTAHŮ MEZI HERMENEUTIKOU, EXEGEZÍ A POSLÁNÍM CÍRKVE.....	20
1.5.1. Písmo a hermeneutika v církvi římskokatolické ve vztahu k poslání církve.....	21
1.5.2. Písmo a hermeneutika v církvi adventistů ve vztahu k poslání církve.....	24
2. ZPRACOVÁNÍ TÉMATU NA ZÁKLADĚ PROSTUDOVANÉ LITERATURY	28
2.1. HISTORICKÁ SONDA DO VÝVOJE HERMENEUTIKY.	28
2.1.1. Příspěvek řecké filozofie k hermeneutice	28
2.1.2. Metoda výkladu komunity Esejců.....	29
2.1.3. Ježíšovy hermeneutické principy.....	30
2.1.4. Rabínské hermeneutické principy.....	31
2.1.5. Metody výkladu Písma v rané křesťanské církvi	32
2.1.6. Metody výkladu Písma u církevních otců	34
2.1.7. Vliv alexandrijské školy na metody výkladu ve středověku	37
2.1.8. Vliv antiochijské školy	38
2.1.9. Postavení Bible a metody jejího výkladu v době reformace a osvícenectví.....	39
2.1.10. Vliv rozvoje individualismu	42
2.1.11. Metody výkladu Bible v době vědeckého racionalismu.....	43
2.1.12. Liberální protestantismus 19. století.....	46
2.1.13. Biblický kriticismus.....	46
2.1.14. Hermeneutická filozofie.....	49

2.2.	ROZDĚLENÍ HERMENEUTIKY PODLE TYPŮ.....	50
2.2.1.	<i>Všeobecné rozdělení.....</i>	50
2.2.2.	<i>Rozdělení typů hermeneutiky podle Hendla.....</i>	51
2.3.	OBECNÉ A SPECIFICKÉ HERMENEUTICKÉ PRINCIPY BIBLICKÉ HERMENEUTIKY	53
2.3.1.	<i>Obecné hermeneutické principy.....</i>	53
2.3.1.1.	Oblast jazykovědná.....	53
2.3.1.2.	Postup práce s textem	54
2.3.1.3.	Předporozumění.....	55
2.3.1.4.	Tradiční hermeneutika.....	59
2.3.1.5.	Zásadní vliv textu na vykladače.....	60
2.3.2.	<i>Specifické principy biblické hermeneutiky.....</i>	61
2.3.3.	<i>Porovnání dvou dominantních hermeneutických metod podle Davidsona</i>	64
2.3.3.1.	Historicko-kritická metoda.....	65
2.3.3.2.	Historicko-biblická metoda.....	65
2.3.4.	<i>Historický a teologický kontext hermeneutického rámce církve římskokatolické..</i>	74
2.3.4.1.	10 nejdůležitějších faktorů, které ovlivňují katolickou hermeneutiku.....	74
2.3.4.2.	Základní katolické dokumenty upravující zásady pro biblická studia	78
2.3.5.	<i>Historický a teologický kontext hermeneutického rámce církve adventistů sedmého dne.....</i>	83
3.	PRAKTICKÉ POROVNÁNÍ HERMENEUTICKÝCH PŘÍSTUPŮ.....	90
3.1.	ROZDÍLNÉ HERMENEUTICKÉ POJETÍ BOHOSLUŽEBNÉHO DNE: STAROZÁKONNÍ SOBOTA – KŘESŤANSKÁ NEDĚLE	90
3.1.1.	<i>Hermeneutický přístup církve adventistů k otázce soboty a neděle</i>	90
3.1.1.1.	Souhrn některých hermeneutických principů, které církev adventistů sedmého dne používá k obhajobě soboty jako Božího dne odpočinku	97
3.1.2.	<i>Hermeneutický přístup církve katolické k otázce neděle.....</i>	98
3.1.2.1.	Souhrn některých hermeneutických principů a metod, které církev římskokatolická používá k obhajobě přesunu dne odpočinku ze soboty na neděli	107
	ZÁVĚR.....	109
	SEZNAM LITERATURY.....	113

ÚVOD

„Toto připomínej a před tváří Boží naléhavě domlouvej bratřím, aby se nepřeli o slova. Není to k ničemu, leda k rozvrácení posluchačů. Usiluj o to, aby ses před Bohem osvědčil jako dělník, který se nemá zač stydět, protože správně zvěstuje slovo pravdy.“

(2 Tm 2,14-15)

Při své práci kazatele Církve adventistů sedmého dne se poměrně často setkávám s otázkou, kterou mi v rozhovorech kladou jak věřící tak i nevěřící lidé: *„Proč se křesťanské církve častokrát tak zásadně liší ve věroučných bodech, když všechny tvrdí, že základem jejich učení je jedna stejná Bible?“* Přestože doktrinální rozdílnost církví řada jedinců vnímá jako projev náboženské svobody a obohacující diverzity, na druhé straně mnoho lidí ji vnímá jako znevěrohodnění křesťanství.

Mne samotného tato otázka zajímala, zvláště v době, kdy jsem se začal zajímat o víru a o četbu Bible. A to je také důvod, proč jsem se jako student TF Jihočeské univerzity rozhodl ve své diplomové práci zabývat rozdíly v hermeneutických přístupech své církve, v porovnání s církví římskokatolickou.

Postupný vznik věrouky (jakékoliv) církve samozřejmě kromě hermeneutických a exegetických principů ovlivnila řada dalších, nikoli bezvýznamných faktorů. Například historické okolnosti vzniku církve, vnímání důvodu jejího poslání, doba jejího trvání, historické události během jejího trvání, filozofické a náboženské vlivy, vnější politické okolnosti a žel také „mocenské“ zápasy uvnitř církví samotných.

Vzhledem k omezenému rozsahu práce je možné se zabývat pouze tématem hermeneutických přístupů obou církví. Cílem práce není hodnotící nebo dokonce dehonestující srovnávání, ale spíše snaha o hlubší porozumění teologických paradigmat a hermeneutických principů, s nimiž obě církve přistupují k exegezi

biblického textu a k jeho následné praktické aplikaci.

Zkoumání a porovnávání hermeneutických principů výkladu Písma katolické a jedné z protestantských církví může přinést několik pozitivních důsledků. Kromě užitku pro mne samotného a naplnění akademického požadavku studia se může stát podnětem pro vzájemné hlubší poznávání a pro dialog o shodných a rozdílných přístupech.¹ Nahlédnutí do teologického pozadí a do církevní exegetické práce druhé strany umožní vnímat nejen zdravé hermeneutické principy a relevantní exegezi, ale současně i teologické limity dané církví, vycházející z její historie, tradice a organizačního uspořádání.

¹ *Unitatis redintegratio*, čl. 4. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995. Dokument, s. 445-6: „Ekumenickým hnutím se rozumí... „dialog“ mezi dobře připravenými odborníky na setkání křesťanů z různých církví nebo společností konaných v duchu zbožnosti; v něm každý hlouběji vyloží nauku svého společenství a zřetelně ukáže její charakteristické rysy. Tímto dialogem totiž všichni získávají pravdivější poznání nauky a života každé z obou společností a jejich spravedlivější hodnocení... Na druhé straně je nutné, aby katolíci s radostí uznávali a oceňovali právě křesťanské hodnoty, pocházející ze společného dědictví, které jsou u bratří od nás odloučených.“

1. VYMEZENÍ TÉMATU A CÍL PRÁCE

1.1. Vymezení tématu a rozsahu diplomové práce

Téma této diplomové práce „*Katolická a adventistická hermeneutika - srovnání různých přístupů k Písmu*“ – pokud by mělo být pojednáno v celém kontextu – přesahuje svojí šířkou zadaný rozsah práce. Termín „hermeneutika“ překračuje obor teologie. Dotýká se religionistiky a historie, filozofie, literatury, lingvistiky, sociální psychologie a komunikace a svým způsobem vypovídá i o způsobu lidského myšlení. „Hermeneutika“ jako „hledání a prisuzování smyslu“ je nedílnou součástí každodenního života člověka, kdy dáváme určitý smysl všemu, co vnímáme našimi smysly i to, o čem přemýšlíme.

Proto se tato práce soustředí jen na několik klíčových bodů „hermeneutiky“, propojených s teologií a s exegetickým přístupem církví k Bibli jako k jejich základnímu náboženskému textu. Podobně jako termín „hermeneutika“ zahrnuje i „způsob myšlení a kontext komunikace“, i biblická exegeze implicitně zahrnuje komplexnost skutečného života v dnešním složitém světě. Proto po nezbytných „exkurzech“ do jiných oborů se tato studie bude snažit nejdříve osvětlit obecné téma hermeneutiky a exegeze, zmapuje její historický vývoj, následně se pokusí odhalit hlavní přístupy obou zvolených církví, a na konkrétním příkladu ukáže, jak rozdílná východiska, přístupy a důrazy mohou vést k rozdílnému teologickému pochopení.

1.2. Výzkumný úkol, metodologie a definování pracovní teze

Cílem práce v žádném případě není hodnocení přístupů církví k výkladu Bible a jejich věroučná validita. Skutečně absolutně objektivní pravdivost učení církví si

nárokuje pouze Ježíš Kristus, zakladatel církve, který se sám identifikuje s pravdou: „*Já jsem ta cesta, pravda i život. Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne.*“ (J 14,6).² Kristus je pravdou v nejhlubším smyslu slova, zatímco my lidé, vybavení byť největší kapacitou poznání a úsudku, jsme skutečnou pravdu „*jen z dálky... zahlédli a pozdravili*“ (Žd 11,13), podobně jako trpící lidé „*zahlédli*“ Boží zaslíbení. Ani nejvzdělanější teologové si nemohou činit nároky na plné poznání pravdy, protože tu zjevuje Hospodin pokorným podobně jako Kristus dětem. (Př 1,7; Mt 11,25)

Kromě toho, klíčovým činitelem správného porozumění a aplikace Božího zjevení v Písmu a v Kristu je Duch svatý: „*Jakmile však přijde on, Duch pravdy, uvede vás do veškeré pravdy...*“ (J 16,13).

V procesu čtení a výkladu obsahu Písma nejde pouze o kognitivní proces racionálního poznávání imanentních skutečností, ale o úsilí porozumět transcendentnímu a duchovnímu obsahu, pro který nemá člověk ani dostatečný pojmový aparát. Boha, který „*přebývá na nebesích*“, nelze učinit objektem lidského empirického výzkumu. Poznávající lidé jsou odkázáni na Boží pomoc a dar víry, která jediná je „*nástrojem poznání*“ duchovních skutečností. Avšak Bůh z procesu duchovního poznávání nevyřadil ani lidský rozum a žádá, aby lidé usilovně zkoumali Písmo s použitím všech vhodných prostředků a metod k odhalení smyslu a pravdy.

1.2.1. Cíl diplomové práce

Cílem této diplomové práce je zabývat se hermeneutickými přístupy obecně a pak také přístupy obou zvolených církví, jejich historickým vývojem, formativními vlivy, jejich proměnami a z nich vyplývajícími teologickými

² Bible, *Ekumenický překlad*. 12. vydání (1. Opravené). Praha: Česká biblická společnost, 2001, s. 1374.

Tento i veškeré následující citáty z Bible jsou čerpány z Ekumenického překladu (ČEP) v poslední revizi textu z roku 2000, pokud to v textu nebo poznámce výslovně není uvedeno jinak.

posuny, zmapováním, proč v daných církvích tyto přístupy hrají důležitou roli a případnými možnostmi proměn a posunů moderní doby. I když jsou prvotní pohnutkou a cílem napsání této práce akademické studijní požadavky a příspěvek k rozmnožení vědomostí lidstva, dalším užitečným cílem by mohlo být iniciování dalších úvah a studia neustávajícího problému teologické diverzity a snaha o hledání cest k jednotě.

1.2.2. Metodologie práce

Pro prozkoumání a zpracování tématu diplomové práce jsem zvolil metodu kvalitativního výzkumu odborné literatury, vlastního bádání určitého záběru pramenů, jejich třídění a popisu. Součástí této teoretické části práce bude nejen vysvětlení termínů a souvislostí, ale i historická sonda do dějinných forem hermeneutiky a exegeze. Tato část vyústí v identifikaci a popis hermeneutických principů používaných oběma církvemi v dnešní době. Závěrečná část se bude zabývat vyčleněním a popisem hermeneutických principů dvou srovnávaných církví, použitých k výkladu jedné nebo dvou případových studií, a sice vybraného dogmatického bodu, nebo biblické pasáže, a hledání důvodů a prostředků, proč jednotlivé církve dospěly k rozdílným teologickým závěrům.

1.2.3. Pracovní hypotéza

V úvodu diplomové práce jako pracovní hypotézu uvádím několik předpokladů, které budou v průběhu jejího zpracování potvrzeny nebo vyvráceny.

- **Významným činitelem ovlivňujícím teologická stanoviska církví a jejich praktickou aplikaci jsou přijaté a aplikované hermeneutické principy.** Literární a zvláště duchovní bádání vyžaduje určité apriorní hermeneutické principy, podobně jako matematika předpokládá určité konstanty a axiomy.

Pokud vykladači i jednotliví lidé nedodrží alespoň základní hermeneutické a exegetické zákonitosti, hrozí nebezpečí, že správně neporozumí textu Písma a mohou dospět k nesprávným teologickým závěrům a herezím.

- **Průběžné nebo „skokové“ proměny hermeneutických východisek vedou v „druhém sledu“ k novému exegetickému bádání a posunům teologických postojů.** Bez ohledu na pravdivostní hodnotu výsledků, každé změny základních vykladačských přístupů nutně vedou k posunům teologických výsledků. Podobně jako po nástupu komunismu historici „přepsali historii naší země“ a zdůrazňovali úplně odlišné skutečnosti, protože výchozím předpokladem jejich bádání se stala marxistická a ateistická ideologie. Po roce 1989 se trend obrátil, protože se otevřela nová ideová východiska. Prokáží se změny také na zkoumaných církvích?
- **Doba „moderny“ a „postmoderny“ v globalizovaném a multikulturním světě vede k zásadním proměnám hermeneutických paradigmat s významným dopadem na teologická východiska církví.** 19. a 20. století prošlo pronikavými změnami „způsobů a filozofie poznání“. V období modernistického přístupu „literárního strukturalismu“ poznávajícím subjektům šlo o „porozumění původnímu záměru autorů děl“, cílem bylo poznání záměrů a duševních pochodů autora, šlo o *objektivní* pravdy. Po poměrně náhlém nástupu „postmoderního přístupu“ v procesu „dekonstrukce“ jde poznávajícím spíše o *subjektivní* prožitek a reflexi pocitů a dojmů, které prožívá v dané chvíli poznávající subjekt. Tato změna výchozích paradigmat může ovlivnit i hermeneutické principy a následně vést k posunu teologických důrazů církví.
- **Postmoderní hermeneutické, exegetické a teologické proměny neohrožují teologické základy církví, ale paradoxně jim mohou pomoci se zbavit nepodstatné ideové zátěže a zaměřit se na podstatné body víry.**

Ne každá změna je změnou k horšímu. Radikální proměny západní kultury, (které s malým časovým zpožděním díky globalizaci zasahují celý svět), vedou k indiferentním postojům, k desakralizaci, či k spiritualitě mimo organizované církevní struktury na jedné straně, a k teologické diferenciaci a polarizaci ústící v nárůstu náboženského fundamentalismu a extremismu na straně druhé. Ač jsou mnohé dopady pro církev bolestné, pozitivním důsledkem může být šance zbavit se nepodstatných tradic a vrátit se k podstatným skutečnostem.

1.3. Důležité úvodní pohledy na tematiku

1.3.1. Definování vztahu církvi k Bibli - Božímu slovu, a Ježíši Kristu – inkarnovanému Božímu Slovu

Základem, na kterém stojí církev, je Ježíš Kristus, Boží Syn, který v souladu s Bohem inspirovanými Písmy, přišel na svět jako člověk, aby zde vykonal dílo vykoupění člověka. Církev je společenstvím vykoupěných lidí, které povolal Bůh a svěřil jim úkol, aby ztracenému světu zvěstovali dobrou zprávu o vykoupění v Kristu a o příchodu Božího království. Bůh sám sebe a „*tajemství vykoupění od věků skryté*“ (Ko 1,26-27) lidem zjevil ve svatém Písmu (psané Boží slovo) a zvláště v osobě a díle Ježíše Krista (inkarnované Boží Slovo), v němž se psané slovo naplnilo. Po nanebevstoupení Krista církvi nadále zůstává Písmo jako božský zdroj života a informací o Božím spásném díle. Z tohoto důvodu je přístup a „práce“ církve s Písmem klíčovým faktorem její existence, života a poslání.

1.3.2. *Vztah církve římskokatolické k inkarnovanému a psanému Slovu*

Církev, jako „společenství („Boží lid“), které pochází od samého Ježíše Krista“³ „je jediná Kristova církev, kterou vyznáváme ve Vyznání víry jako jednu, svatou, všeobecnou (katolickou) a apoštolskou.“ Tyto rysy církve „nemá sama od sebe; je to Kristus, který skrze Ducha svatého dává své církvi, aby byla jedna, svatá, všeobecná a apoštolská; on ji také volá, aby uskutečnila každý z těchto charakteristických rysů.“⁴ Svůj původ, identitu, teologii i poslání Církev odvozuje od svého zakladatele Ježíše Krista⁵, Božího Slova, které se zvláštním způsobem inkarnací „stalo člověkem“. On sám církev založil proto, aby se v ní jako v Kristově těle „Kristův život rozlévá do věřících, kteří se prostřednictvím svátostí tajemně, ale skutečně sjednocují s umučeným a oslaveným Kristem“,⁶ aby podle obrazu užívaného církevními otci byla „Noemovou archou, která jediná zachraňuje před potopou“⁷ a aby „byla poslána Bohem k národům světa“ a naplnila „povinnost a zároveň svaté právo hlásat evangelium všem lidem.“⁸

Aby církev v tomto světě mohla žít a naplňovat svěřené poslání, Bůh jí prostřednictvím proroků a apoštolů předával své zjevení. Kromě „obecného“ zjevení Boha v přírodě církve uvádí tři základní formy Božího zjevení k její výchově a službě.

Předně je to Písmo svaté Starého a Nového zákona jako výsledek spolupráce

³ *Dokumenty II. vatikánského koncilu, Všeobecný úvod*. Praha: Zvon, 1995, s. 9.

⁴ *Katechismus katolické církve, § 811*. Praha: Zvon, 1995, s. 217.

⁵ *Lumen Gentium, LG 5*. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995, s. 39: „Tajemství svaté církve se projevuje v jejím založení. Pán Ježíš totiž začal vytvářet svou církev, když začal hlásat radostnou zvěst, totiž příchod Božího království, které bylo slíbeno odpradávná v Písmě: „Naplnil se čas a přiblížilo se Boží království.“ Toto království se jasně projevuje lidem v Kristových slovech, v jeho skutcích a přítomnosti... Tak je církev... zárodek a počátek tohoto království na zemi.“

⁶ Tamtéž, *LG 7*, s. 41.

⁷ *Katechismus katolické církve, § 845*. Praha: Zvon, 1995, s. 227.

⁸ Tamtéž, § 849, s. 226.

Ducha svatého a proroků.

Druhou klíčovou formou je vrcholné Boží zjevení v Ježíši Kristu, kterým bylo Boží zjevení dokončeno.⁹ Tudíž „*před slavným příchodem našeho Pána Ježíše Krista nemůžeme už očekávat nové veřejné zjevení... Nicméně, i když je zjevení dokončeno, není úplně rozvinuto; bude úkolem křesťanské víry postupně během staletí proniknout celý jeho obsah.*“¹⁰ A právě rozvinutí tohoto zjevení je úkolem teologické práce církve s využitím hermeneutických principů a biblické exegeze pod vedením učitelského úřadu církve. V knize Výklad Bible v církvi, v kapitole Soulad mezi katolickou exegezí a tajemstvím vtělení se píše: „*Těsný vztah mezi inspirovanými biblickými texty a tajemstvím vtělení encyklika Divino Afflente Spiritu vyjadřuje takto: „Tak jako se Slovo mající božskou podstatu stalo podobným lidem ve všem kromě hříchu, tak se Boží slova vyjádřená lidskými jazyky připodobnila lidské mluvě ve všem, kromě omylu.*“¹¹

Třetí způsob dovršující „*celé zjevení svrchovaného Boha*“, úzce propojený s uchováváním a zvěstováním poselství daného prorokům a zjevení Ježíše Krista, je ústní předávání evangelia zvané tradice. „*Toto živé předávání, vykonávané v Duchu svatém, se nazývá tradicí – nakolik se liší od Písma svatého, i když je s ním úzce spojeno.*“¹²

Soubor ústně předávaných historických a praktických informací a záznamů teologických rozhodnutí koncilů, v průběhu dějin písemně podchycených, zvaný tradice, spoluvytváří exegetickou a věroučnou matici církve, její kontext a rámec. Stává se významným činitelem výkladu psaného a inkarnovaného Slova Božího pro církev římskokatolickou. „*Posvátná tradice a Písmo svaté jsou tedy*

⁹ Tamtéž, § 65, s. 34-35: „*Mnohokrát a mnoha způsoby mluvil Pán našim předkům v minulosti skrze proroky. V této poslední době k nám však promluvil skrze svého Syna.*“ (Žid 1,1-2) „*Kristus, Boží Syn... je jedinečným, dokonalým Slovem Otce, který v něm říká všechno, a nebude už jiné slovo než toto... Vždyť poté, co nám dal svého Syna, který je jeho Slovem, Bůh nemá jiného slova, které by nám sdělil... Neboť to, co dříve sděloval po částech prorokům, řekl nám cele ve svém Synu.*“

¹⁰ Tamtéž, § 66, s. 35.

¹¹ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Výklad Bible v církvi, Dokument Papežské biblické komise z 15. dubna 1993.* Praha: Vyšehrad, 1996, s. 13.

¹² *Katechismus katolické církve, § 78.* Praha: Zvon, 1995, s. 37.

ve vzájemném těsném spojení a sdílení. Obojí vyvěrá z téhož božského pramene, splývá jaksí v jedno a směřuje k jednomu cíli... A to je důvod, proč církev nečerpá svou jistotu o všem, co bylo zjeveno, pouze z Písma svatého, proto se má obojí přijímat a ctít se stejnou láskou a vážností“¹³ Církev katolická považuje tradici za jeden z hermeneutických principů, které ovlivňují její výklad biblických textů.

1.3.3. *Vztah církve adventistů sedmého dne k inkarnovanému a psanému Slovu*

Preambule věroučného kompendia Církve adventistů sedmého dne *Adventisté sedmého dne věří* zní: „*Adventisté sedmého dne přijímají Bibli za své jediné vyznání víry a z ní odvozují základní věroučné články. Dále uvedené věroučné výroky jsou výrazem toho, jak církev učení Písma chápe a vyjadřuje.*“¹⁴

Písmo představuje církev jako božské zřízení, nazývá ji „*církví Boží*“ (Sk 20,28), protože jí Bůh udělil božskou autoritu. Novozákonní církev vyrůstá ze starozákonních kořenů, ale založil ji Kristus, aby naplnila jeho poslání zvěstovat evangelium světu.

K popisu Hospodina a jeho díla na tomto světě používá Bible obraz skály: „*Přiznejte velikost našemu Bohu! On je Skála. Jeho dílo je dokonalé, na všech jeho cestách je právo.*“ (Dt 32,2-3) Stejný příměr opakuje Starý zákon ještě několikrát (Ž 62,8; Iz 28,16) a následně ho používají i pisatelé Nového zákona. Apoštol Petr Krista přirovnává k úhelnému kamenu, který „*lidé zavrhli, ale před bohem je vyvolený a vzácný*“ (1 Pt 2,4). Apoštol Pavel píše, že „*Nikdo nemůže položit jiný základ než ten, který je už položen, a to je Ježíš Kristus.*“ (1 K 3,11). V odkazu na dějiny Izraele zdůraznil skutečnost, že Boží lid doprovázela „*duchovní skála*“ – Kristus. „*I samotný Ježíš Kristus používá tento obraz, když*

¹³ Tamtéž, § 82, s. 38.

¹⁴ *Adventisté sedmého dne věří... Výklad základních věroučných článků, Preambule.* Praha: Advent-Orion, 1999, s. 9.

prohlašuje: „A na té skále zbuduji svou církev a brány pekla ji nepřemohou.“ (Mt 16,18) Kristus založil křesťanskou církev na sobě samém, na živé Skále.¹⁵

Křesťanskou církev nezaložila skupina lidí zapálených pro určitou reformní ideu, nýbrž Ježíš Kristus, vtělený Bůh Logos: „Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi.“ (J 1,14). Proto mezi Kristem a církví existuje nejužší možný vztah, který apoštol Pavel přirovnává ke vztahu mezi mužem a ženou: „Muži, milujte své ženy, jako si Kristus zamiloval církev a sám se za ni obětoval, aby ji posvětil a očistil křtem vody a slovem; tak si on sám připravil církev slavnou, bez poskvrny, vrásky a čehokoli podobného, aby byla svatá a bezúhonná.“ (Ef 5,25-27).

Aby věřící lidé mohli růst v osobním spásném vztahu s vtěleným Slovem, aby mohli prožívat jednotu církve a plnit jí svěřené poslání ve světě, musí číst, přijímat a prožívat napsané Boží slovo v Písmu. „Ježíš Kristus je středem Písma. Starý zákon představuje Božího Syna jako Mesiáše, Vykupitele světa; Nový zákon jej zjevuje jako Ježíše Krista, Spasitele. Každá stránka Bible, ať už symbolicky nebo popisem skutečnosti, zjevuje nějakou část jeho díla a charakteru.“¹⁶ Proto Kristus vybízel věřící, aby zkoumáním Písma prožívali společenství s ním a duchovně rostli.¹⁷ Písmo bylo pro Ježíše nejvyšší autoritou, protože je inspiroval sám Bůh prostřednictvím Ducha svatého. (2 Tm 3,15-17) Proto se Písmo musí stát nejvyšší autoritou pro všechny věřící.¹⁸ „Veškerá moudrost se musí podřídít autoritě Písma. Biblické pravdy jsou normou, kterou je třeba ověřovat všechny ostatní myšlenky... Bible se nesmí podřizovat lidským normám. Je nadřazena veškeré lidské moudrosti a literatuře... Bible je měřítkem

¹⁵ Tamtéž, čl. 11 Církev, s. 176.

¹⁶ Tamtéž, čl. 1 Boží slovo, s. 25.

¹⁷ Tamtéž, čl. 1 Boží slovo, s. 31: „Po celou dobu své služby Ježíš zdůrazňoval autoritu Písma. Když ho pokoušel satan nebo když vedl spor se svými odpůrci, používal k obraně slova „je psáno“... Ježíš nadřazoval Bibli nad lidské tradice a názory Vytýkal Židům, že přehlížejí autoritu Písma (Mk 7,7-9) a vyzýval je, aby studovali Písmo pečlivěji: „Což jste nikdy nečetli v Písmech?“ (Mt 21,42).“

¹⁸ Tamtéž, čl. 1 Boží slovo, s. 32: „Písmo se nám stane absolutní autoritou ve věcech učení, usvědčování, nápravy a výchovy ve spravedlnosti tehdy, když rozpoznáme Boží hlas, jak mluví skrze biblické pisatele, byť byli jakkoli slabí a tiší.“

charakteru a zkušebním kamenem každé zkušenosti a myšlenky.“¹⁹ Z Bible musí vycházet a jí se musí podřizovat i „učitelská autorita církve“ projevená v charismatech Ducha svatého svěřených jednotlivým křesťanům a církvi.

Církev adventistů nadřazuje autoritu samotného Písma všemu a z Písma také čerpá všechny hermeneutické principy.

1.4. Definování pojmu hermeneutika

Výraz hermeneutika je odvozený od řeckého slova „*herméneuein*“ – „činit výpověď“, „vykládat, vysvětlovat“, „překládat“ z nesrozumitelného do srozumitelného jazyka. Slovo je patrně odvozeno od jména mytologického řeckého boha Herma, jehož otcem byl hromovládny Zeus. Řekové věřili, že Hermes nejen tvoří „šťastné náhody“, ale také lidem vkládá do úst výstižná slova a pomáhá objasnit, a srozumitelně vyjádřit nejasné výroky. Jméno Herma je také v kořenu slova „hermetický“ – uzavřený. Hermes jako patron noci znal vše temné a dokázal je vyvést „na světlo“. Hermeneutika také zahrnovala schopnost vyjádřit tajuplné věci bohů lidskou řečí. Řekové hermeneutikou rozuměli umění vykládat temné poznatky a „vědy“, následně schopnost lidskou řečí vyjadřovat božská tajemství a také schopnost překládat nesrozumitelnou řeč do srozumitelného jazyka.

Řekové v antické době si osvojili dva nejslavnější Homérovy eposy Ilias a Odyssea, znamenaly pro ně prakticky totéž, co Starý zákon pro Židy. V 7. století př. Kr. napsal řecký epický básník Hésiodos z Asker Legendu o Homérově životě a především spis Původ bohů, který popisuje počátky bohů a světa. Ve své kosmologii vycházeli antičtí Řekové z obou zmíněných pisatelů a pomocí hermeneutiky si vykládali nesrozumitelné pasáže.

¹⁹ Tamtéž, čl. 1 *Boží slovo*, s. 33.

Protože poetické vyjádření potřebovali přiblížit realitě života, básníci, filozofové a rétoři používali hermeneutické formy jako např. alegorizaci. Zejména řečtí stoikové se snažili zdokonalit hermeneutiku. Podobně používali hermeneutiku i Židé k výkladu starozákonních spisů, jak lze sledovat v babylonské i jeruzalémské verzi Talmudu a v Kabale. Zkoumali skrytý mystický význam slov Kabaly a dokonce věřili, že i slova musí následovat v určitém pořadí, jak to popsal Umberto Eco.²⁰

V průběhu dějin se ve filozofii, a zvláště pod vlivem protestantismu, začala hermeneutika rozvíjet nejdříve jako výklad jednotlivých pojmů, avšak od poloviny 18. století zahrnuje další funkce, jako např. kognitivní funkci poznávacího subjektu při formulování smyslu textu (*Martin Chaldenius, 1710-1759*).

Fridrich Schleiermacher (1768-1834) poprvé definuje hermeneutiku jako nauku o „*umění porozumění*“ a jeho dílo bylo předělem v hermeneutice, protože ji začal vnímat a prosazovat jako vědu. Byl přesvědčen, že dominantní funkcí hermeneutiky je výklad starých textů, který musí využívat řadu vědeckých disciplín jako historii, lingvistiku, filologii, ale přitom zůstává „*uměním*“ se schopností inspirace, kreativního vhledu a schopnosti rozhodnutí mezi „*věděním o obecném a setkáním s tím, co je jedinečné.*“²¹

Wilhelm Dilthey (1833-1911) považoval hermeneutiku za „*umění porozumět písmem fixovaným projevům života*“ a v roce 1900 v knize *Entstehung der Hermeneutik* zdůrazňuje problémy, jaké přináší pochopení smyslu starých a kulturně odlišných textů.

²⁰ ECCO, U., *Foucaultovo kyvadlo*. In Vacek, J. *O nemocech duše, kapitoly z psychiatrie*. Praha, Mladá Fronta, 1996, s. 78: „*Když se rabín Meyer učil u rabína Akiby, ... dostalo se mu této odpovědi: - „Synáčku, buď opatrný, protože je to práce božská, a kdybys jedno jediné písmenko ubral nebo naopak přidal, zničil bys svět... A poslouvej. Zpřeházet písmenka Knihy znamená zpřeházet svět... Měli na mysli nás, kteří se s pomocí řeči snažíme předělat svá těla... Manipulace s písmeny Knihy vyžaduje ohleduplnost... Do každé knihy je vetkáno jméno Boží... Pozměníš-li Knihu, pozměníš svět, a pozměníš-li svět, pozměníš své tělo.*“

²¹ POKORNÝ, P. *Hermeneutika jako teorie porozumění*. In: POKORNÝ, P. *Hermeneutika jako teorie porozumění – od základních otázek jazyka k výkladu bible*. Praha: Vyšehrad, 2005, s. 18.

Filozof *Martin Heidegger* (1889-1976) s hermeneutikou spojuje bytí člověka jako jádro své filozofie. Existence člověka předpokládá rozumějící vztah ke světu a k nabízeným možnostem a významnou složkou porozumění světu je řeč. Protože nejde o jednorázový akt, nýbrž neustálý proces rozvrhování bytí do možností, používá Heidegger již před ním zavedený termín „*hermeneutický kruh*“.

Hans-Georg Gadamer (1900-2002) ve své práci *Pravda a metoda* jde ještě dál a říká, že hermeneutika není pouze metodou k porozumění starých textů nebo textu vůbec, ale umožňuje poznání jako takové, protože každé poznání je závislé na porozumění a interpretaci. Analyzoval také tradici, zahrnující proud živých zkušeností zafixovaný v ústním vyprávění a zvláště v psaných záznamech, a její místo v životě. Její autorita je dána sedimentovaným záznamem dějin známých v přítomnosti a také přetrváváním v čase. Tradice má stabilizující význam, avšak její autorita může být tlakem omezujícím svobodné rozhodování.

K rozvoji dalších aspektů hermeneutiky – zejména teologické – přispěl i křesťanský filozof *Paul Ricœur* (1913-2005). Při zkoumání symbolů a mýtů vnímal, že jejich analýza vyžaduje určitou metodu. Protože Ricoeurovo pojetí je ovlivněno také psychoanalýzou, jde mu o rozkrytí hlubokého až psychologického rozměru hermeneutického myšlení. Analyzuje vztahy mezi vědomím a falešným vědomím, iluzí a předsudky, a tak objevuje to podstatné. Počátek symbolu Ricoeur nachází v jazyce, ve kterém bylo již vše v určitém smyslu řečeno. Ricoeur charakterizuje symbol jako „*jazyk, který označuje jednu věc nepřímou skrze přímé označení jiné věci*“. Podle něj „*symbol v sobě ukrývá dvojí záměr*“. Primární, literární záměr - slovní a druhý - materiální. Ricoeur staví symbol na samý počátek. Tvrdí, že symbol stojí na počátku každé teologie, spekulace a dokonce i mytické elaborace. Symboly jsou nezaměnitelným jazykem zkušenosti sebevznání a pomáhají pochopit, jak se v nás odehrává chápání důležitých náboženských (ale i nenáboženských) konceptů, jako např. konceptu zla, viny, pádu, prvotního hříchu atd. Za nejarchaičtější, tedy prapůvodní a nejstarší symboliku, považuje symboliku zla, ze které pak nějakým způsobem další

(i nenáboženské) symboliky vychází.²²

V dnešní době je hermeneutika svorníkem spojujícím řadu vědních oborů. Pokorný upozorňuje na skutečnost, že zatímco v německé tradici se termín hermeneutika systematicky používá dlouhou dobu, v oblasti moderní fenomenologické filozofie se dlouhou dobu používaly jiné termíny (kognitivní role subjektu, definice významu, funkce znaku, sebecpochopení aj.). Šlo o koncepty hermeneutiky. Zvláštní a nenahraditelné postavení má hermeneutika v teologii při výkladu starých a kulturně odlišných textů, kdy jde o více než o prosté porozumění textu, ale zvláště o porozumění jeho duchovního významu „Božích tajemství“. V tomto smyslu POKORNÝ ukazuje na to, že „záhadné trojiční učení je svým způsobem geniálním zakreslením zkušenosti víry do mapy dějin. Bůh je subjekt, který dějiny transcenduje, je „nad“ a „před“ nimi, Ježíš je subjektem, který Boží vůli jako nepodmíněnou pravdu reprezentuje a prosazuje uvnitř dějin, takže se na něm lze společně orientovat, a Duch svatý vstupuje do samotného lidského nitra, do lidské subjektivity.“²³

1.5. Definování vztahů mezi hermeneutikou, exegezí a posláním církve

Obě církve ve svých vyjádřeních potvrzují, že si velmi palčivě uvědomují klíčový vztah Biblické zvěsti (a jejího výkladu) s duchovním životem křesťanů a s posláním církve. Život církve a její poslání v tomto světě je nerozlučně svázáno s Písmem, které je nezměněným záznamem Božího poselství a vůle pro člověka.

²² TALPOVÁ, M. *Srovnání pojetí symbolu v díle Paula Ricoeura a Alexandra Schmemanna*. In: *Getsemany, křesťanský měsíčník* [online]. Praha: Getsemany 204, duben 2009 [cit. 09. ledna 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.getsemany.cz/node/2289>

²³ POKORNÝ, P. *Hermeneutika jako teorie porozumění*. In: POKORNÝ, P. *Hermeneutika jako teorie porozumění – od základních otázek jazyka k výkladu bible*. Praha: Vyšehrad, 2005, s. 20.

Avšak s tlumočením poselství Písma úzce souvisí jeho výklad. Když vzkříšený Kristus chtěl přesvědčit nechápající učedníky o svém vzkříšení a světit jim svědecké poslání, na cestě do Emaus jim nejdříve vytknul, že jsou nechápaví, a pak jim začal interpretovat Písmo: „Potom začal od Mojžíše a všech proroků a vykládal jim to, co se na něho vztahovalo ve všech částech Písma.“ (Lk 24,27). Výsledkem Ježíšova výkladu bylo, že uvěřili vzkříšenému Kristu a bezprostředně začali plnit pastorační a evangelizační úkol. Srozumitelně vyložené Boží slovo má moc. PIŠTORA píše: „Interpretací Písma se z mrtvé litery stává živé slovo se svou mocí.“²⁴

Teologická hermeneutika jako umění výkladu Písma není pouze „službou Slova“ (Sk 6,4), ale i základem naplňování vlastního poslání církve. Dříve než vzkříšený Kristus odešel na nebesa, dal prostřednictvím apoštolů celé církvi misijní poslání: „Jděte do celého světa, kažte evangelium, získávejte učedníky, křtíte je a učít, aby zachovávali všechno, co jsem vám přikázal.“ (Mt 28,18-20; Mk 16,15-16). Kristův misijní imperativ je závazný od založení církve až do slavného druhého příchodu Ježíše Krista jako Pána Pánů. (Zj 14,6) Všechny spásné pravdy „věčného evangelia“ Bůh vložil do svatého Písma Starého a Nového zákona, a proto je v dnešním měnícím se světě čerpat z neměnného zdroje božských pravd.

1.5.1. *Písmo a hermeneutika v církvi římskokatolické ve vztahu k poslání církve*

Bible má zásadní význam pro duchovní život křesťanů i pro rozmanitý život církve. Avšak vzhledem k tomu, že její jazyk, kultura a životní problémy lidí jsou od naší doby vzdáleny plných dvacet až třicet století, dnešní člověk potřebuje „přemostit“ tento rozdíl. První opatření, aby lidé v každé době mohli porozumět

²⁴ PIŠTORA, A. *Hermeneutika Rudolfa Bultmana*. In: POKORNÝ, P. *Hermeneutika jako teorie porozumění – od základních otázek jazyka k výkladu bible*. Praha: Vyšehrad, 2005, s. 326.

Písmu, učinil sám Bůh. Dává lidem Ducha svatého k pochopení Písma.

Učitelství úřad katolické církve se v posledních desetiletích vážně zabýval otázkami většího zpřístupnění Písma lidem a udělal opatření, jak zkvalitnit odborný i bohoslužebný výklad Písma. 2. vatikánský koncil prohlásil že „*studium Bible má být duší posvátné teologie*“, ²⁵ a proto církev studium Písma a jeho výklad podtrhuje v několika následně vydaných encyklikách. Encyklika *Providentissimus Deus* vyhlášená v roce 1893 připomíná zvláštní charakter posvátných knih i požadavek, který z toho vyplývá pro jejich výklad: „*Posvátné knihy nelze přirovnávat k obyčejným spisům, nýbrž vzhledem k tomu, že byly napsány pod vlivem Ducha svatého a že jejich obsah je nanejvýš závažný, tajemný a v mnoha ohledech obtížný, potřebujeme vždy k tomu, abychom je pochopili a vyložili, přispění Ducha svatého*“. ²⁶

Kromě pomoci Ducha svatého velmi záleží i na způsobu výkladu Písma, jak říká Encyklika *Divino Afflante Spiritu* vyhlášená v roce 1943: „*Slovo Boží má takovou sílu a moc, že je pro církev oporou a pokrmem a životem a pro její děti posilou víry, pokrmem duše, čistým a trvalým pramenem duchovního života. Způsob, jakým se vykládají biblické texty dnešním lidem, má přímé důsledky pro jejich osobní a společný vztah k Bohu a je také těsně spjat s posláním církve. Jde o životně důležitý problém, který si zasluhuje veškeré naší společnosti.*“ ²⁷

Papežská biblická komise si vytkla za úkol nejen zmapovat stav biblického bádání a soudobých hermeneutických metod, ale také v dokumentu *Výklad Bible v církvi* vytýčit cíle a doporučit přijatelné formy exegetické práce odborníků. Po dřívějším zveřejnění obou encyklik *Providentissimus Deus* (1893) a *Divino Afflante Spiritu* (1943) se otázkou role Bible a významem jejího bádání a studia zabýval 2. vatikánský koncil (1962-1965). Následně papežská biblická komise vypracovala a v roce 1993 zveřejnila dokument *Výklad Bible v církvi* proto, aby naplnil několik důležitých cílů:

²⁵ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Výklad Bible v církvi, Dokument Papežské biblické komise z 15. dubna 1993*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 24.

²⁶ Tamtéž, s. 16.

²⁷ Tamtéž, s. 9-10.

(a) *Aby se katolická hermeneutika přizpůsobila nové situaci* v době, kdy na poli biblistiky došlo k významným změnám (objev kumránských svitků, rozmach vědy a vědeckých forem bádání, uplatňování nových hermeneutických přístupů).

(b) *Aby na jedné straně otevřela bádání novým přístupům* a na druhé straně aby bádání probíhalo s „*vyvážeností a umírněností*“ a aby ve svém výkladu dokázalo „*skloubit diachronii se synchronii*“, aby se obě metody doplňovaly a naplnily oprávněné nároky moderního čtenáře.

(c) Dokument **podává výčet různých metod a přístupů čtení a výkladu Bible**, zkoumá jejich možnosti a naznačuje jejich hranice. Dost prostoru věnuje moderní tzv. historicko-kritické metodě.

(d) *Dokument uvádí přehled a mapuje některé nové hermeneutické metody* literární analýzy (rétorickou, narativní, semiotickou), přístupy k Písmu založené na tradici (kanonický, vycházející z židovské interpretace, historicky podmíněný), přístupy humanitních věd (sociologický, kulturně antropologický, psychologický a psychoanalytický), přístupy kontextuální (z pozice teologie osvobození, feministický). Popisuje i fundamentalistický přístup a ukazuje na jeho negace.²⁸

(e) *Předkládá přehled hlavních principů hermeneutiky*, užitečnost filozofické a literární hermeneutiky v exegezi a zabývá se významovými vrstvami biblického textu, jako je literární (doslovný) smysl, duchovní a „*plnější, Bohem zamýšlený*“ význam posvátného textu Písma.

(f) *Popisuje typické a upřednostňované formy katolického výkladu Bible* a jeho vztahu k dalším teologickým disciplínám. Hovoří o reakturách (odvolávkách na dřívější text), vztazích mezi Starým a Novým zákonem,

²⁸ Tamtéž, s. 58-59: „Fundamentalistická četba vychází z principu, že Bibli, jakožto inspirované Boží slovo, je třeba číst a vykládat doslovně ve všech detailech... Její základní problém leží v tom, že odmítá brát v úvahu dějinný charakter biblické zjevení, a je proto neschopna plně přijmout i samotnou pravdu vtělení... Fundamentalistický přístup je nebezpečný svou přitažlivostí pro osoby, které hledají biblické odpovědi na své životní problémy. Může je oklamat, protože nabízí zbožné, ale iluzorní výklady, místo aby jim řekl, že Bible neobsahuje nutně bezprostřední odpověď na každý jejich problém...Vzbuzuje klamnou jistotu, neboť nevědomky zaměňuje lidské hranice biblického poselství s jeho božskou podstatou.“

o výkladu v tradici církve, patristické exegezi a o exegetické roli různých církevních subjektů (biskupové, kněží, jednotliví lidé, zvláštní zmínka patří roli žen exegetek.

(g) *Uvažuje o výkladu Bible v životě církve.* „I když je výklad Bible zvláštním úkolem exegetů, přesto není jejich monopolem, neboť v církvi zahrnuje aspekty, které překračují vědeckou analýzu textů. Církev totiž nepovažuje Bibli jen za soubor historických dokumentů, které se týkají jejich počátků; bere Bibli jako Boží slovo, které se obrací k ní i k celému světu v současné době.“²⁹ Proto je třeba metody výkladu i obsahy textů aktualizovat, a přitom respektovat hranice Písma. Inkulturace umožňuje přizpůsobovat obsah Písma různým kulturám diverzifikovaného světa.

Zásadní roli při výkladu Písma hraje „učitelský úřad církve“. „Poklad víry (*depositum fidei*) obsažený v posvátné tradici a v Písmu svatém, apoštolové svěřili celé církvi. Úkol autenticky vykládat Boží slovo psané nebo ústně předávané je svěřen pouze živému učitelskému úřadu církve, který vykonává svou pravomoc ve jménu Ježíše Krista, to je biskupům ve spojení s Petrovým nástupcem, římským biskupem.“³⁰ Je důležité dodat, že „tento učitelský úřad však není nad Božím slovem, ale slouží mu tak, že učí jen to, co bylo předáno...“³¹

1.5.2. *Písmo a hermeneutika v církvi adventistů ve vztahu k poslání církve*

Od okamžiku svého vzniku³² církev adventistů považuje Písmo za jediný základ své víry a poslání. Froom uvádí jeden ze základních článků víry, jak byl zformulován v roce 1889: „Svatá Písma Starého a Nového zákona inspiroval Bůh

²⁹ Tamtéž, s. 94.

³⁰ *Katechismus katolické církve*, § 85. Praha: Zvon, 1995, s. 39.

³¹ Tamtéž, § 86, s. 39.

³² Zformovala se jako důsledek tzv. Mileritského hnutí v roce 1844, formálně byla jako Církev adventistů sedmého dne založena v roce 1863.

a obsahují úplné zjevení Boží vůle lidem a jsou jediným neomylným pravidlem víry a života.“³³ Vyjadřuje přesvědčení, že dnešní církev navazuje na historické dědictví apoštolské církve: „Každou pravdu, kterou dnes vyznáváme a zvěstujeme, vyznávala v zárodečné podobě apoštolská církev předtím, než došlo k odpadnutí...“³⁴

Vrcholný orgán církve na zasedání Generální konference v Utrechtu v r. 1995 přijal následující prohlášení o Bibli:

„Církev adventistů sedmého dne bere Svaté Písmo jako základ sebepochopení, svého poselství a misie. Přijímáme Bibli za Boží poselství zprostředkované lidskými pisateli. I když je svojí formou Bible vyjádřena lidským jazykem, historickým pozadím, svým obsahem předává Boží poselství celému lidstvu a zvláště lidem, kteří věří v Boha. Zmíněná rozmanitost lidských jazyků je sjednocujícím prvkem, který tento celek poutá k Božímu slovu. Písmo přináší skutečnou a pravdivou zprávu o Bohu Stvořiteli a o jeho tvůrčím činu, kterým povolal svět a člověka k existenci. Písmo poskytuje zprávu o počátku, dává smysl lidskému životu a o konečném osudu lidstva.

Písmo v první řadě přináší svědectví o Ježíši Kristu, který je nejvyšším zjevením Boha mezi lidmi. Svědectví o něm přináší Starý i Nový zákon. Proto je svaté Písmo neomylným odhalením Boží vůle, normou křesťanských hodnot a života, měřítkem všech lidských zkušeností a spolehlivým průvodcem ne cestě spasení v Kristu.“³⁵

Adventistická spisovatelka WHITEOVÁ poukázala na oblasti života lidí i církve, pro něž je Bible klíčová a nezbytná: „Bible představuje všechny principy, které potřebujeme znát, abychom byli způsobilí pro současný i budoucí život... Zkoumání různých částí Bible a studium jejich vzájemných vztahů vyžaduje intenzivní zapojení myšlení a intelektu, a proto rozvíjí duševní schopnosti...

³³ FROOM, L. R. E. *Movement of Destiny*. Washington D. C.: Review and Herald Publishing House, 1971, s. 93.

³⁴ Tamtéž, s. 28.

³⁵ *Statements, Guidelines and Other Documents*. 3d ed. Silver Spring, MD: Communication Department, General Conference of the Seventh-day Adventist Church, 2005, s. 54.

Ústředním námětem celé Bible, od kterého se odvíjí všechno ostatní, je plán vykoupení, obnova Božího obrazu v člověku.“³⁶ Z tohoto pohledu je studium Písma – jeho interpretace, správné porozumění a aplikace nadčasových duchovních principů do života jednotlivých lidí i celé církve – nejdůležitějším posláním na tomto světě. Tento úkol zdůrazňuje potřebu umění čtení, interpretace a porozumění.

REID³⁷ poukazuje na to, že i když tradiční adventistická hermeneutika má dobrý základ, je potřeba ji revidovat a doplnit o nové potřebné prvky. V článku Jiný pohled na adventistickou hermeneutiku navrhuje sedm důrazů:

(1) **Nová hermeneutika musí být schopna řešit závažné problémy** a "obtížné záležitosti" než aby se zaměřovala na definování našeho pochopení hlavních linií biblické věrouky.

(2) Navíc **musí využívat nově objevené principy vyvozené ze sociálních věd**, dokonce z fyzických věd a vhodně jim přizpůsobit své porozumění (interpretaci).

(3) **Nová hermeneutika musí klást větší důraz na pozadí kulturních vlivů** jako na výrazné formativní prvky biblického textu a z něj vyplývající teologie.

(4) **Musí rozpoznávat, že text má určitou historii svého vzniku** a podle toho rozlišovat, co lze přijmout jako pevné a předem dané a jakým způsobem to ovlivnilo text. Je nutné promýšlet formulaci textu na každém stupni jeho vývoje.

(5) Je nutné si připustit, že **naše současné předsudky a apriorní názory ovlivňují význam textu** a vedou nás k otázce, jak čtenář může být schopen studovat starověký dokument a jak může získat specifické vedení pro dnešní dobu. Toto vyžaduje zprostředkování (mediaci) pomoci na úrovni mezi starým textem a současnou aplikací, něco, co bude abstrahováno z konceptu textu

³⁶ WHITE, E. G. *Výchova*. Praha: Advent-Orion, 2007, s. 74-75. O užítu zkoumání Bible autorka dodává: „Bible je pro intelektuální rozvoj účinnější než kterékoli jiná kniha nebo všechny ostatní knihy dohromady... Žádné jiné studium nemůže přinést takovou duševní sílu jako snaha pochopit úžasně pravdy Božího zjevení... Ještě větší vliv má však Bible v oblasti duchovního rozvoje... Ten, kdo upřímně a s otevřenou myslí studuje Boží slovo, se setká s jeho Autorem, který mu nabízí neomezené možnosti rozvoje...“

³⁷ George W. Reid byl v letech 1984 – 2001 ředitelem Biblického badatelského institutu církve adventistů - The Biblical Research Institute (BRI).

a po pečlivém zvážení může být použito v moderním kontextu. To vyžaduje mj. i racionální analýzu, která ovšem může i vyloučit možnost, že lze starověké texty převést do dnešní doby snadnou a přímou cestou.

(6) *Musíme začít bránit tomu, aby doktríny měly tak velký vliv na smysl textu.* Každý text musí hovořit sám za sebe bez podstatného ovlivňování jinými texty nebo tím, co nám říkají lidské autority z oblasti biblického bádání.

(7) *Musíme zohlednit proměnlivou povahu zjevených pravd označovaných jako "přítomná pravda",* které se zvláštním způsobem kombinují a splývají se současným hodnotovým systémem, vycházejícím do značné míry z osvíceneckého humanismu.³⁸

Vedení církve si společně s kazateli uvědomuje význam studia Písma členy církve pro prohloubení duchovního života, a proto iniciuje programy k jejímu studiu. Na druhé straně si uprostřed zásadních proměn „postmoderního světa“ uvědomuje, že kvůli nim je třeba přehodnotit způsoby výkladu Písma.

³⁸ REID, G. W. *Another Look at Adventist Hermeneutics*. Biblical Research Institute [online] Silver Spring, MD: Biblical Research Institute [cit. 20. ledna 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.adventistbiblicalresearch.org/documents/Adventist%20Hermeneutics.htm>

2. ZPRACOVÁNÍ TÉMATU NA ZÁKLADĚ PROSTUDOVANÉ LITERATURY

2.1. Historická sonda do vývoje hermeneutiky.

2.1.1. Příspěvek řecké filozofie k hermeneutice

Palestinští Židé aktivně odolávali filozofickým a kulturním vlivům helénského světa, avšak Židé žijící v diaspoře, zejména v řeckých kulturních centrech, byli silně ovlivněni řeckou filozofií, zejména Stoicismem a alegorií. Septuaginta - překlad Starého zákona do řečtiny na přelomu 3. a 2. století př. Kr. - se pokusil citlivě vyjádřit velké antropomorfské a antropopatické výroky o Bohu jazykem daleko přijatelnějším pro vzdělané lidi ovlivněné řeckou filozofií a logikou. Např. výrok „*Litoval, že na zemi učinil člověka*“ (Gn 6,7), Septuaginta překládá „*Hněvám se, že jsem stvořil člověka.*“ Podle myšlení Řeků bohy nelze představit jako ty, kdo litují svých činů, ale mohou se kvůli nim hněvat.

HORN napsal: „*Řeční filosofové a básníci používali alegorii jako prostředek, s jehož pomocí by odhalili hlubší (nebo skrytý) význam hrubých a obscénních příběhů svých bohů, kteří zrcadlili lidské charakterové vlastnosti, slabosti a vášně. V některých apokryfních a pseudografických židovských dílech jsou v malé míře použity tyto řecké alegorizující metody, natolik, aby neurazily ortodoxní Židy.*“³⁹ Avšak řecký hermeneutický systém patrně ovlivnil později více křesťany než židovskou komunitu.

V polovině 2. století byla v Alexandrii otevřena škola, která vyučovala pohanské konvertity ke křesťanství. Jejím prvním vedoucím byl Pantaneus (zemř. před rokem 200), bývalý stoik. Po něm školu vedli Klement (ca. 150 – 215 n. l.)

³⁹ HORN, S. H. *Jewish Interpretation in the Apostolic Age*. In: HYDE, G. M. *A Symposium On Biblical Hermeneutics*. Washington D. C.: Review and Herald Publishing Association, 1974, s. 23.

a Origenes (185–253 n. l.). **Alexandrijská škola** se snažila vytvořit teologický systém, který by s pomocí řecké filozofie systematicky vyložil křesťanství. Namísto historicko-gramatické metody výkladu Písma vypracovala **alegorický systém výkladu**. CAIRNS napsal: „*Tento způsob výkladu vychází z předpokladu, že Písmo ukrývá více než jeden význam. Když se použije analogie lidského těla, duše a ducha, pak Písmo má doslovný a historický význam, který odpovídá lidskému tělu; ale pak je zde skrytý morální význam, který odpovídá duši a nejhluběji leží nejdůležitější duchovní význam, kterému mohou porozumět pouze vyspělí křesťané.*“⁴⁰

Alegorický výklad hojně používal zejména židovský exeget a pisatel Filón Alexandrijský (20 př. Kr. – 50 po Kr.), jak dosvědčují jeho komentáře, které se zachovaly. Proto je také obvykle uváděn, spolu s dalším židovským exegetou alexandrijské školy Aristobulem (zemř. Asi 160 př. Kr.), jako zakladatel alegorického systému výkladu. Pro alegorický výklad je vykladač stejně inspirovaným jako původní biblický pisatel. A je to právě vykladač, kdo má v rukou konečný význam interpretovaného textu. Konečnou autoritou není Písmo, ale vykladačův subjektivní pohled a inspirovaná představivost.

Úsilí alexandrijské školy o hledání skrytého významu židovských písem bylo nakonec kontraproduktivní. Vykladači, namísto aby zkoumali podstatu poselství autorů textů a snažili se aplikovat jejich záměry pro současníky, hledali jakýsi mystický skrytý význam a ve svých metodách interpretace textu mohli být i značně svévolní. Tato metoda výkladu proto v konečném důsledku přispěla ke vzniku herezí.

2.1.2. *Metoda výkladu komunity Esejců*

Objevy v Kumránu odhalily pozadí života a věrouky přísné náboženské

⁴⁰ CAIRNS, E. E. *Christianity Through The Centuries*. Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House, 1967, s. 120.

komunity Esejců, o kterých psal Josefus, Filón a Plinius st.. Členové komunity byli zapálenými studenty Písma, které opisovali, i studovali. Byli ale také zapálenými vykládači (našly se komentáře Abakuka a části Izaiáše, Ozeáše, Nahuma, Sofoniáše a Žalmů). Esejci byli eschatologickou skupinou, přesvědčenou o blízkém závěru světových dějin a v rámci své teologie **interpretovali** každé slovo, frázi, **proroctví na svoji dobu**. V prorockých pasážích vyhledávali skryté mystické významy. V Kumránu se tak setkáváme s esejskými vyklady, komentáři i parafrázemi starozákonních i apokryfních textů.

2.1.3. *Ježíšovy hermeneutické principy*

Ježíš Kristus přišel na svět, kromě jiných důvodů, také jako předpověděný „Divuplný Rádce“ (Iz 9,5), „božský učitel“, který lidi učil novým skutečností (Mt 4,23). **Učil v podobenstvích** (Mk 4,2), oproti zákoníkům učil **se zvláštní mocí** (Mt 7,29), takže „*se všichni divili, co všechno učil*“ (Lk 9,43).

Základem jeho hermeneutiky byla skutečnost, že on sám byl „vtělením pravdy“ a jako Mesiáš a „Beránek Boží“ byl naplněním všech mesiášských proroctví Starého zákona.

Nejdůležitější a nejpřesvědčivější „hermeneutickou metodou“ Krista byla skutečnost, že ve svém životě **prožíval to, co jiné učil**. Jako ten, kdo „doprovázel“ Izraelce po jejich vyjití z Egypta (1 K 10,4), se také podílel na inspiraci proroků a pisatelů posvátných spisů. Jako na čase nezávislý a věčný „Otec věčnosti“ (Iz 9,5) nejlépe **kontextualizoval „staré“ pravdy do nové doby a situace**: „*Slyšeli jste, že bylo řečeno otcům... Já však pravím...*“ (Mt 5,21-22). Mistrně **rozlišoval žánrovou kategorii textu**: jestli je vykládaný text doslovným popisem skutečnosti, podobenstvím, poezií, symbolem, proroctvím či eschatologickou pasáží, a podle toho jej vyložil.

Ježíš jako Mistr exegeze i následné hermeneutiky vybízí, aby všichni, komu Bůh svěřil úkol kázat evangelium a učit lidi duchovním pravdám, se

exegetickému, vykladačskému a aplikačnímu umění učili od Něj. Proto také zaslíbují svou přítomnost „*po všechny dny až do skonání tohoto věku*“ (Mt 28,18-20).

2.1.4. *Rabínské hermeneutické principy*

Interpretací starozákonních Písem se zabývali ortodoxní Židé, (známí jako farizeové), žijící v Palestině i mimo ni. Jejich psané výklady jsou v písemné podobě zachyceny v Talmudu, jehož některé části pocházejí až ze 2. stol. př. Kr. Talmud, známý jako „druhý Zákon“ je sbírkou životních pravidel ortodoxních Židů, zatímco spisy liberálnější smýšlejících Saducejů se nedochovaly. Židovští učenci, rabíni, ve snaze aplikovat biblický text do každodenního života, rozlišovali mezi *pešat* „jasný“ (doslova nahý, neoděný) – jednoznačný význam, a *deruš* „vyhledaný“ – interpretovaný význam biblické pasáže. Z tohoto výrazu bylo odvozeno slovo *midraš* – „exegeze“, což znamená „umění učinit biblickou pasáž srozumitelnější“. Rabíni uznávali, že velká část biblického textu je srozumitelná a nepotřebuje žádný výklad. Avšak proto, že pro některé životní situace nebyly v Písmu žádné přímé pokyny, bylo potřeba vytvořit určitá pravidla prostřednictvím interpretace textů. Někdy to však byla „hra se slovíčky“, kterou jim vytýkal Kristus. (Mt 23,16-22)

Jako příklad z období rané židovské biblické hermeneutiky nám poslouží dílo rabína HILLELa (zemřel v r. 9 n. l.), který načrtnul sedm hermeneutických pravidel k ortodoxnímu výkladu Písma.⁴¹

1. **Odvozování významu od snadnějšího k těžšímu** (*qal va-chomer*). Každé pravidlo vztahované k předmětu nižší kvality musí být uplatňováno přísněji než u vyšší kvality.

⁴¹ HORN, S. H. *Jewish Interpretation in the Apostolic Age*. In: HYDE, G. M. *A Symposium On Biblical Hermeneutics*. Washington D. C.: Review and Herald Publishing Association, 1974, s. 20-23.

2. **Analogie výrazů** (*gezera šava*). Nejednoznačné biblické pasáže lze vysvětlit pomocí jiných, které obsahují stejné výrazy.
3. **Uplatnění analogie s jedním opatřením** (*binjan av*). Princip z explicitního textu se vztahoval na případy, o kterých text nehovoří.
4. **Uplatnění analogie s dvěma opatřeními** (*binjan av mi-šnej ketuvim*). Jde o totožný princip předchozího pravidla rozšířeného o dvojí opakování.
5. **Účinek obecných a specifických termínů** (*kelal u-perat a perat u-kelal*). Specifická věc je odvozena z obecného pojmu a naopak.
6. **Analogie z jiné pasáže** (*ka-joce bo mi-makom acher*). Výklad podobných pasáží.
7. **Výklad na základě kontextu** (*davar ha-lamed me-injano*). Žádná pasáž nemůže být vykládána izolovaně, nýbrž ve vztahu ke kontextu.

Je patrné, že Židé měli dobře propracovaný systém hermeneutických pravidel proto, aby správně chápali smysl textu Písma. V období po r. 70 n. l. se můžeme setkat s rozšířením původních *pešat* pravidel – tedy literárních, doslovných, o prvky *skrytě alegorické*. Máme dochováno 13 pravidel rabiho Jišmaele (z poloviny 2. století) a jejich rozšíření na 32 pravidel rabiho Eliezera (z 2. století). Tato pravidla měla vliv na pozdější odklon od zásadně doslovného výkladu, do rabínské tradice čtyř druhů výkladu: prostý, tj. doslovný výklad; alegorický výklad; homiletický výklad – midraš a mystický výklad.

2.1.5. *Metody výkladu Písma v rané křesťanské církvi*

Ve skutečnosti značnou část novozákonního textu (včetně dobového ústního předávání) tvoří text Starého zákona. Práci se starozákonním textem, jeho používání, aplikaci a výklad můžeme v největším rozsahu sledovat u Ježíše Krista a u apoštolů Pavla, Jana a Petra. Ježíš používal exegetické principy používané ve Starém zákoně, v Kumránu, v rabínských spisech a také mj. výše zmíněných sedm hermeneutických pravidel Hillelových.

Později evangelisté pod vedením Ducha svatého do Ježíšova evangelijního příběhu zakomponovali předpovědi starozákonních textů (např. Jan Mt 8,17; Jn 15,25; Jn 17,12), tradici „Q“ a své vlastní výklady starého zákona možná podle tehdy známého výkladového modelu midraše.

Pavel a další novozákonní autoři se řídili Ježíšovým interpretačním modelem. V jednom z teologických diskurzů (Mt 12,1-8) Ježíš relativizuje svěcení soboty. Přitom vytýká oponentům, že nedbají „*na to, co je v Zákoně důležitější*“. Zachovávání soboty podřídil hladu svých učedníků a při výkladu uplatnil starozákonní text (Oz 6,6). Apoštol Pavel použil tento princip „dvojího metru“, když řeší otázku vzájemného posuzování a odsuzování křesťanů (Ř 14,4-7).

Na jiném místě Ježíš podřizuje ceremoniální umývání rukou (Mt 15,1-20) důležitějšímu pátému přikázání „*cti svého otce a matku*“ a následně (podle midraše) uvádí seznam dalších přikázání: „*Neboť ze srdce vycházejí špatné myšlenky, vraždy, cizoložství, smilství, loupeže, křivá svědectví, urážky.*“ (Mt 15,19) Tento tradiční seznam obdobně uvádí i Pavel (1 Tm 1,10), Petr, Jakub a Jan ve Zjevení.

Krom již uvedených hermeneutických principů novozákonní pisatelé používali řadu dalších principů výkladu textu, které lze identifikovat a definovat. Uvedme si konkrétně alespoň část z nich:

(a) **Historicko-gramatickou metodu**, při které je možno text chápat v jeho historickém kontextu (např. Ježíš zmiňuje stvoření prvního páru, potopu, Abrahama a Lotovu ženu jako historické postavy, Jakub zmiňuje Eliáše).

(b) **Princip analogie z Písma** (Ježíš se odvolává na Mojžíše a proroky v otázce mesiášství).

(c) **Princip „nového Izraele“** u apoštola Pavla (Ga, Žd, 1 Pt).

(d) **Princip rozšíření významu** (Pavlovo rozšíření ospravedlnění z víry z Ab 2,4).

(e) **Argumentační princip**, kdy inspirovaní pisatelé uvádějí detaily starozákonních zpráv, které nejsou v původním textu. (Např. v Žd 11,19 se píše, že „*Bůh přijal Izáka*“ jako kdyby zemřel a byl vzkříšen).

(f) **Akomodační princip** pokračování v jazyku a obrazech Starého zákona, (např. Pavel v Ř 10,6-9 používá výrok z Dt 30,12-14).

(g) **Adaptivní překlad** (např. Pavlův okomentovaný překlad 5. přikázání v Ef 6,2-3).

(h) **Kristův princip** (Ježíš ukazoval na to, že on je cílem Starého zákona (J 5,39; Sk 10,43).

(i) **Typologický princip** (zdánlivě z kontextu vytržené starozákonné texty jsou typem na Ježíše, Ř 5,14).

(j) **Etický princip** (novozákonné pisatelé ve Starém zákoně viděli vzácný materiál pro morální poučení křesťanů).

2.1.6. *Metody výkladu Písma u církevních otců*

Raní církevní otcové se v oblasti výkladu spíše řídili interpretačními modely novozákonních pisatelů. Kromě toho stále aplikovali i rabínské hermeneutické metody. Avšak **někteří církevní otcové**, vystavení vlivu Filónově a alexandrijské školy, **začali používat i alegorizující výklad**. Jako příklad lze uvést *Klementa Římského* (zemř. kolem r. 100). Ve snaze udržet jednotu v rozděleném korintském sboru, ve svém *Prvním listu Korintánům* volně používá starozákonné texty. Např. jako vzor pokory uvádí Davida a cituje Ž 51, jako ilustraci podněcování proti kazatelům uvádí příběh o Áronově prutu z Nu 17.⁴²

Pozdější apologeti postupně začínají k výkladu a obhajobě evangelia stále ve větší míře **používat výroky a příklady pohanských autorů**. Mezi nimi to byl *Justin Mučedník* (cca. 100-165) a učený *Tertullian z Karthága* (cca. 160-240), který v r. 197 napsal známou Apologetiku. V úsilí obhájit víru před falešnými obviněními cituje nekřesťanské autory. Když např. obhajuje Ježíšovu duchovní

⁴² STRAND, K. A. *Interpretation of the Bible in the Early and Medieval Church*. In: HYDE, G. M. *A Symposium On Biblical Hermeneutics*. Washington D. C.: Review and Herald Publishing Association, 1974, s. 29-30.

přirozenost, uvádí v kap. 21 jako ilustraci výroky stoického filozofa *Zénóna z Kitia* o Logu. Stvoření ilustruje výroky *Kleantese z Assu* o všepřonikající duchovní podstatě.⁴³ Postupem času další církevní otcové stále častěji aplikují alegorickou interpretaci Písma.

Irenej z Lyonu (cca. 130-202) je obhájcem „role víry“ v rámci křesťanských pravidel – jedná se vlastně o ustavení role tradice v církvi – autoritativní exegeze. Normou výkladu přestává být Písmo, ale k jeho řádné a správné interpretaci je zapotřebí autority církve.⁴⁴ *Irenej* také aplikuje starozákonní rituální rozdělení zvířat na čistá a nečistá (Lv 11) na rozdělení lidí do tříd: čistá zvířata představují opravdové křesťany a nečistá zvířata pohany.⁴⁵

Klement Alexandrijský (cca. 140/150-215) podává zprávu o pěti smyslech Písma: historickém, doktrinálním, prorockém, filozofickém a mystickém.⁴⁶

Nástupce Klementův v alexandrijské škole *Origenes* (asi 185-254) vypracoval ve svém díle *De principiis - O principech* vykladačskou alegorickou metodu o „*Třech smyslech Písma*“ odvozenou ze tří složek člověka. Tělo představuje nejméně důležitý - doslovný význam Písma, určený pro prostý lid. Duše reprezentuje důležitější - etický či morální význam Písma, určený pokročilejším ve víře. Duchem pak je skrytý, ale nejdůležitější - alegorický či mystický význam Písma, který se otevírá pouze dokonalým.⁴⁷ Podle *Origena* duchovní vnímání a porozumění prostřednictvím duchovního smyslu umožňuje mystické spojení

⁴³ Tamtéž, s. 30-31.

⁴⁴ DAVIDSON, R. M. *Biblical Interpretation*. In: DEDEREN, R. (ed.) *Handbook of Seventh-day Adventist Theology - Commentary Reference Series*, vol. 12. Hagerstown, MD: Review and Herald Publishing Association and the General Conference of Seventh-day Adventists, 2000, s. 88.

⁴⁵ IRENAEUS. *Patero kněh proti kacířstvím*. Praha: Nákladem Dědictví sv. Prokopa, 1876, s. 412-413. „*Neboť zvířata jednopaznehtní snadno uklouznou, pevnější jsou dvoupaznehtní... Nečistá pak jsou i ta, která mají kopyto rozpolštěno, ale nepřevýkají; a to jest ovšem podobenství všech kacířův a těch, kteří nerozjímají řeči Boží...*“

⁴⁶ DAVIDSON, R. M. *Biblical Interpretation*. In: DEDEREN, R. (ed.) *Handbook of Seventh-day Adventist Theology - Commentary Reference Series*, vol. 12. Hagerstown, MD: Review and Herald Publishing Association and the General Conference of Seventh-day Adventists, 2000, s. 89.

⁴⁷ HOŘINKOVÁ KOUŘILOVÁ, Lenka. *Příspěvek k recepci a roli hermeneutiky v informační vědě*. Brno, 2006, s. 36. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet knihovnictví. Vedoucí práce J. Šmajš. Masarykova univerzita [online] Brno: Archiv závěrečné práce [cit. 15. března 2011]. Dostupné na WWW: http://is.muni.cz/th/6240/ff_m/DIPLOMKA.doc

s Bohem. Kristův „druhý příchod“ se odehrává v Božím slovu každý den prostřednictvím „prorockých oblaků“. ⁴⁸

Mužem, který který zásadně ovlivnil rozvoj dogmatiky i hermeneutiky, byl bezesporu *Augustin z Hippo* (354-430). Hermeneutické bádání omezuje Augustin na „temná místa“ Písma. Těmto temným místům může interpret porozumět jen v případě, že je spirituálně disponován – tedy „*Bůh má klíč k pravdě, která sídlí v našem nitru.*“ ⁴⁹ Augustin předkládá i další pravidla, jak lépe porozumět Písmu, např. objasňováním nejasností paralelními místy, která se jeví jasnějšími. Dále podtrhuje důležitost znalosti jazyků (zejména hebrejštiny a řečtiny) a samozřejmě neodiskutovatelnou nezbytnost znát historický kontext. Tak se do jeho hermeneutiky dostává historický prvek.

Pro Augustina je podstatné osvojit si i znalost rétoriky, aby interpret ovládal různé obraty.“ ⁵⁰ Jeho dílo o vztahu milosti a zákona *O Duchu a Písmu* značně ovlivnilo názory Luthera směrem k biblické reformaci, zvláště pak Augustinův komentář k Pavlovu listu do Říma (Ř 3,24), kde církevní otec zdůrazňuje spasení na základě Boží milosti. ⁵¹

I když je Augustinův systém interpretace odlišný od toho Origenova – Augustin je přesvědčen o zásadní jasnosti Písma – určité alegorické prvky v jeho díle lze nalézt. Jak píše ŠIMSÁ: „*Při výkladu Písma je dle Augustina možné to, že vykladač se snaží nalézt smysl, který tam vložil pisatel, ale nalezne smysl, který*

⁴⁸ STRAND, K. A. *Interpretation of the Bible in the Early and Medieval Church*. In: HYDE, G. M. *A Symposium On Biblical Hermeneutics*. Washington D. C.: Review and Herald Publishing Association, 1974, s. 35.

⁴⁹ ŠIMSÁ, M. *Hermeneutická propedeutika*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2005, s. 9.

⁵⁰ HOŘINKOVÁ KOUŘILOVÁ, Lenka. *Příspěvek k recepci a roli hermeneutiky v informační vědě*. Brno, 2006, s. 36. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet knihovnictví. Vedoucí práce J. Šmajš. Masarykova univerzita [online] Brno: Archiv závěrečné práce [cit. 15. března 2011]. Dostupné na WWW: http://is.muni.cz/th/6240/ff_m/DIPLOMKA.doc

⁵¹ STRAND, K. A. *Interpretation of the Bible in the Early and Medieval Church*. In: HYDE, G. M. *A Symposium On Biblical Hermeneutics*. Washington D. C.: Review and Herald Publishing Association, 1974, s. 37: „*Lidé nejsou tudíž ospravedlněni zákonem nebo svojí vůlí. Ospravedlnění je svobodným projevem Boží milosti, ne projevem lidské vůle; zákon ukazuje, že naše vůle je slabá a že milost může uzdravit její bezmocnost a že naše uzdravená vůle pak může plnit zákon...*“

mu ukazuje Bůh jako správný.“ A dále: „připouští, že je možno i tatáž slova vykládat různým způsobem a oba výklady mohou mít účast na pravdě“, dokonce uvažuje „i o možných budoucích výkladech, které se teprve budou vztahovat ke zkoumanému textu.“⁵²

Patrističtí autoři tedy kromě osvědčených biblických interpretačních metod často používali i takové, které přinášely určitá nebezpečí. Jedním z důvodů bylo, aby křesťanské zvěsti rozuměli i pohané a nevzdělaní lidé, kteří kladli důraz spíše na praktickou stránku víry. Navíc většina těchto duchovních vůdců bojovala s nejrůznějšími herezemi gnosticizmu, doketizmu, manichejizmu, monarchizmu, Markióna a dalších.⁵³

2.1.7. Vliv alexandrijské školy na metody výkladu ve středověku

Z Origenovy myšlenky *Trojího smyslu Písma*, jak píše KONEČNÁ, „se pak dále odvozovala také teorie Jana Cassiana (asi 360-430) o čtverém smyslu Písma, totiž přímém (resp. historickém nebo somatickém), alegorickém, morálním a anagogickém (ten, který se soustřeďuje na parúsi, na odhalení mystéria času). Augustin z Dácie (354-430) pak obdobnou myšlenku vyjádřil veršem "littera gesta docet, quid credas allegoria, moralis quid agas, quo tendas anagogia", tedy "doslovný (literní) smysl učí, co se událo, alegorický, (v) co máš věřit, morální, co máš činit, a anagogický, k čemu spěješ".⁵⁴

Ačkoliv byla Bible ve středověku nejvíce studovanou knihou a představovala

⁵² ŠIMSA, M. *Hermeneutická propedeutika*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2005, s. 9-10.

⁵³ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Výklad Bible v církvi, Dokument Papežské biblické komise z 15. dubna 1993*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 80. „Otcové používají čas od času alegorické metody, aby odstranili pohoršení, jež by v některých křesťanech i v pohanských odpůrcích křesťanství mohl vyvolat ten či onen biblický úryvek... Otcové při svých výkladech bible... mísí a vzájemně téměř nerozpletným způsobem kříží typologické a alegorické výklady... Alegorický výklad Písma, který charakterizuje patristickou exegezi, v sobě nese pro moderního člověka riziko dezorientace, ale zkušenost církve, kterou tato exegeze vyjadřuje, je stále užitečným přínosem.“

⁵⁴ KONEČNÁ, M. *Řeč a rozumění – Poznámky k filozofické a teologické hermeneutice H.-G. Gadamera, G. Ebelinga a E. Fuchse*. Brno: Marek Konečný, 2007, s. 14-15.

nejvyšší formu vzdělání, FARRAR o této době napsal: „*Navzdory tomu však v této době nevzniklo mnoho výkladů, které by byly teologicky objevné.*“⁵⁵ Z pohledu biblické hermeneutiky lze dobu středověku popsat jako období přechodu od patristické exegeze k oddělení biblické interpretace od teologie, které vyvrcholilo ve spisech *Tomáše Akvinského* (1224/5–1274). Tento systematik kladl největší důraz na doslovný (literární) výklad, z něhož vyplývají všechny další formy výkladu. Tomáš Akvinský se samozřejmě vyjadřuje i ve věci teorie Čtverého smyslu Písma. „*Dospívá k názoru, že se fakticky operuje se dvěma možnostmi smyslu: přímým a spirituálním, který je dále rozčleněn do rovin smyslů anagogického, morálního a alegorického.*“⁵⁶

I když si středověcí teologové vypracovali vlastní prostředky ke studiu pomocných věd textové kritiky a biblických jazyků, formy studia Bible zůstávaly stejné. FARRAR napsal, že „*v této době lze najít jen velmi málo exegeze, kromě záblesků a úpadku patristického výkladu.*“⁵⁷ Spíše nacházíme objemné svazky dogmatických otázek a odpovědí, soubory systémů a popisů morálních pravidel, ve kterých je sice Písmo zmiňováno, ale mezi zmíněnými pasážemi a citáty z Písma chybí jakákoliv skutečná spojitost.

2.1.8. Vliv antiochijské školy

Kdybychom se věnovali pouze vlivu alexandrijské školy, informace o vzniku hermeneutických metod v počátcích křesťanství by nebyla úplná. Ve skutečnosti se od patristiky až do reformace projevoval vliv dvou vykladačských škol. Alexandrijská ovlivněná Filónem, Origenem i Augustinem zdůrazňovala zmíněnou alegorickou metodu interpretace, která podle Hasela „*v kritické době*

⁵⁵ FARRAR, F. W. *History of Interpretation*. Whitefish, MT: Kessinger Publishing Company, 2004, s. 245.

⁵⁶ KONEČNÁ, M. *Řeč a rozumění – Poznámky k filozofické a teologické hermeneutice H.-G. Gadamera, G. Ebelinga a E. Fuchse*. Brno: Marek Konečný, 2007, s. 15.

⁵⁷ FARRAR, F. W. *History of Interpretation*. Whitefish, MT: Kessinger Publishing Company, 2004, s. 245.

církevní historie umožnila udržet racionalitu křesťanské víry“. ⁵⁸

V protikladu k alexandrijské alegorické škole stála vykladačská škola v Antiochii, která naopak trvala na doslovném (literárním) významu Písma. Mezi nejvýznamnější zastánce antiochijské školy patřil *Diodores z Tarsu* (zemř. 394), jeho žák *Theodor z Mopsuestie* (350-428) a *Jan Zlatoústý* (344-407).

Tato škola kromě doslovného významu kladla také důraz na zkoumání gramatické struktury textů. Odmítali autoritářský výklad textů a soustředili se, spíše než na abstraktní pravdy, na biblické příklady. Naléhali na historicitu starozákonních událostí a pojátkem mezi Starým a Novým zákonem se pro ně stala prorocství. Přestože ve středověku převládl vliv alexandrijské alegorické školy, v době reformace a po ní se hlavní vykladačskou metodou stala *historicko-gramatická metoda*. Současně je nutné zdůraznit, že důležitou roli v úsilí o pochopení a výklad Písma se udržovalo na univerzitách a například v náboženských řádech Cisterciáků, Minoritů a formálně nikoliv prakticky i ve škole Svatého Viktora.

2.1.9. *Postavení Bible a metody jejího výkladu v době reformace a osvícenectví*

Přestože na protestantskou reformaci lze nahlížet jako na důležité změny politické, sociální, filozofické, ekonomické, hlavní zůstává její náboženský charakter. Společným jmenovatelem úsilí všech významných aktérů jako byli Wiklef, Zwingli, Kalvín či Luther, byl „*rozchod se středověkým alegorickým výkladem Písma*“ ⁵⁹ a zápas o způsob výkladu Písma a o jeho autoritu. ⁶⁰ Luther

⁵⁸ HASEL, G. F. *Biblical Interpretation Today*. Washington D. C.: Biblical Research Institute, 1985, s. 2-3: „Což znamenalo, že středověké myšlení nezakládalo křesťanskou víru na interpretaci toho, co z Písma po přísné kontrole bylo k dispozici, avšak bylo možné interpretovat Bibli způsobem, který křesťanskou víru zakládal převážně na řecké filosofii. Tento způsob neumožňoval, aby se Bible stala sama sobě vykladačem, protože jí bylo možné rozumět pouze z pohledu vnější entity, to jest tradice církve a filosofie.“

⁵⁹ Tamtéž, s. 3.

později poznamenal: „*Jako mnich jsem byl mistrem alegorie. Alegorizoval jsem všechno. Ovšem po přednášení na téma Epištoly k Římanům jsem se seznámil s Kristem. A tak jsem spatřil, že Kristus není žádnou alegorií a naučil se vnímat, kým Kristus vlastně je.*“⁶¹

Reformace (první i druhá) v kontextu své doby byla natolik zásadním zásahem do staletí ustáleného náboženského a politického systému, že na obou stranách nutně musela vzbudit obrovské emoce a nepřátelství, které vedlo k oboustrannému napětí a násilí. Psychologie náboženství definuje jako jeden z nejintimnějších a nejvýznamnějších fenoménů ovlivňujících psychické motivační síly. Pravděpodobně i tyto psychologické aspekty jednotlivců v dějinách vedly k „volbě interpretačních metod“ a „postupů řešení“ náboženských sporů.

Ve světle historie církve a její teologie, která je ve skutečnosti formována biblickou interpretací, se reformace stala „*skutečnou re-formací a re-orientací v oblasti hermeneutiky. Jádrem náboženských otázek, na které upozornil Luther ve Wormsu, je jeho výrok: 'Jsem vázán Písmem... a moje svědomí je zajatcem Písma svatého.'*“⁶² Reformace, která po několika staletích znovu **soustředila pozornost na Písmo a na jeho interpretaci**, iniciovala zvýšený **zájem o studium biblických jazyků**, o překládání Bible do řady evropských jazyků, o její rozšíření mezi obyčejné lidi a o **hledání nových forem její interpretace**. Na základě **principu *Sola Scriptura*** „klérus“ i „laici“ projevíli zájem brát vážně toto dílo Boží a lidské spolupráce. Na řadě univerzit vznikaly nové studijní obory, které se zabývaly otázkami historicko-gramatické interpretace, jako jsou autorství

⁶⁰ OLSEN, V. N. *Hermeneutical Principles and Biblical Authority in Reformation and Postreformation Eras*. In: HYDE, G. M. *A Symposium On Biblical Hermeneutics*. Washington D. C.: Review and Herald Publishing Association, 1974, s. 47: „*Reformace začala přehodnocováním principů biblického výkladu a vyrostla do vzpoury proti současné hermeneutice a vytvořila nové exegetické nástroje, s jejichž pomocí by mohla být obnovena biblická teologie a novozákonní křesťanství.*“

⁶¹ WOOD, A. S. *Captive to the Word: Martin Luther: Doctor of Sacred Scripture*. London: Paternoster Press, 1969, s. 165.

⁶² OLSEN, V. N. *Hermeneutical Principles and Biblical Authority in Reformation and Postreformation Eras*. In: HYDE, G. M. *A Symposium On Biblical Hermeneutics*. Washington D. C.: Review and Herald Publishing Association, 1974, s. 47.

knih, doba jejich vzniku, historické pozadí a jazyk, jejich vztah k významu textu a konečně smysl a význam Bible jako celku. Reformace prosazovala staro-nový princip, aby „v každém stádiu interpretace **nejvyšší (kontrolní) autoritou výkladu Bible bylo samotné Boží slovo.**“⁶³

Kromě reformátorů v procesu hledání interpretačních metod sehráli značnou roli také humanisté. Od 14. století se pokoušeli italští humanisté odkrývat kulturu starého Řecka a Říma. Probuzený zájem o klasickou literaturu vedl k oživení zájmu o studium latiny, řečtiny a hebrejštiny. Na počátku 16. století byli humanisté natolik zbláhli ve filologii, gramatice a syntaxi biblických jazyků, že se mohla stát cenným nástrojem pomoci při překladech Bible a v jejím výkladu.

Významným humanistou byl *Jan Colet* (1466-1519), který se z Itálie vrátil do Anglie a začal psát a přednášet známé lekce k epištole Římanům a později k 1. Korintským. Své komentáře prokládal příklady ze života apoštolů. V r. 1498 slyšel Coletovy lekce *Erasmus* (1467-1536), který později studoval teologii a biblické jazyky. Výsledkem jeho úsilí byl řecký Nový zákon (1516) a dílo *Poznámky a Parafráze evangelíí*. *Erasmův Nový zákon* se stal základem *Lutherova překladu Bible do němčiny*. Humanisté odmítali exegetické formy scholastického přístupu a nahradili ho literární formou a tím také ve svých zemích odňali dominantní pozici latině a překladu *Vulgáta*. Na tuto snahu reagoval *Koncil v Trentu* (1545-1563), který odmítl teologické závěry reformace, přijal rozšířený kánon Písma o starozákonní apokryfní knihy a latinskou *Vulgátu* potvrdil jako autoritativní text pro použití v teologii.⁶⁴

Dalším důrazem reformace byl zřetelný **kristocentrismus**. Jako každá metoda

⁶³ HASEL, G. F. *Biblical Interpretation Today*. Washington D. C.: Biblical Research Institute, 1985, s. 4.

⁶⁴ KRYŠTŮFEK, F. X. *Všeobecný církevní dějepis, Díl 3*. Praha: Tiskem arcibiskupské knihtiskárny za Rohlička a Sieverse, 1883, s. 381: „*Poněvadž protestanté s prameny víry libovolně nakládali, ... u Písma církev vypočetla jeho kánon tak, jak byl na starých afrických synodách hipponské (r. 393) a kartaghinské (r. 397) sestaven a vydala klatbu na každého, kdoby těchto knih se všemi jejich částmi tak, jak v latinské Vulgátě jsou, nepřijímal. Ze všech latinských překladů Písma sv. byl starý překlad zvaný „Vulgata“ za autentický prohlášen, kteréhož jest ve veřejném učení, hádání, kázání a vykládání užívati...*“

ovšem i tento princip může vést do slepé uličky. Luther v jejím důsledku nepřisuzoval všem knihám v Bibli stejnou autoritu. Rozlišoval mezi „hlavními knihami Nového zákona“ a těmi, které zaujímaly „nižší postavení“, jako „slaměná epištola“ Jakuba, epištola Judy, list Židům a kniha Zjevení. Luther si vypracoval „normativní kristologický přístup“: „*všechny skutečně svaté knihy jsou v souladu v tom, že káží a vyzvedávají Krista*“. Tímto tak zvaným „kristologickým“ principem Luther vytvořil „kánón v kánónu“, pravidlo pro poměřování Písma odvozené z Písma“. ⁶⁵ Ve skutečnosti použil kritickou normu k subjektivnímu posouzení toho, co v Písmu je závazné a normativní; kolektivní církevní posouzení a rozhodnutí nahradil osobním a subjektivním posouzením. Tento Lutherův postoj byl výsledkem procesu „individualizace“ a „subjektivizace“, který již určitou dobu nepozorovaně probíhal.

Ze stejného subjektivizačního procesu pochází i poslední reformační princip, který si představíme, a sice **dualismus mezi literou a duchem**. Většina Starého zákona byla vnímána jako litera a většina Nového zákona jako duch, ačkoliv ne vše novozákonní je evangeliem a ne vše starozákonní je zákonem. Stejně jako u předchozího principu, i tento narušuje princip absolutnosti Písma *tota skriptura* a je závislý na míře vykladačovy zkušenosti. ⁶⁶

2.1.10. *Vliv rozvoje individualismu*

Během pozdního středověku převažoval vliv *Tomáše Akvinského*, který zastával stanovisko, že skutečné jsou pouze jen obecniny – univerzálie – a z toho odvozoval nadvládu kolektivu nad jednotlivcem. V otázce autority a práva na konečné rozhodování vycházel z Aristotela, který zastával názor, že lepší je vláda mnoha lidí a jednotlivec se v zájmu blaha komunity má podřídit kolektivnímu

⁶⁵ HASEL, G. F. *Biblical Interpretation Today*. Washington D. C.: Biblical Research Institute, 1985, s. 4.

⁶⁶ DAVIDSON, R. M. *Biblical Interpretation*. In: DEDEREN, R. (ed.) *Handbook of Seventh-day Adventist Theology - Commentary Reference Series*, vol. 12. Hagerstown, MD: Review and Herald Publishing Association and the General Conference of Seventh-day Adventists, 2000, s. 89.

názoru. Tuto filozofii prosazovala ve všech oblastech života i vládnoucí církev. *Bonifác VIII.* (1294-1305) v dokumentu *Unam Sanctam* vyhlásil, že: „*naprosté podřízení každého člověka římskému biskupovi je podmínkou spasení*“.

Do opozice vůči realismu, se postavil *William Ockham* (1300-1349), který zastával *nominalismus* (skutečné jsou jen jednotlivé věci, obecné vznikají jako popis skutečných). Praktickou projekcí nominalismu byl zárodek důrazu na hodnotu a práva jednotlivých lidí, zárodek demokracie a křesťanské individuální svobody. Tento postoj se musel nutně odrazit i v postoji k interpretaci Bible a akceptování jejího poselství: „*Žádné učení, které nelze odvodit z Písma, by nemělo být přijímáno jako „katolické“ a nezbytné pro spasení.*“⁶⁷ Ockhamův důraz na individualismus s Lutherovým důrazem na „pouhé Písmo“ se spolu staly klíčovými prvky protestantské hermeneutiky. A právě zde vyniká zásadní rozdíl obou dvou vykladačských konceptů, jak to vyjádřil kardinál BEA na 2. vatikánském koncilu: „*V minulosti protestantismus, zvláště v jeho luterské podobě, měl výrazně individualistický charakter. Člověk měl žít před Bohem prostě, čist a vykládat Bibli pod vedením Ducha svatého, který ho osvěcoval a řídil jeho život... Římský katolicismus však věroučné doktríny postavil do velkého proudu tradice. V podstatě je to metoda katolické církve, která je anti-individualistická... Svět reformace zavrhl princip autority v Církvi, která může zavázat svědomí věrných, aby ji následovali. Z tohoto vyplývají skutečně praktické překážky všech snah o jednotu.*“⁶⁸

2.1.11. *Metody výkladu Bible v době vědeckého racionalismu*

Nejzásadnějšími proměnami hermeneutických metod a přístupu k Bibli prošlo protestantské a podobně i katolické křesťanství od doby poreformační dodnes.

⁶⁷ OLSEN, V. N. *Hermeneutical Principles and Biblical Authority in Reformation and Postreformation Eras*. In: HYDE, G. M. *A Symposium On Biblical Hermeneutics*. Washington D. C.: Review and Herald Publishing Association, 1974, s. 50.

⁶⁸ BEA, A., ed. by LEEMING, B. *The Unity of Christians*. New York: Herder and Herder, 1963, s. 144.166-167.

Protestantská teologie prošla fázemi extrémů theocentrismu, antropocentrismu a kristocentrismu. Náboženské prožívání, teologie i metody interpretace se pohybovaly v krajnostech s hlavními důrazy na víru versus racionální poznání, emocionální prožitky versus intelektualismus, trancendentalismus versus imanence. Ve druhé polovině 16. století vstoupil protestantismus do etapy dogmatismu, k němuž jej vedly vzájemné teologické spory i potřeba „obranu proti strategii katolictví“ vytýčené *Tridentským koncilem* (1545-1563). Přiklon protestantství k dogmatismu vedl k většímu důrazu na ortodoxii a k zanedbání opravdové zbožnosti. Bible se stala spíše arzenálem apologetických výroků pro věroučný zápas s katolicismem. V r. 1675 bylo zformulováno *Helvetské reformované vyznání (Formula Consensus Helvetica)* s důrazem na to, že Písmo je základem víry církve a že Bible musí být překládána z hebrejského originálu, ne z překladů (LXX apod.).⁶⁹

Reakcí na racionální apologetickou formu křesťanství byl německý pietismus 17. století, jehož zakladatelem byl *Filip Jacob Spencer* (1635-1705), který svůj probuzenecký program nastínil v díle „*Pia desideria*“ (Zbožná přání). Pietistické hnutí „rozčlenilo hermeneutický problém do tří částí. Rozlišovalo *subtilitas intelligendi* (rozumění) od *subtilitas explicandi* (výklad) a navíc ještě přidalo *subtilitas applicandi* (použití, aplikace). Tyto tři způsoby byly považovány spíše za umění vyžadující vytríbenost ducha než za metody.“⁷⁰

Pietistický teolog a kazatel *Johann Albrecht Bengel* (1687-1752), určitým způsobem přispěl k historii exegeze. V roce 1734 v Tübingenu vydal řecký Nový zákon s odkazovým aparátem. Při jeho přípravě použil na dvacet starších opisů řeckého textu a dodržoval zásadu, že do textu nevloží žádný výraz, který by se nenacházel v některém z minulých rukopisů. Do poznámkového aparátu uvedl různé varianty textu s uvedením zdroje a seřadil je podle důležitosti pod písmeny

⁶⁹ Konkrétně je tato klauzule obsažena v bodu II. Kompletní text je přístupný zde: *Formula Consensus Helvetica* [online]. Grass Valley, CA: Covenant Reformed Church, 2008 [cit. 2. 1. 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.crcgv.org/index.php/component/content/article/21-beliefs/113-formula-consensus>

⁷⁰ KONEČNÁ, M. *Řeč a rozumění – Poznámky k filozofické a teologické hermeneutice H.-G. Gadamera, G. Ebelinga a E. Fuchse*. Brno: Marek Konečný, 2007, s. 71.

řecké abecedy. Bengel odmítal i ideu „mechanické inspirace“.

Počátkem 17. století s rozmachem přírodovědného zkoumání a filozofických přístupů začalo oblast teologie ovlivňovat moderní myšlení. Hlavními důrazy byly:

(a) odmítání jakéhokoli svazování tradicemi,

(b) důraz na lidský rozum (racio) a

(c) aplikování metod zkoumání přírodních věd do oblasti teologie, které se stávaly normou veškerého zkoumání včetně teologie a křesťanství.

Filozofie, na základě formulací a metod nastíněných *René Descartem* (1596-1650), *Thomasem Hobbesem* (158-1679), *Baruchem Spinozou* (1632-1677) a *Johnem Lockem* (1632-1704), založených na racionálním pochopení, si dělala nárok na zkoumání „duchovní autority“ Bible i náboženství. Descartes učil, že základem poznání je pochybování, Spinoza zpochybnil věrohodnost nadpřirozených jevů a zázraků a Locke tvrdil, že učení Bible nemůže stát proti lidskému rozumu.

Křesťanství začalo čelit racionalismu, který učil, že důležitou složkou poznání je a priori poznání. *Christian Wolff* (1679-1754) nepopíral křesťanství, ale tvrdil, že musí být v souladu s „přírodním náboženstvím“, *Hermann Reimarus* (1694-1768) odmítal speciální zjevení jako takové a *Gotthold E. Lessing* (1729-1781) dokonce tvrdil, že Bible byla pro lidstvo důležitá v raných fázích jeho vývoje, ale v jeho době jí už vyspělé lidstvo nepotřebuje.

Reakcí na Deismus a racionalismus vzniklo v Anglii duchovní probuzení iniciované *Johnem Wesleyem* (1703-1791), které naplňovalo potřeby společnosti i církve. Důraz kladlo na praktický duchovní život a na absolutní víru v Bibli jako Boží slovo. Vedlo k novému příklonu k Bibli jako k největší duchovní autoritě a k jejímu systematickému studiu.

2.1.12. *Liberální protestantismus 19. století*

Ve stejné době německé prostředí rozvíjelo racionalismus, který v další fázi vedl k liberálnímu protestantismu 19. století. Racionalismus, který povýšil lidský rozum na nástroj zkoumání Bible, postupně vedl ke kritickým postojům. Významný filozof *Immanuel Kant* (1724-1804) vnesl kritiku náboženství v intencích rozumu, avšak skutečným zakladatelem liberálního protestantismu byl *Friedrich Schleiermacher* (1768-1834) kladl důraz na to, že člověk není závislý na poznání „zvenčí“, ale ve svém náboženském poznání a prožitcích je závislý na subjektivním vnímání prostřednictvím jeho „pocitů“ (Gefühl) nebo vědomí imanentního Boha. Reformátoři věřili v transcendentního Boha – absolutního, osobního a svatého – který se člověku sám zjevuje (theocentrismus). Schleiermacher přesouvá důraz z Boha na člověka, protože „imanentní“ Bůh jako „součást člověka“ se nepotřebuje objektivně zjevovat, protože je součástí člověka, společnosti i přírody, kterou postupně vyvíjí. Liberální teologie se takto harmonizuje s novou evoluční teorií. Schleiermacher hermeneutiku pojímal jako umění porozumět. Jeho velkým přínosem oboru bylo, že se ve svém pojetí neomezoval pouze na porozumění textům, ale **začal zahrnovat i mluvenou řeč v mezilidské komunikaci.**

2.1.13. *Biblický criticismus*

V průběhu 17. – 18. století se někteří filozofové a teologové *Hugo Grotius* (1583-1645), *Benedict Spinoza* (1632-1677), *Richard Simon* (1638-1712) snažili „studovat“ Bibli stejnými metodami jako jinou literaturu. *Jean Astruc* (1684-1766) rozpracoval teorii dokumentů v Pentateuchu a tvrdil, že měl dva hlavní literární zdroje. *Johann Gottfried Eichhorn* (1752-1827) ve svém Úvodu do Starého zákona aplikoval kritický přístup své doby.

S rozvojem přírodních věd, darwinismu a kritických metod výzkumu

literárních děl se formuje tzv. **historicko-kritická metoda** zkoumání biblických knih a textů. *Julius Wellhausen* (1844-1918) vypracovává celou teorii literární a historické kritiky založené na evolučním paradigmatu. Vzniká Wellhausenův příspěvek k *Teorii pramenů Pentateuchu*.

Tomuto vědeckému způsobu bádání byly postupně vystaveny všechny knihy Starého a později i Nového zákona. Hlavní předpoklad literárně-kritické metody výstižně vyjádřil RYLAARSDAM: „*Tato metoda předpokládá, že vznik Písma byl podmíněn historicky nejen tím, že byly zkombinovány dokumenty s vlastní dřívější historií, ale byly také ovlivněny různými událostmi lidských životů, které ovlivnily jejich obsah. A to dělá otázky ohledně inspirace Písma ještě palčivější.*“⁷¹

Závěrem 19. století se antisupernaturalistická kritika zaměřila i na historicitu Nového zákona a „historického Ježíše“ s tvrzením, že existuje zásadní rozdíl mezi Ježíšem popisovaným Novým zákonem a „skutečným“ Ježíšem. O „Ježíšovu rekonstrukci“ se pokusili *Bruno Baur* (1809-1882), který popíral historického Ježíše, *Wilhelm Wrede* (1859-1906) a také *Albert Schweitzer* (1875-1965) ve své knize *Quest of the Historical Jesus*.

Začátek 20. století v oblasti biblické kritiky uvedl určité změny. Nové historické a lingvistické informace získané novými archeologickými objevy zpochybňovaly některé dřívější závěry biblické kritiky. Současně literární kritika kladla řadu závažných otázek například o čtyřech literárních pramenech Pentateuchu. *Hermann Gunkel* (1862-1932) a *Sigmund Mowinkel* (1884-1965) studiem Žalmů zavádějí nový přístup studia literární historie Starého zákona, který zahrnuje i komparativní studium náboženství a jeho orálních forem.

Kritické formy přístupu k Novému zákonu rozpracovali *K. L. Schmidt* (1891-1956), *Martin Dibelius* (1883-1947) a zejména *Rudolf Bultmann* (1884-1976), který se snažil sledovat orální preliterární stádia evangelíí. Vycházel z toho, že cílem první církve nebyla literární produkce, ale kázání; příběhy

⁷¹ ZINKE, E. E. *Postreformation Critical Biblical Studies*. In: HYDE, G. M. *A Symposium On Biblical Hermeneutics*. Washington D. C.: Review and Herald Publishing Association, 1974, s. 75.

evangelií byly nejdříve předávány jednotlivci vyprávěním. Dalším předpokladem bylo, že *Sitz in Leben* (životním zasazením) evangelií byla církev, nikoliv život Ježíše, proto je jeho život v evangeliích spíše imaginativní. Na základě těchto předpokladů se Bultmann domníval, že rekonstrukce skutečného života Ježíše je nemožná.

Kromě zmíněné „kritiky formy“ se kritika soustředila i na tradici a zaměřila se na „domnělé literární zdroje“. Starozákonní kritiku tradice rozpracovali *Ivan Engell* (1906-1964) a *Martin Noth* (1902-1968) s předpokladem, že ať psané či orální zdroje byly sebrány z řady příběhů, tradic a škol z různých míst Palestiny.

Další oblastí byla novozákonní „redakční kritika“ založená na Bultmannově „demytologizaci“, na snaze zbavit Bibli všeho, co „nelze vysvětlit empirickými vědeckými metodami“. Bultmann se domníval, že je správné a možné „demytologizovat“ Bibli protože věřil, že bibličtí autoři popisovali spíše své vlastní pojetí reality než objektivní skutečnost. Ve svém hermeneutickém přístupu ukazuje, že člověk popírá Boží transcendenci a jeho schopnost zasahovat do historických událostí.

Na závěr této podkapitoly je v rámci hlavního srovnávacího tématu práce nutno připomenout, že racionalistická exegeze a další liberalizující směry výkladu, byly v období především 19. století takřka výhradně doménou biblistů z protestantského prostředí. Katolická církev se proti těmto směrům chovala velmi podezřívavě, obezřetně a odmítala je. Změnou zásadního odmítání byl rok 1943, kdy byla encyklikou *Divino afflante Spiritu* oficiálně uznána historicko-kritická metoda jako legitimní prostředek rozlišování literárních druhů. Ovšem i po uznání nutnosti takového přístupu, nepřisuzovala církev katolická této metodě konečné slovo. Od 2. vatikánského koncilu hovoří římští katolíci o dvou plnohodnotných "autorech" Písma - o Bohu a člověku. Podrobněji viz kapitola 2.3.4.2 *Základní katolické dokumenty upravující zásady pro biblická studia*.

2.1.14. Hermeneutická filozofie

O tom, jak vznikala hermeneutická filozofie a o jejích hlavních představitelích jsme pojednali již v kapitole 1.4 *Definování pojmu hermeneutika*. V období romantismu se Schleiermacherem získává na významu interpret textu. Na konci tohoto období Dilthey zavádí pojem *hermeneutický kruh*. Tento pojem pak následně zásadněji rozpracoval Heidegger a Gadamer a stal se z něj zásadní pojem současné hermeneutiky, přesahující do mnoha dalších oborů.

Hermeneutický kruh popisuje proces chápání textu: částem mohu rozumět pouze z celku, avšak celek je mi přístupný jen skrze části. Ani celek ani jednotlivé části nemohou být tedy pochopeny zvlášť. Tento cyklický charakter interpretace nečiní interpretaci textu nemožnou, spíše zdůrazňuje, že význam textu musí být hledán v celém kulturním, historickém a literárním kontextu. Jak píše ČAPEK: „*Kruhovost rozumění spočívá obecně řečeno v tom, že to, co chceme vysvětlit, už předpokládáme.*“⁷² Člověk dospívá k porozumění tak, že si nejprve vytvoří předběžnou představu čili *předporozumění* (Vorverständnis), které potom s textem nebo věcí konfrontuje a na základě takového porovnání si vytváří představu lepší. Nikdy se neobejde bez předběžného mínění čili předporozumění. Podstatné v tomto postupu je, že si toto mínění ověřuje a je ochoten je změnit. Protože tento postup se obvykle opakuje, lze mluvit o „kruhovém“ procesu či „kruhu“. V Gadamerově pojetí se může stát hybným činitelem hermeneutického procesu pouze ten, kdo je otevřen (Offenheit) vůči novým zkušenostem.

OEHMING konstatuje, že pohybem v pomyslném kruhu dochází k „prohlubování“ porozumění. Proto navrhuje, aby termín „*hermeneutický kruh*“ byl nahrazen pojmem „*hermeneutická spirála*“.⁷³ Tento Oehmingův poznatek komentuje POKORNÝ slovy, že tato spirála následně „*umožňuje, abychom*

⁷² ČAPEK, J. *Martin Heidegger a nárok filosofické hermeneutiky* In: POKORNÝ, P. *Hermeneutika jako teorie porozumění – od základních otázek jazyka k výkladu bible*. Praha: Vyšehrad, 2005, s. 312.

⁷³ OEHMING, M. *Úvod do Biblické hermeneutiky*. Praha: Vyšehrad, 2001, s. 18.

*se s přiblížením k textu zároveň přiblížili sami sobě“.*⁷⁴ Dobovou obdobu principu hermeneutického kruhu Pokorný následně přibližuje citátem z apokryfního Tomášova evangelia, Logionu 2: „*ten, kdo hledá, má hledat, dokud nenalezne. Až nalezne, bude znepokojen. Až bude znepokojen, bude se divit a bude vládnout nade vším“.*⁷⁵

2.2. Rozdělení hermeneutiky podle typů

2.2.1. Všeobecné rozdělení

Hermeneutika je nauka, která, jak jsme již zjistili, používá literární text, respektive v modernějším pohledu i řeč. Původně se jednalo o techniku, která interpretovala starší texty, dnes je předmětem interpretačního procesu vlastně takřka vše, co s předmětem výzkumu souvisí, včetně přístupu interpreta. Obor jako takový původně sloužil k porozumění antických, později biblických textů. Dnes se pomocí hermeneutiky zkoumají nejen sociální podněty, ale například i sport a umění.

Pokud bychom chtěli hermeneutiku rozdělit do jakýchsi základních oborů, získáme tak *tradiční hermeneutiku* s výkladem textu. Její součástí je například i *biblická hermeneutika*. Tradiční hermeneutika je standardní součástí zkoumání například literatury, náboženských textů a práva.

Na druhé straně základního rozdělení je moderní *filozofická hermeneutika*. Používá se v nespočetných vědních oborech, od filozofického průzkumu smyslu bytí až po virtuální komunity v bludišti naší internetové doby.

⁷⁴ POKORNÝ, P. *Hermeneutika jako teorie porozumění*. In: POKORNÝ, P. *Hermeneutika jako teorie porozumění – od základních otázek jazyka k výkladu bible*. Praha: Vyšehrad, 2005, s. 108.

⁷⁵ Tamtéž, s. 108.

2.2.2. Rozdělení typů hermeneutiky podle Hendla

Autorem následujícího souhrnu je Jan Hendl,⁷⁶ který k tématu typů hermeneutiky píše:

Hermeneutika se vyznačuje značnou pluralitou koncepcí a přístupů. K tomu, abychom si tuto pestrost uvědomili, stačí pouze vyjmenovat přívlastky, které se někdy používají pro charakterizaci toho nebo onoho *partikulárního přístupu*:

Můžeme se setkat s hermeneutikou historickou, gramatickou, duchovní, psychologickou, divinatorickou, generickou, individuální, komparativní, existencionální, metafyzickou, elementární, vyšší, s metaporozuměním, s hermeneutikou fragmentární, intuitivní, selektivní nebo projektivní, specifickou, obecnou, právní, theologickou, pedagogickou, literární a uměleckou.

Haag⁷⁷ *praktickým způsobem* rozlišuje textovou hermeneutiku (například interpretaci Olympijské charty), hermeneutiku předmětnou (předmětné projevy v dané společenské oblasti, např. ve sportu) a hermeneutiku jednání (např. interpretace jednotlivých činností ve sportu).

Z historické perspektivy má největší rozšíření **textová hermeneutika**. Na druhé straně lze v obecnějším smyslu chápat hermeneutiku předmětů a jednání také jako hermeneutiku textu. Textová hermeneutika je úzce spjata s kvalitativní obsahovou hermeneutikou a s analýzou dokumentů.⁷⁸ Při textové hermeneutice podle Meinberga rozlišujeme tyto základní kroky:⁷⁹

1. Je nutné adekvátně zvolit otázku nebo objasňovaný problém vzhledem

⁷⁶ HENDL, J. *Hermeneutika – metodologické poznámky*. In: HOGENOVÁ, A. (ed.) *Hermeneutika sportu*. Praha: Karolinum, 1998, s. 33-40. POZN: Pro potřeby této práce je Hendlův souhrn zkrácen a upraven tak, aby se neztratily původní souvislosti.

⁷⁷ HAAG, H. *Der hermeneutische Zweig*. In: Strauss, B.; Haag, H. (ed.) *Forschungsmethoden*. Schorndorf: Hofman, 1994, s. 39-47.

⁷⁸ HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1997.

⁷⁹ MEINBERG, E. *Hermeneutische Methodik*. In: BETTE, K.-H. *Zwischen Verstehen und Beschreiben*. Köln: Sport und Buch Strauß, 1993, s. 21-24.

k celku textu.

2. V textu se určují místa, které představují odpověď na položenou otázku.
3. Přístupuje se k procesu dokazování, přičemž se využívají citáty textu.
4. Pracuje se s primárními nebo sekundárními texty, které se mohou odkazovat k dalším autorům. Spíše se používají primární texty.
5. Přístupuje se k vyložení imanentního obsahu textu, které se nejdříve vztahuje k výpovědím daného autora, rozpracovávají se také latentní témata.
6. Interpretace se "posiluje" a verifikuje ostatními textovými zdroji stejného autora.
7. V rámci komparativního postupu se srovnávají interpretace textů různých autorů, které mají vztah ke stejnému problému.
8. Je nutné zodpovědět otázku spolehlivosti textů (bezrozporná argumentace, původ textů, původnost a úplnost, atd.)
9. S interpretací se spojuje i vysvětlení, tzn., hledají se odpovědi na otázku "proč se tak děje?".

Na rozdíl od filologa, filosofa nebo literárního vědce není kvalitativní výzkumník většinou analytikem primárních napsaných textů. Spíše se setkává se sociálními praktikami a s artefakty těchto praktik. Ty nemusí být texty, ale přepisem se z nich texty stávají.

Zde končí citace z práce Jana Hendla. Jeho srovnání různých typů hermeneutik vychází povětšinou z koncepcí moderních přístupů, zpracovaných filozofickou hermeneutikou. Zajímavým místem pro potřeby této práce je devět bodů pojednávajících o textové hermeneutice. Je zajímavé srovnat tyto vcelku obecně platné principy hermeneutiky, byť původně zamýšlené především na oblast sociálního výzkumu, s obsahy následujících tří kapitol a jejich podkapitol.

2.3. Obecné a specifické hermeneutické principy biblické hermeneutiky

2.3.1. Obecné hermeneutické principy

2.3.1.1. Oblast jazykovědná

Základem biblické hermeneutické práce je samozřejmě práce s biblickým a případně mimobilickým (apokryfním) textem. Werner JEANROND, katolický profesor teologie na univerzitě v Glasgow, velmi schematicky popisuje základní principy hermeneutiky při práci s jazykem:

SÉMANTIKA – studium významu slov a textu.

SYNTAKTIKA – studium spojitostí mezi slovy a větami.

PRAGMATIKA – studium vnějších podmínek (předpokladů) lingvistické komunikace (tedy vztahů mezi znaky a jejich uživateli).

Jmenované tři body jsou vlastně základními třemi částmi jazykovědy - *lingvistiky*.

Bod 1) v sobě podle Jeanronda zahrnuje nejen sémantické vazby, ale i předpoklady, které se váží k textu: „*očekáváme, že text je charakterizován tematickým (či sémantickým) vývojem; jinými slovy předpokládáme, že text se zabývá jedním nebo vícero tematickými celky.*“ Základním nositelem významu není jediné slovo, ale spíše věta. Proto i věta, nejen širší text, může nést vícero myšlenkových celků.

V bodu 2) předpokládáme, že: „*texty texty vypoví o tomto tematickém celku pomocí svých gramatických (či syntaktických) prostředků – kupříkladu zástupným zájmenem.*“ Dalším nositelem významového charakteru jsou gramatické časy, tedy práce s minulostí, přítomností či budoucností.

Pod bodem 3) rozpoznáváme psaný text jako uzavřený textový celek „*i díky tak obyčejnému faktu, jako že tok černého inkoustu na papír jednou skončí nebo*

že kniha, kterou čteme, už nemá žádné další stránky.“⁸⁰

Český evangelický teolog Petr POKORNÝ se k poslednímu zmiňovanému bodu, tedy k tématu pragmatiky textu, vyjadřuje následovným způsobem: *„Odhalení nevědomé logiky řeči začíná už jejím frázováním a členěním písemného textu na odstavce, věty a slova. To všechno sami konáme podvědomě. Jak hluboce je toto frázování zakotveno v lidské zkušenosti s jazykem, vidíme například na kritických edicích starověkých textů. Starověké rukopisy nedělily slova a věty. Přesto jejich rekonstrukce většinou nepůsobí velké problémy a v kritickém aparátu se setkáváme jen s malým počtem závažných variant interpunkce.“⁸¹*

2.3.1.2. *Postup práce s textem*

Jednotlivé názvy postupů práce s textem se u různých autorů mohou lišit. Ale v zásadě popisují obdobné nástroje. Většina moderních vykladačů se naprosto zásadně opírá o filozofické principy Gadamerova pojetí hermeneutiky. Podle těchto principů hermeneutický postup obvykle zahrnuje:

- **předběžné porozumění textu:**
 - proč si vybírám právě tento text?
 - co v něm hledám?
 - co si o něm předem myslím?
- **nalezení spolehlivého, pokud možno původního textu (textová kritika):**
 - shromáždění a porovnání rukopisů či vydání
- **objasnění, případně oprava nesrozumitelných míst:**
 - vyjasnění nesrozumitelných, neobvyklých slov

⁸⁰ JEANROND, W. G. *Theological Hermeneutics – Development and Significance*. New York, NY: The Crossroad Publishing Company, 1991, s. 84-85.

⁸¹ POKORNÝ, P. *Hermeneutika jako teorie porozumění*. In: POKORNÝ, P. *Hermeneutika jako teorie porozumění – od základních otázek jazyka k výkladu bible*. Praha: Vyšehrad, 2005, s. 45.

- oprava porušených míst (konjektura)
- shromáždění důležitých vnějších okolností:
 - povaha textu, jeho původní účel a záměr
 - zasazení textu „zasazení do života“
 - údaje o autorovi a vzniku textu
 - další historické či jiné souvislosti
- vyhledání a snaha o porozumění souvislostí v rámci celého textu
- to vše s cílem dokonalejšího porozumění textu

Tento postup se opakuje v hermeneutickém kruhu, kde si vykladač získává hlubší porozumění a znovu je konfrontuje s textem. Teprve při výkladu se často ukáže, že je postup třeba ještě zopakovat.

VÁVROVÁ k tématu dodává: „*Gadamerovo pojetí filozofické hermeneutiky považuje porozumění za možné jen tehdy, když ten, kdo se snaží porozumět, vnáší do hry své vlastní předpoklady. Ke smyslu porozumění patří neodmyslitelně interpretův produktivní přístup. Interpretace (v běžném jazyce porozumění, způsob, jakým jedinec vykládá jednání druhých lidí a věci nebo děje, které ho obklopují) počítá s aktivním přístupem interpreta, který je tvůrčí a vnáší do ní své představy. Podle Gadamera nikdy nelze říci všechno, nedá se zkrátka vyjádřit veškerý stav duše. Nemožnost vystoupit z tohoto rámce a zbavit se všech vlivů bývá označována jako hermeneutický kruh.*“⁸²

2.3.1.3. Předporozumění

V čem se mezi sebou pojetí filozofické a tradiční liší, je pojem *předporozumění* tedy (*Vorverständnis*), s nímž začal svého času pracovat již Kant. Obě strany jednoznačně hájí svá stanoviska.

⁸² VÁVROVÁ, S. *Využití hermeneutického porozumění při interpretaci sociální reality*. In: HLADÍK, J., CHUDÝ, Š. (eds.). *Sociální pedagogika v současné společnosti*. Zlín: UTB, 2007. Fakulta humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně [online]. Zlín: Archiv dokumentů [cit. 20. Března 2011]. Dostupné na WWW: http://web.fhs.utb.cz/cs/docs/Vyu_it_hermeneutick_ho_porozum_n_p_i_interpretaci_soci_ln_reality.pdf

Metoda předporozumění se samozřejmě aplikuje i na biblický text. Strana hájící moderní, filozofické pojetí, do hry zapojuje *předporozumění* jako filozofický a vědecký pojem, a se stejnou vědeckou zaujatostí přistupuje k původnímu textu. Říká, že předběžné vědomí je ke zkoumání nutné. Autor hermeneutické exegeze je následně rovný původnímu autorovi, ale je to právě vykladač, kdo má k vývoji textu poslední slovo. Často se tak děje s červeným perem v ruce, které části textu komentuje a škrtná díky takovému nebo jinému kontextu jako neinspirované.

Druhá, tradiční strana, se snaží hájit pozici možnosti inspirace původního autora, kterou nelze vystopovat ani skrze jazykové prostředky ani jiným způsobem. Tato skupina se často i oprávněně brání moderním metodám, kde je vykladač rovný původnímu autorovi.

Kdybychom se od argumentace obránců obou metod oprostili a čistě pragmaticky hodnotili situaci, pro běžného čtenáře neznalého původního jazyka vzniká problém – informaci nepředává už pouze Duch svatý skrze autora a rozpoložení, znalosti, pochopení čtenáře, ale je zde překladatel. Překlad je sám o sobě výkladem, čemuž nelze zamezit. Navíc je tu i vykladač, který snaží o kontextualizaci, čili zdnešnění textu, o zvěst pro současnou dobu. Pokud exegeta neklade důraz na zásadní znalost původního jazyka a víc se spoléhá na své jazykové prostředky, smysl původního textu se čím dál více stává filozofií než Božím slovem. Toto nebezpečí hrozí na obou stranách chápání pojmu předporozumění, záleží na vykladači, které z nástrojů zanedbává.

Následující citáty pocházejí úmyslně od dvou evangelických teologů. První je zástupcem moderního výkladu, nikoliv zásadně nepodobného většinovým pozicím katolické církve. POKORNÝ v něm píše:

„Význam předporozumění nebyl v nové filosofii a teorii textu dlouho rozpoznán, protože je spojen s určitým zaujetím a je proto podezřelý ze subjektivismu. Až fenomenologie a filosofie existence začaly kritizovat předsudky, které mělo dosavadní myšlení vůči předsudkům. Předběžné vědomí je součástí naší dějinnosti. Odráží skutečnost, že dějinné poznání je spojeno

s rozhodováním. Má-li podobu vžitých soudů, „předsudků“, nezabýváme se jich tím, že o nich nemluvíme, ale jen tím, že je pojmenujeme a pokusíme se na ně pohledět s odstupem. Jinak řečeno: pojmenované „předsudky“ přestávají svazovat, stávají se předporozuměním. Zbavit se jich nelze a bylo by to nezdravé (zcela nezaujatý člověk by byla anomálie).

Předporozumění vyrůstá z tradice, která umožňuje orientaci v přirozeném světě. Může být zprostředkováno působením vykládaného textu v dějinách nebo jinou literaturou, ale zásadně je mimoliterárního původu.“⁸³

Protože podle tohoto výkladu se předporozumění opírá o tradici, samozřejmě dochází k určitému tření. Citujme Jana REGNERA, katolického teologa z řádu jezuitů: „*Hermeneutický přístup, jakkoli je pro teologii důležitý, přinejmenším v rámci biblistiky, má i své slabé stránky. Tou první je krize smyslu a významu tradice. Zdá se totiž, jakoby se důležitost hermeneutiky zvětšovala úměrně tomu, čím odtazitější je pro dnešního člověka náboženská tradice a čím hlubší je propast mezi minulostí a současným světem. Druhá slabina se týká lidské zkušenosti. Zdá se, že dochází ke konfliktu interpretací jednání člověka. Interpretace zkušenosti a činů lidí se stává stále nutnější, protože „smysl zkušenosti nebo činu už není považován za jasný a evidentní.“⁸⁴ Dalším limitujícím faktorem je krize hermeneutiky jako takové, protože ona sama si neví rady s řešením předchozích dvou problémů. Někteří myslitelé jsou proto přesvědčeni, že krize hermeneutiky není krizí jazyka, ale myšlení. Navíc teologie nehledá jen smysl tradice a jejím cílem není pouze interpretovat texty. Snaží se především najít pravdu. Ve hře je tedy poznání jsoucího.“⁸⁵*

Následující citáty druhého evangelického autora pocházejí z práce Roberta L.

⁸³ POKORNÝ, P. *Hermeneutika jako teorie porozumění*. In: POKORNÝ, P. *Hermeneutika jako teorie porozumění – od základních otázek jazyka k výkladu bible*. Praha: Vyšehrad, 2005, s. 106.

⁸⁴ Zde autor cituje amerického katolického teologa: FIORENZA, F. S. *Systematická teologie: úkol a metody*. In: FIORENZA, F. S.; GALVIN, J. P. (eds.) *Systematická teologie 1: římskokatolická perspektiva*. Brno: CDK, 1996, s. 51. ISBN 80-85959-07-0.

⁸⁵ REGNER, J. *Malý úvod do teologické metody*. Osobní stránky autora [online]. Praha: Šuplík teologie, 2007. [cit. 21. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://regnerjan.sweb.cz/teologie/metoda.htm>

THOMASe – *Evangelická hermeneutika: nová proti té staré.* ⁸⁶ Práce srovnává oba hermeneutické přístupy a hájí ten původní.

„Dva typy předporozumění mají velký vliv na hermeneutiku moderních lingvistů. Prvním typem je předpoklad, že jazyky použité v Bibli vykazují veškeré charakteristiky lidské řeči generelně tak, jak tomu učí moderní lingvistické studie. Druhou tezí je tvrzení, že hermeneutika moderních lingvistů musí být propojena s lidskými poznatky v dalších sekulárních disciplínách. Přičemž musíme uznat, že lingvistiku samozřejmě není možné studovat samostatně. Je tu ovšem drastické nebezpečí, že bude sekulárními přístupy ovlivněna původní biblická zvěst...

Advokáti moderní lingvistiky nevidí nic zvláštního na biblické mluvě a biblické spisy prostě analyzují stejným způsobem, jakým analyzují výlučnou lidskou komunikaci...

Začlenění předporozumění do interpretačního procesu přímo znásilňuje fundamentální principy historicko-gramatické interpretace a její cíl maximálního přiblížení se k významu textu tak, jak je zamýšlel autor a jak byl vnímán dobovými čtenáři.

V systematickém přemítání bychom vždy měli, nehledě na své biblické doktríny, používat osvědčené hermeneutické principy. Nesmíme je studovat ve světle moderních teologických systémů, ale měli bychom se spíše snažit o uznání pozice svatých pisatelů a studovat a získávat dojem z jejich slov tak, jak přirozeně ovlivňovaly mysl jejich prvních čtenářů... Stále méně bychom se měli vystavovat vlivům jakýchkoliv předpokladů, co vše by mělo Písmo učit... Všechny tyto předpoklady jsou nežádoucí a předpojatě škodlivé.“ ⁸⁷

Obě strany si tedy hájí své pozice. V případě vybraných citátů je fundamentální strana o něco agresivnější v argumentaci. Ale zde se spíše jedná o typy vybraných argumentů než o tendenci jedné strany k větší argumentační agresivitě.

⁸⁶ THOMAS, R. L. *Evangelical Hermeneutics: The New Versus the Old.* Grand Rapids: Kregel, 2002, s. 195-240.

⁸⁷ Zde Thomas cituje dílo Milтона S. Terryho z roku 1898: TERRY, M. S. *Biblical Apocalypics: A Study of the Most Notable Revelations of God and of Christ.* (Grand Rapids, MI: Baker Book House, 1988, s. 233. ISBN 0-8010-8888-7.

Rád bych zde v závěru této kapitoly uvedl dva citáty, které mne při studiu tématu zaujaly. Oba pocházejí z dokumentu Papežské biblické komise Výklad bible v církvi: „*V případě katolické exegeze jde o předporozumění založené na jistotách víry: bible je text inspirovaný Bohem a svěřený církvi k tomu, aby probouzel víru a udával směr křesťanského života.*“⁸⁸ Jako adventista sedmého dne musím s obsahem tohoto výroku souhlasit. Takovéto předporozumění sdílíme! A k tomu další text: „*Každé předporozumění však přináší jistá nebezpečí. V případě katolické exegeze existuje riziko přisuzovat některým biblickým textům smysl, který nevyjadřují, ale který je plodem dalšího vývoje tradice.*“⁸⁹ Přisuzování jiného smyslu k textům je jistě problémem každého exegety, nezávisle na metodě, kterou používá a nezávisle na jeho spolupráci s Božím Duchem. To nebezpečí je trvalého rázu.

2.3.1.4. Tradiční hermeneutika

Ve výše uvedených citátech se opět setkáváme s pojmem *historicko-gramatická metoda* (samozřejmě, že záleží na autorovi tezí, ale názvy metod *gramaticko-historická*, *gramaticko-kritická*, *historicko-kulturní* nebo *historicko-biblická* jsou obvykle popisem metod na stejném základu, tedy synonymické). Tato metoda je tradičním způsobem výkladu, který spíše než s předporozuměním textu pracuje s inspirací původních pisatelů, se speciálním zjevením, s unikátností Písma atd. Už podle svého názvu zahrnuje principy založené na historickém, sociálním, politickém, geografickém, kulturním a jazykově-gramatickém kontextu. Je nutné doplnit, že ne všechny uvedené principy druhá skupina – tedy moderní *filozofická hermeneutika* – nutně musí zavrhnout. Naopak, i ta s nimi pracuje, pomocí svého předporozumění a odlišnými důrazy na důležitost výsledku kritického zhodnocení pro význam.

Obvyklý hermeneutický postup v tradičním *historicko-gramatickém* výkladu

⁸⁸ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Výklad Bible v církvi, Dokument Papežské biblické komise z 15. dubna 1993.* Praha: Vyšehrad, 1996, s. 89.

⁸⁹ Tamtéž, s. 71.

vypadá následovně. Vykladač se v něm postupně věnuje bodům, jakými jsou:

- 1) Text a překlad
- 2) Historický kontext
- 3) Literární kontext, analýza
- 4) Gramatická, syntaktická, sémantická analýza
- 5) Teologický kontext, analýza
- 6) Aplikace do současnosti⁹⁰

2.3.1.5. Zásadní vliv textu na vykladače

Ať už vykladač zaujímá jakékoliv z výše uvedených stanovisek, je jisté, že výklad původního textu na něj má vliv. Ať už si připouští vliv naznačený Augustinem, kdy se autor stává součástí jednoho z významů Bohem zamýšlené výpovědi, nebo si připustí (či naopak vůbec nepřipustí) možnost jiného možného vlivu Boží inspirace na svůj výklad. HEIDEGGER uváděl, že „*rozumět něčemu znamená rozumět sobě*“. Pochopení smyslu je věcí ryze individuální. Pokorný uvádí RICOEURovo rozvedení této teze: „*Člověk chápe sebe sama oklikou. Je to přinejmenším dvojnásobná oklika: přes text, který jej zaujme, a přes interpretace jeho vlastního světa, které mu text nabídne. Člověk se tak k textu vrací s porozuměním a porozuměním textu začne (lépe) rozumět sobě.*“ POKORNÝ přitom konstatuje, že Heidegger mluví spíše o slovu než o textu.⁹¹

V každém případě si nelze než přát, aby byl vykladač nad biblickým textem zaujat nikoliv hloubkou svých filozofických úvah a vizí, jejich vzájemnými vazbami a akademickou pýchou nad brilancí své mysli, ale setkáním s Božím

⁹⁰ DAVIDSON, R. M. *Biblical Interpretation*. In: DEDEREN, R. (ed.) *Handbook of Seventh-day Adventist Theology - Commentary Reference Series*, vol. 12. Hagerstown, MD: Review and Herald Publishing Association and the General Conference of Seventh-day Adventists, 2000, s. 99-101.

⁹¹ POKORNÝ, P. *Hermeneutika jako teorie porozumění*. In: POKORNÝ, P. *Hermeneutika jako teorie porozumění – od základních otázek jazyka k výkladu bible*. Praha: Vyšehrad, 2005, s. 201-202. Jedná se o citát Ricoeurovy práce *Život, pravda, symbol*. Praha: Oikúmené, 1993, s. 180-182. ISBN 80-85241-32-3.

slovem ve smyslu Pavlova listu Židům: „Slovo Boží je živé, mocné a ostřejší než jakýkoli dvousečný meč; proniká až na rozhraní duše a ducha, kostí a morku, a rozsuzuje touhy i myšlenky srdce“. (Žd 4,12)

2.3.2. Specifické principy biblické hermeneutiky

Ačkoliv se v biblické hermeneutice jedná o práci se stejným biblickým textem, jak jsme zjistili, je při jeho výkladu možné použít řadu metod. Krom uvedených exegetických principů do hry vstupují i rozdílné způsoby interpretace textu. Podrobněji se jimi zabývá například HARTILL ve své knize *Principy biblické hermeneutiky*.⁹² V knize popisuje například skupinu teologických principů, jako: dispenzacionalistický princip, princip etnických rozdílností, princip přestoupení, kristocentrický princip, morální princip, diskriminační princip, princip předpovědi, aplikační princip, princip typu (a antitypu), princip lidské snahy v iluminaci. Dále principy podřízené kontextu/výskytu: princip prvního výskytu textu, princip progresivního výskytu, princip (Božího) souhlasu, princip trhlin (či Božího mlčení), princip opakování, princip zdvojených odkazů, princip syntetický atd. Tyto principy se mnohdy vzájemně doplňují, (ale ne výlučně!), a při práci s biblickým textem je vhodné a většinou i nutné je vzájemně kombinovat.

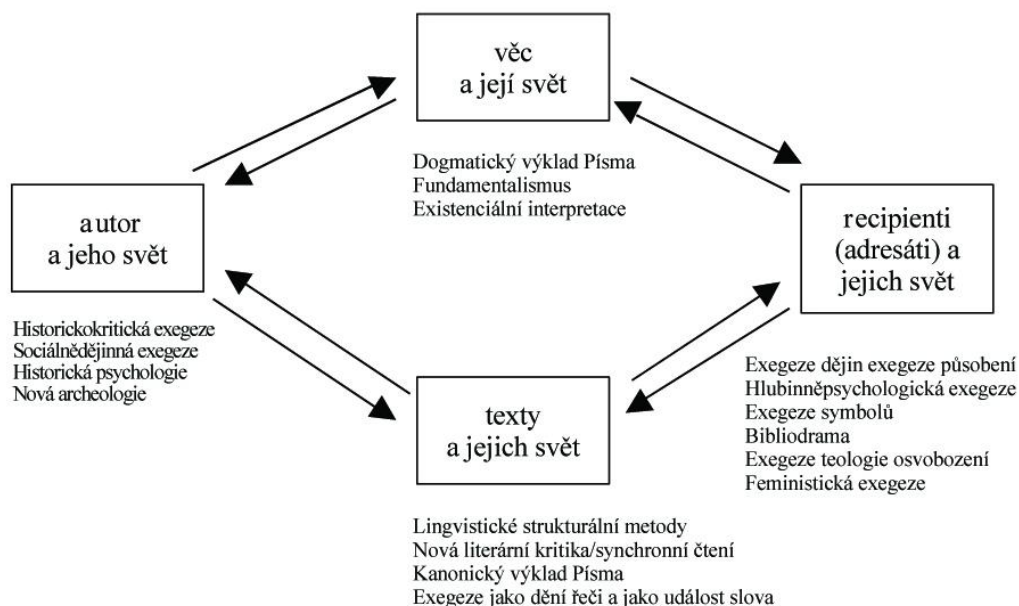
OEHMING ve svém *Úvodu do Biblické hermeneutiky* publikuje pomůcku nazvanou *hermeneutický čtyřúhelník*.⁹³ Ten se schematicky pokouší o vyjádření vztahů uvnitř textu. *AUTOR* vyjádřuje své prožitky a poznání o *VĚCECH* a dění ve svém světě. Ty se pokouší zachytit a předat v *TEXTU* svým čtenářům, tedy *RECIPIENTŮM*. Toto předání probíhá v prostoru i v čase. Když se čtenář ve svém čase dostává k textu, snaží se pochopit jeho poselství a je skrze text v kontaktu s autorem, ale i věcmi, se kterými se autor setkával. Diagram

⁹² HARTILL, J. E. *Principles of Biblical Hermeneutics*. Grand Rapids: Zondervan, 1960.

⁹³ OEHMING, M. *Úvod do Biblické hermeneutiky*. Praha: Vyšehrad, 2001, s. 17.

zachycuje, že tyto vazby mohou působit i obousměrně, navíc opakovaně, jak naznačuje často zmiňovaný hermeneutický kruh či spirála.

Na tento hermeneutický čtyřúhelník OEHMING dále v uvedené knize implementuje celkem sedmnáct různých interpretačních metod, o kterých do té doby pojednává. Vzniká *Schematické zařazení současných vykladačských metod do hermeneutického čtyřúhelníku* (viz následující diagram): ⁹⁴

Sedmnáct použitých interpretačních metod je do diagramu zařazeno podle toho, na koho nebo co jsou nejvíce zaměřené, zda na autora, texty, recipienty nebo na věci. Výsledky svého bádání OEHMING komentuje takto: „*Ukázalo se, že každá z metod může velmi dobře osvětlit některé aspekty biblických textů, a proto je relativně správná. Na druhé straně se projeví i slabiny každého z přístupů, a tím i nezbytnost jejich kritického doplnění... Nikdo nemůže říci, že Bibli porozuměl. Přiměřená kritika exegetického způsobu uvažování je nutná, protože zabraňuje mylnému sebepřeceňování... Od exegetů se proto vyžaduje široké vzdělání a ochota a způsobilost k interdisciplinární práci.*“ ⁹⁵

Dále cituje MERKLEINA: „*Novější přístupy k Bibli nejsou alternativou*

⁹⁴ Tamtéž, s. 197.

⁹⁵ Tamtéž, s. 196-197.

k tradiční kritické exegezi, ale ani naopak. Jedná se o rozdílné kladení otázek, které se z metodického a hermeneutického pohledu navzájem doplňují. Zatím nebylo uspokojivě objasněno, jak by se dalo této spojitosti využít. “⁹⁶

Pro doplnění je možné poznamenat, že dokument Papežské biblické komise *Výklad bible v církvi* se ve své části I. zabývá náledujícím dělením metod a přístupů k výkladu:

- A. Historicko–kritická metoda (více se jí budeme věnovat v následujících dvou kapitolách)
- B. Nové metody literární analýzy:
 - a/ rétorická analýza
 - b/ narativní analýza
 - c/ sémiotická (sémantická) analýza
- C. Přístupy založené na tradici:
 - a/ kanonický přístup
 - b/ židovské exegetické tradice
 - c/ přístup z hlediska dějin působení
- D. Přístupy humanitních věd
 - a/ sociologický přístup
 - b/ kulturně antropologický přístup
 - c/ psychologické a (psychoanalytické) hlubinně psychologické přístupy
- E. Přístupy kontextuální:
 - a/ z hlediska teologie osvobození
 - b/ feministický přístup
- F. Fundamentalistická četba

Uvedený dokument se každou z metod zabývá, zhodnocuje její přínosy a negativa, s jedinou výjimkou fundamentalistické četby. Ta pro katolickou práci s textem Písma nejen že nemá žádnou hodnotu, ale je považována za „nebezpečnou“ pro svou přitažlivost vzhledem k určité hledající skupině lidí. Svým „*lpěním na principu „sola Scriptura“ odděluje výklad bible od tradice*

⁹⁶ Tamtéž, s. 196. Autor cituje: MERKLEIN, H. *Integrative Bibelauslegung? Methodische und hermeneutische Aspekte*. In: *Bibel und Kirche* 44, 1989, s. 117-123, zde 122.

*vedené Duchem, která se automaticky vyvíjí v sepětí s Písmem uvnitř společenství víry“.*⁹⁷ Je potřeba dodat, že čtením mezi řádky formulací jasně vysvitne, že toto ohrožení se týká především katolíků se sklony k fundamentalismu. Proto se o něm říká, že je „proticírkevní“, jakýsi druh „sebevraždy myšlení“.⁹⁸

Jestliže jsem na konci kapitoly 2.3.1.3 *Předporozumění* zmínil agresivní argumentaci ze strany zastánců tradiční větve hermeneutiky, nelze zde než konstatovat, že v případě dokumentu *Výklad bible v církvi* je tomu naopak.⁹⁹ Podle razance výroků lze usuzovat, že téma fundamentalismu uvnitř katolické církve, myšleno v řádách katolických učenců a mj. i charizmaticky smýšlejících řadových katolíků, je nesmírně zraňující a patrně procentuálně zahrnující větší než marginální počet věřících, a církev z jejich strany musí vnímat jisté ohrožení.

2.3.3. *Porovnání dvou dominantních hermeneutických metod podle Davidsona*¹⁰⁰

Hlavním cílem této práce je srovnat principy výkladu církve římskokatolické a církve adventistů. Každá ze stran hájí jinou metodu výkladu textu. Jak je tomu s dějinným vývojem těchto metod výkladu jsme pojednali v předchozích kapitolách. V této kapitole nejdříve přehledně shrneme adventistický pohled na nástroje historicko-kritické metody, tedy metody zastávané římskokatolickou církví a na nástroje metody historicko-gramatické, v adventismu obvykle nazývané historicko-biblická. Tabulkově stručné srovnání obou metod

⁹⁷ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Výklad Bible v církvi, Dokument Papežské biblické komise z 15. dubna 1993*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 58-60.

⁹⁸ Tamtéž, s. 60.

⁹⁹ Další oficiální pohled na téma fundamentalistické interpretace viz: BENEDIKT XVI. *Verbum Domini. O Božím slově a poslání církve: apoštolská exhortace, bod 44*. Vatikán [online]. Vatikán: Česká sekce Vatikánského rozhlasu. [cit. 23. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=13639>

¹⁰⁰ DAVIDSON, R. M. *Interpreting Scripture According to the Scriptures: Toward an Understanding of Seventh-day Adventist Hermeneutics*. Biblical Research Institute [online]. Silver Spring, MD: Documents Catholics [cit. 25. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://biblicalresearch.gc.adventist.org/documents/interp%20scripture%20davidson.pdf>

je samozřejmě velmi nedokonalé. Pro účel této práce je ale vybráno jako jednoduše komparativní.

Autorem uvedené studie je adventistický teolog Richard M. DAVIDSON,¹⁰¹ vedoucí katedry Starého zákona na adventistické Andrewsově univerzitě. Níže uvedenou práci představil na setkání s katolickými teology v Ženevě 2003. Toto setkání inicioval tehdejší biskup, dnes kardinál *Walter Kasper*, předseda Papežské rady pro jednotu křesťanů a *mons. John Radano* ze stejné instituce.¹⁰²

2.3.3.1. <i>Historicko-kritická metoda</i>	2.3.3.2. <i>Historicko-biblická metoda</i>
A. Definice: Snaha ověřit pravdivost a pochopit význam biblických údajů na základě principů a metod sekulární historické vědy.	A. Definice: Snaha porozumět biblickým údajům pomocí metodologických forem, které vycházejí ze samotného Písma.
B. Cíl: Poskytnout správný význam Písmu, které je vyjádřením záměrů lidského autora, jak mu rozuměli jeho současníci.	B. Cíl: Dosáhnout správného pochopení smyslu Písma, které Bůh zamýšlel komunikovat, ať je lidští autoři nebo jejich současníci plně pochopili nebo nikoliv.
C. Základní předpoklady:	C. Základní předpoklady:
1. Sekulární norma: Principy a postupy sekulárních historických věd ustavují externí normy a vhodné metody k hodnocení pravdivosti a výkladu smyslu biblických údajů.	1. Sola Scriptura: Autorita a jednota Písma jsou takové, že se Písmo stává konečnou autoritou svého obsahu a metod interpretace. (Iz 8,20).

¹⁰¹ Odkaz na bibliografii tohoto autora: Andrews University [online]. Berrien Springs, MI: Index of Davidson Bibliography [cit. 21. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.andrews.edu/~davidson/bibliography.html>

¹⁰² Stručné pojednání o tomto setkání viz: RODRIGUES, A. M., *Conversations between Adventist and Catholics*. Biblical Research Institute [online]. Silver Spring, MD: Documents Catholics [cit. 25. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://biblicalresearch.gc.adventist.org/conversations%20with%20catholics/Catholic%20Conversation.pdf>

2. Princip kritiky (metodologické): autonomní lidský badatel klade otázky a ze svého pohledu hodnotí specifická prohlášení Bible.	2. Bible jako konečná autorita nepodléhá principům kritiky: biblické údaje jsou přijímány jako danost a jejich pravdivost, dostatečnost, věrohodnost a srozumitelnost se neověřují vnějšími normami.
3. Princip analogie: dnešní prožitek je kritériem hodnocení pravděpodobnosti toho, jak se měly odehrát biblické události, poněvadž všechny události jsou v principu podobné.	3. Respektem k působivým principům analogie uznat jedinečnou aktivitu Boží jak ji popisuje Bible a jak se projevila při sestavení Písma. (2 Pt 1,19-21)
4. Princip korelace (nebo příčinnosti): uzavřený systém příčiny a následku neposkytuje žádný prostor pro nadpřirozené působení Boha v dějinách.	4. Respektem principu vzájemného působení (nebo přirozené zákonitosti příčiny a následku) uznat božské zásahy v dějinách světa tak, jak je popisuje Bible. (Žd 1,1-2)
5. Nejednota Písma kvůli tomu, že do jejich prorockých výroků vstupovalo mnoho autorů nebo redaktorů; Písmo tudíž nelze porovnávat s Písmem (textové důkazy), aby se prokázalo jednotné učení Bible.	5. Jednota Písma, protože všechny lidské autory řídil jeden božský autor; proto k odhalení biblických nauk je možné vzájemně porovnávat výroky Písma. (Lk 24,27; 1 K 2,13)
6. Časová nebo kulturní podmíněnost Písma; za vytvořením Písma stojí historický kontext.	6. Nadčasový charakter Písma: Bůh skrze proroky promlouvá ke specifické kultuře, a přesto poselství překračuje kulturní pozadí jako nadčasová pravda. (J 10,35)
7. Bible obsahuje Boží slovo. Je nutné odlišit a oddělit lidské a božské prvky;	7. Božské a lidské prvky v Písmu není možné odlišit ani rozdělit: Bible je Boží

Bible obsahuje Boží slovo, ale není Božím slovem.	slovo. (2 Tm 3,16-17)
D. Základní hermeneutické metody:	D. Základní hermeneutické metody:
1. Doslovná (zdrojová) kritika: Snaha hypoteticky rekonstruovat a pochopit proces literárního vývoje, který vedl k vytvoření současné formy textu, založený na předpokladu životních podmínek komunity, která text vytvořila (častokrát v protikladu specifických výroků Bible o svém původu a původu zdrojů).	1. Literární analýza: Zkoumání literárních charakteristik biblických materiálů v jejich kanonické formě, přijímá jednotu těchto celků Písma tak, jak je Písmo představuje a přijímá jako danost specifické výroky Písma ohledně původu a podstaty biblických materiálů.
2. Kritika formy: Snaha vytvořit hypotetickou rekonstrukci procesů předliterárního (ústního) vývoje různých literárních forem, založenou na předpokladu, že biblický materiál měl prehistorii jako běžná lidová literatura a jako lidová literatura vznikl na základě tradic, které se zformovaly podle zákonitostí odpovídajících vývoji lidových tradic.	2. Analýza formy: Snaha popsat a klasifikovat různé typy literatury, která se nachází v (kanonické formě) Písma a přijímá jako danost hodnotu životních okolností každé formy tak, jak naznačují biblické údaje.
3. Redakční kritika: Snaha objevit a popsat životní okolnosti, sociologické a teologické motivy, které určily základ, podle něhož redaktor vybíral, upravoval, rekonstruoval, editoval, měnil či přidával tradiční materiál, aby vyjádřil co, co bude vhodné v nových životních	3. Teologická analýza biblických knih: Studium zvláštních teologických důrazů každého pisatele v Bible (podle jeho myšlenkového nastavení a kapacity chápat), jak je možné je chápat ze širšího kontextu jednoty celého Písma, které Bibli dovoluje, aby byla vykladačem sama sebe a aby byly různé

okolnostech podle nových teologických zájmů; předpokládá, že každý redaktor má jedinečnou teologii a životní světonázor, který se liší (a může stát i v protikladu) vůči svému zdroji a dalším redaktorům.	teologické důrazy v souladu mezi sebou vzájemně.
4. Historie tradic: Snaha vysledovat historii dřívějších tradic od jednoho stádia k druhému jak se ústně předávaly jednou generací druhé až do konečné psané formy; založená na předpokladu, že každá generace tento materiál změnila svou interpretací.	4. Diachronická (tematická) analýza: Snaha vysledovat vývoj různých témat a motivů v chronologickém sledu (v Bibli v její kanonické podobě); která vychází z postoje Písma, že Bůh přidával (progresivně) zjevení pozdějším generacím, které však je v plném souladu s předchozím zjevením.
5. Kritika kánonu: Pokus rekonstruovat životní okolnosti (sociologické a teologické vlivy) v synagoze a v rané křesťanské církvi, které určily současný výběr a obsah biblického kánonu; předpokládá, že kanonizační proces dokáže člověk vysvětlit.	5. Historie kánonu: Zkoumání procesu kanonizace Písma vycházející z předpokladu, že kritéria kanonizování vycházejí z biblických materiálů inspirovaných Bohem a že Duch svatý vedl židovské a křesťanské komunity, aby rozpoznaly tyto kanonické knihy, které zachovali svědkové starozákonních proroků a novozákonní apoštolové.

S ohledem na výše zmíněný účel, pro jaký byl text zpracován, a sice pro prezentaci před představiteli římskokatolické církve, nemůže být podezříván ze zaujatosti. Přesto oproti historicko-kritické metodě je zde historicko-biblická metoda představena jako nástroj bez možných nebezpečí, s vcelku dokonalými prostředky. Protože však i tuto metodu používají jen lidé, má samozřejmě i ona

svá omezení. Přinejmenším se týkají praktické aplikace. Pokud tato bude chybět, jakákoliv metoda zůstane pouze formou získání informace. A znalost informace ještě neznamená pochopení informace a proměnu hříšného člověka, protože i exegety se hřích týká. Vykladač se nesmí spokojit s konstatováním - Bůh **promlouval** a **působil** skrze Boží slovo – a já to teď spolehlivě předám dál. Je třeba, aby to spolehlivě převédl do praxe svého života – aby bylo možné říci, že Bůh **promlouvá** i do jeho života. Jedině tak může předat plný rozsah proměňující zvěsti.

Dalším problémem je, že fundamentálněji (v rámci jakékoliv církve) zaměřeným křesťanům obvykle nechybí informace, dokonce snad ani porozumění, ale velmi často v jistotě spolehlivosti používané metody a principu poznání smyslu textu (či své víry) nedokáží nad významem textu meditovat (či jej křesťansky žít). Ze zpřítomnění textu zůstává technika. To je ale problém postihující exegety obou zkoumaných metod.

Katolický dokument SANCTA MATER ECCLESIA k tomu píše: *„Ti, kdož jsou pověřeni výukou v seminářích a jiných podobných ústavech, „necht’ se především starají, aby... se tak podávalo Písmo svaté, jak toho vyžaduje důležitost předmětu i potřeba doby“ ... Když se tito učitelé zabývají tak zvanou kritikou, na prvním místě kritikou literární, ať to dělají tak, ne aby pěstovali vědu pro vědu, ale aby v jejím světle jasněji prohlédli smysl, který zamýšlel Bůh prostřednictvím svatopiscovským. Ať tedy nezůstanou stát v půli cesty jen v uspokojení nad svými literárními výsledky, ale ať navíc ukáží, jak to vše skutečně přispívá k jasnějšímu porozumění zjevené nauky, anebo je-li třeba k vyvrácení nesprávných názorů. Budou-li se učitelé držet těchto zásad, dokáží, že posluchači naleznou v Písmě svatém to, „co povznáší mysl k Bohu, živí ducha a pomáhá k vnitřnímu životu.“*¹⁰³

Davidson ve své tabulce srovnává obě metody v rámci adventistického pochopení a oficiálního stanoviska. To se jakémukoliv použití historicko-kritické metody, (byť i jen některých jejích dílčích kritických prvků, pro celkový obraz

¹⁰³ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Sancta Mater Ecclesia - instrukce o historické pravdivosti evangelií, čl. XII. 3.* In: MERELL, J. *Úvod do Nového zákona.* Scriptum. Litoměřice: Cyrillskometodějská bohoslovecká fakulta v Litoměřicích, 1979, s. 144-145.

pozitivních), brání. Své rozhodnutí opodstatňuje: „*I křesťanští badatelé, kteří přijímají Boží i lidskou povahu Písma, ale jejichž metodologické postupy mají za následek, že se zásadněji soustředí na jeho lidské aspekty, riskují, že zbaví biblické poselství jeho moci, protože jej odsunou do pozadí, zatímco se soustředí na zprostředkovatele zvěsti. Zapomínají na to, že zprostředkovatele a zvěst od sebe nelze oddělitel a že zprostředkovatel bez zvěsti je jen prázdnou skořápkou, která není schopná oslovit životně nutné duchovní spirituální potřeby lidstva*“.¹⁰⁴

Historicko-kritická metoda je v uvedené tabulce jednoznačně v defenzivě, jako by její metody neměly k výzkumu Božího slova ani stopu pozitivního přínosu. Důvodem k adventistické zásadní obraně před historicko-kritickým smýšlením, je oprávněné nebezpečí, kterého, jak jsme zjistili a v pokračování kapitoly ještě zjistíme, jsou si ale vědomy obě strany. Není tajemstvím, že nebezpečí v tabulce uvedená, se za historicko-kritickou metodou jednoznačně skrývají.

Výstižné je v této záležitosti svědectví Ety Linnemannové, žákyně Rudolfa Bultmana, německého luteránského představitele školy dějin forem (Formgeschichte) a autora projektu demytologizace a existenciálního výkladu Nového zákona. Ta se z přední zastánkyně historického kriticizmu, stala jeho nejzarytější kritičkou: „*Bůh historicko-kritické teologie je jako soška tří opiček. Jedna si zakrývá oči, druhá uši a třetí ústa – nic nevidíc, nic necítíc, nic neříkajíc – a protože jejich ruce mají stále napilno, nic nedělají. A pak jsem si uvědomila potřebu úcty k živému Bohu. Z vědecké práce s biblickým textem, za stálého proškrtávání některých pasáží, nemůže vzejít žádná pravda. Taková práce hlásání evangelia neslouží. Náhle mi bylo jasné, že jsem byla slepým vůdcem slepých studentů. Činila jsem za to pokání. Také jsem zjistila, že navzdory všem létům mého studia, nevím o Bohu nic. Ale díky Boží milosti mě má zvrácenost nevedla do záhuby, ale dospěla k závěru, že teď se o Bohu musím dozvědět víc. Jsem ráda a vděčná, že mi tato vina byla odpuštěna, protože Ježíš ji vynesl na kříž. Proto*

¹⁰⁴ VÝBOR GENERÁLNÍ KONFERENCE. *Bible Study: Presuppositions, Principles, and Methods*. Zpráva výročního zasedání Generální konference z října 1986. In: Ministry – International Journal for Pastors, April 1987. Nampa, ID: 1987. Ministry Magazine [online]. Nampa, ID: Archive, 1987, Methods of Bible Study. [cit. 25. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.ministrymagazine.org/archive/1987/April/methods-of-bible-study>

říkám NE historicko-kritické teologii. ... Nezvratně považuji za odpad vše, co jsem učila a napsala předtím, než jsem Ježíši odevzdala svůj život.“¹⁰⁵

Protože se tato práce zaměřuje na srovnání adventistického a katolického přístupu exegeze, je nutné poskytnout podněty k diskusi, jak by je nad tabulkou – myšleno její levou stranou o historicko-kritické metodě – mohl poznamenat katolík během jejího prvního čtení. Pro tento krátký exkurz jsem zvolil volnější esejistickou formu:¹⁰⁶

„Tak zdá se, že nám autor mnoho nepřál. Ale na druhou stranu, je pravda, že takto by situace v mnoha případech vypadala, kdyby se historicko-kritická metoda aplikovala výlučně, aniž by exegeta byl zainteresován na aktivní spolupráci s Duchem svatým. Teorie říká, že u porozumění textu jeho výklad nesmí skončit (ovšem uznávám, že v praxi tam končí velmi často). Ale učitelský úřad přeci upozorňuje na nedostatky metody a navíc je o nich dlouhodobě, především z nespokojených stran, ujišťován. Pojdme k tabulce.

A, no řekněme, nechybí vám tu, milý kolego Davidson, i úloha inspirace?

B, pokud je původcem Písma svatého Bůh, pak On inspiroval pisatele, ale zároveň ispiruje i exegetu, jak o tom psal již Augustin.

C1 Ano. Je to tak.

C2 Ano. Ale kriticky poměřovat některá fakta by měl přeci každý kritický badatel, i gramatický historik či historický biblista. Z pohledu katolické církve je inspirováno celé Písmo svaté, jak jistě víte. O tom nemáme pochybnosti.

C3 Ano. To by mě nikdy nenapadlo, ale princip analogie v zásadě

¹⁰⁵ LINNEMANN, E. *Testimony*. Edited transcript of a lecture given in Grace Valley Christian Center. Grace Valley Christian Center [online]. Grace Valley: Sermon transcriptions, Eta Linnemann Testimony. [cit. 24. Března 2011]. Dostupné na WWW: http://dcn.davis.ca.us/~gvcc/sermon_trans/Special_Speakers/Eta_Linnemann_Testimony.html

¹⁰⁶ POZN.: Argumentace je částečně smyšlená a z části je výsledkem konzultace tématu s vedoucím této práce.

skutečně platí. Ale i my připouštíme prvek Boží aktivity.

C4 Do hry vstupuje celková otázka způsobu působení Boha ve světě. Uzavřenost systému příčin a následků tak, jak je vnímá člověk, nevylučuje (z pohledu katolíka) působení Boží na rovinách, které člověk nevnímá a nevidí a není s to vysvětlit. Proto vysvětlit vznik textu plně na lidské úrovni stále ještě nevylučuje Boží spolupůsobení či autorství. Kdyby tomu tak nebylo, nebylo by možné při přijetí historickokritické metody hovořit nadále o Božím slově.

C5 - nejednota Písma: ano i ne. Na rovině obsahu a způsobu vyjádření jednotlivých lidských autorů máme před sebou skutečně "hromadu nejrůznějších textů", ovšem z hlediska Božího autora Bible i nadále zůstává jediným "uceleným" textem. Katolická nauka zde přirovnává, (i v Dei Verbum), Božské a lidské autorství k Božství a lidství v Ježíši Kristu - je tam obojí, obojí je úplné a dokonalé a nerozlučně spjato.

C6 – ano, ale text je přeci nutné aktualizovat, vy adventisté byste řekli „do přítomné pravdy“.

C7 – tady říkám rozhodně ne, oddělování Božího slova od lidského v Bibli je nebezpečí, kterému se rozhodně postavil již 1. vatikánský koncil. Konstituce Dei Verbum jednoznačně potvrdila dva plnohodnotné autory Písma – Boha a člověka.

D1 – svým způsobem ano.

D2 – svým způsobem opět ano, ale lépe by to bylo nazvat Kritický rozbor formy, aby bylo jasno, že prvotně nejde o kritiku.

D3 – ano.

D4 – ano, a až na tu chronologii se ztotožňujeme i s obsahem rámečku vpravo.

D5 – obsah kánonu byl naší církví přijat už na Tridentuském koncilu. O jeho obsahu není pochyb a 2. vatikánský koncil to v Dei Verbum potvrdil.

Milý hypotetický kolego, děkuji za vaše podněty k diskusi, Tím bychom mohli ukončit tento krátký exkurz a vrátíme se k našemu hlavnímu tématu, co říkáte? Budeme se věnovat průlomů historicko-kritické metody do katolického výkladu.

Poprvé byla historicko-kritická metoda jako vhodná k užití v katolické církvi připuštěna – formou literární analýzy – encyklikou *Divino afflante Spiritu*. Dokument *Výklad bible v církvi* tuto metodu šířeji rozpracovává, ve svém závěru konstatuje, že „*sama povaha biblických textů vyžaduje, aby se k jejich výkladu i nadále užívalo historicko-kritické metody, alespoň v jejich hlavních krocích*“.¹⁰⁷ Nebezpečí spojená s historicko-kritickou metodou církev katolická rozeznává, zmiňuje se o nich i ve svých zásadních dokumentech (*Výklad bible v církvi* a v náznacích i *Verbum Domini*), ale i přes zmiňované nevýhody („*hledání původního smyslu může vést k tomu, že bude Písmo odsunuto zcela do minulosti a nebude vnímán jeho současný dosah... pravý autor, Bůh, se vytrácí za cenu metody, která byla vypracována pro pochopení lidských skutečností*“)¹⁰⁸ má vedení církve díky převažujícímu souhlasu jasno v jejím užívání. „*Katolická exegeze nemá nějakou vlastní a výlučnou interpretační metodu, nýbrž vycházejíc z historicko-kritické základny, upouštějíc od filozofických a jiných předpokladů, odporujících pravdě naší víry, využívá všech současných metod*“.¹⁰⁹ Toto tvrzení není úplně pravdivé, protože ve stejném dokumentu je jedna metoda – fundamentalistický výklad – který pokládá za „*často proticírkevní*“ a dokonce nebadající k „*určitému druhu sebevraždy myšlení*“.¹¹⁰ Protože je metodě všeobecně vytýkáno její zaměření na zásadně diachronní metody exegeze, musel i biskupský a učitelský sbor na to reagovat. Vytyčil nový směr, když říká, že „*diachronní bádání budou pro exegezi vždy nepostradatelná. Synchronní*

¹⁰⁷ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Výklad Bible v církvi, Dokument Papežské biblické komise z 15. dubna 1993*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 107.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 24.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 19.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 60.

*přístupy... mají-li plodně působit, musejí nejprve převzít, alespoň v hlavních liniích, závěry bádání diachronních“.*¹¹¹

2.3.4. *Historický a teologický kontext hermeneutického rámce církve římskokatolické*

2.3.4.1. *10 nejdůležitějších faktorů, které ovlivňují katolickou hermeneutiku*

Přístup církve římskokatolické k Písmu je samozřejmě zásadně ovlivněn jednak historickým vývojem, okolnostmi v jiném než katolickém světě i skutečností, že se jedná o celosvětovou církev. Pokusím se zde stručně zachytit, jaké faktory hrály roli ve vývoji katolické hermeneutiky. Mezi tyto dějinné vlivy patřily i reakce magisteria, tedy učitelského úřadu církve, na racionalismus a modernismus na konci 19. a následně i ve 20. století. Ty zformovaly současný postoj církve k výkladu Bible a bude jim patřit druhá část této kapitoly.

(1) **Počáteční ústní tradice.** Ze záznamů prvního historika apoštolské církve Lukáše vysvítá, že první generace křesťanů apoštolské církve předávala evangelium o vzkříšeném Spasiteli ústním podáním, „tradicí“ (Sk 2,14-47; 3,12-26; 4,8-12; 7,2-53; 11,4-18; 17,17-31 apod.). Psané texty apoštolové vytvářeli postupně a zpočátku univerzálně dostupné. Ústní podání, přímá osobní interakce a komunikace byla základem zvěstování evangelia, ustavení teologické a organizační základny církve, stejně jako boje proti raným herezím. Ústní formou komunikace Ježíš, apoštolové a první církevní otcové podávali komentáře k již napsanému a používanému textu Starého zákona. Teprve po napsání a kanonizaci Nového zákona v církvi vzrůstá váha psaného textu.

(2) **Zápas církve s herezemi.** Kromě neustálé snahy židovských křesťanů o vnášení judaismu do církve, jak píše CAIRNS, „byla pro čistotu učení daleko nebezpečnější řecká filosofie. Do církve vstoupilo mnohem více pohanů než Židů,

¹¹¹ Tamtéž, s. 108.

a ti se snažili z církve udělat filozofický systém.“¹¹² Prakticky od počátku církev „doprovázely“ a ovlivňovaly nejrůznější heretické vlivy a skupiny, s nimiž se církev musela vypořádat. Už apoštolové varovali před jejich vlivem (Sk 20,29n; Zj 2,6; Zj 2,14-15). Kromě filosofických herezí jako byli gnostikové, doketisté, Markión, manichejci a novoplatonisté, se šířily i náboženské hereze jako např. montanisté, monarchisté a donatisté a v průběhu staletí mnohé další.

(3) **Vliv řecké filosofie a pohanství.** Apologeti, kteří se s pomocí racionálních důvodů snažili majoritní veřejnosti a vládcům představit církev, vykonali dobrou i špatnou práci. Psali jako filozofové, a křesťanství představovali jako určité „odnože“ filosofie. *Aristides* srovnává babylonské, řecké, egyptské a křesťanské náboženství. *Justin Mučedník* používá stoickou filozofii. *Tatián* porovnává křesťanství s pohanstvím podobně jako *Tertullus*. Podobně působili i polemici jako *Ireneus*, *Klement Římský* nebo *Origenes*. Jejich vlivem se k výkladu Písma začaly používat prvky řecké filosofie, logické argumenty a alegorie.

(4) **Vlivná pozice římských biskupů a papežů.** „Potřeba vedení v dobách pronásledování a v zápasech s herezemi prakticky přispěla k růstu moci biskupů. Vývoj učení o apoštolské sukcesi a zdůrazňování potřeby večere Páně významně přispěly k růstu moci římského biskupa.“¹¹³ Poté, co římský biskup získal dominantní postavení, využíval svoji náboženskou a později i sekulární pozici k vyhlášení závazných pokynů ve věcech víry.

(5) **Vyhlášení koncilů.** Schisma církve, vyvolané věroučnými spory, vyvolalo potřebu svolávání zástupců církve na koncily a definování základních věroučných dogmat. CAIRNS poznamenává: „Metoda, kterou církev přijala, aby řešila hluboké názorové rozdíly o významu Písma, bylo svolávání ekumenických nebo univerzálních koncilů, kterým obvykle předsedal římský vládce.“¹¹⁴ Tato závazná vyhlášení postupně spoluvytvářela hermeneutický rámec přístupu k Písmu.

(6) **Vliv církevních otců, tradic a latiny.** Zásadní příspěvek k porozumění

¹¹² CAIRNS, E. E. *Christianity Trough The Centuries*. Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House, 1967, s. 105.

¹¹³ Tamtéž, s. 124.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 142.

Písmu vnesli do církve církevní otcové – např. *Origenes, Jan Zlatoústý, Jeroným, Augustin*. Jejich „vidění“ Písma se na dlouhá staletí stalo „normou“ exegeze. Svoji roli v hermeneutice sehrálo i používání latiny jako bohoslužebného jazyka, nedostupnost Písma pro laickou vrstvu lidí a jejich ngramotnost, následné bujení pověr a rozdělení věřících na kněžskou třídu a laiky. Je nutné připomenout, že během středověku sehrály kláštery a církevní řády pozitivní roli v uchování a prohlubování poselství Písma a vzdělanosti jako takové.

(7) **Zápas o dominanci mezi tradicí a Písmem.** V průběhu celých dějin církev řešila určité napětí mezi závaností posvátného textu Písma, a ústně (nebo písemně) předávanou tradicí. IRENEJ popisuje úsilí o uznání tradice: „*Pak je tedy možné, aby každá církev, která chce poznat pravdu, přemýšlela o tradici apoštolů, kterou zná celý svět. Naším úkolem je, abychom zjistili všechny, koho apoštolové ustanovili jako biskupy a jejich nástupce až do dnešní doby - muže, kteří neučí jako tito heretici... Je třeba ukázat nástupce biskupů největší a nejznámější a všem známé církve, kterou založili a zorganizovali dva nejslavnější apoštolové, Petr a Pavel - této církve, která má tradici... Kvůli jejímu nadřazenému původu s ní musí souhlasit všechny věrné církve na celém světě, protože právě ona věrně udržuje apoštolské tradice.*“¹¹⁵ Podobně se vyjadřovali i další církevní otcové.¹¹⁶ ORIGENES napsal: „Písmo svaté bylo napsáno dříve v srdci církve než v hmotných prostředcích, jimiž je vyjádřeno.“¹¹⁷

(8) **Neomylnost papeže a biskupského učitelského úřadu.** Učení o neomylnosti učitelského a pastýřského úřadu, zvláště specifikované v neomylnosti papeže, tvoří jeden z klíčových rozdílů mezi katolicismem

¹¹⁵ IRENAEUS. *Patero kněh proti kacířstvím*. Praha: Nákladem Dědictví sv. Prokopa, 1876, s. 198-199.

¹¹⁶ Viz například výňatky z textů církevních otců v článku: *Apoštolská tradice (Církevní otcové kontra Sola Scriptura)*. Free Republic [online]. Fresno, CA: Focus, Religion, Apostolic Tradition: Church Fathers contra Sola Scriptura. [cit. 22. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.freerepublic.com/focus/religion/2666198/posts>

¹¹⁷ Z promluvy Benedikta XVI. u příležitosti setkání s Papežskou biblickou komisí na závěr jejího výročního plenárního zasedání v roce 2009. Rádio Vatikán [online]. Vatikán: Česká sekce Vatikánského rozhlasu, zprávy. [cit. 22. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=11151>

a protestantismem. I. Vatikánský koncil (1869-1870) vyhlásil dogma o neomylnosti papeže, „když s konečnou platností vyhláší nauku o víře a mravech jako nejvyšší pastýř a učitel všech věřících křesťanů, který své bratry utvrzuje ve víře... Církvi přislíbenou neomylnost má také biskupský sbor, když s Petrovým nástupcem vykonává nejvyšší učitelský úřad především na ekumenickém koncilu. Když církev prostřednictvím svého nejvyššího učitelského úřadu předkládá něco „*k věření jako zjevené od Boha*“ a jako kristovo učení, „*jsou věřící povinni k takovému výroku vnitřně přilnout náboženskou poslušností.*“ ¹¹⁸

(9) **Univerzálnost (celosvětovost) církve.** V předmluvě k církevní konstituci o liturgii SACROSANCTUM CONCILIUM je o charakteru církve napsáno: „*Je totiž zároveň lidská i božská, viditelná a přitom vybavená neviditelnými hodnotami, je horlivě činná i oddaná kontemplaci, je přítomna ve světě, a přece jím jen prochází. Tyto vlastnosti církve jsou ve vzájemném vztahu: to, co je v ní lidské, má být zaměřeno k božskému a jemu podřízeno, viditelné k neviditelnému, činnost ke kontemplaci a přítomné k budoucí vlasti, kterou hledáme.*“ ¹¹⁹ Protože snaha definovat křesťanské pravdy do politicky diverzifikovaného a multikulturního světa není jednoduché, samozřejmě, že se církev katolická při své celosvětovosti potýká s různými problémy. Rozdílnost kultur, náboženského okolí jiných náboženství, národnostních i menšinových kontextů, atd. Tyto podněty následně působí různé názorové tlaky uvnitř církve, v řadách zastánců a protivníků různých proudů, a v důsledku utvářejí podmínky pro další vývoj církve jako takové.

(10) **Vliv protestantského výkladu Písma.** Ať už si to je církev ochotná připustit nebo nikoliv, na její přístup k výkladu má jednoznačně vliv i konfrontace s pomyslným „soupeřem“. V době reformace, protireformace, díky probuzeneckému hnutí, ale stejně tak i vlivem protestantismu na výklad Písma především během 18. a 19. století, museli katoličtí exegeté, i přední biskupové,

¹¹⁸ *Katechismus katolické církve*, § 891. Praha: Zvon, 1995, s. 236-237.

¹¹⁹ *Sacrosanctum Concilium*, SC 2. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995, s. 133.

včetně toho římského, zaujímat zásadní rozhodnutí. Někdy k tomu byli donuceni okolnostmi, jindy k rozhodnutím došlo až tlakem času, ale v zásadě vždy na základě deklamované důvěry ve vedení Ducha svatého skrze výklad magisteria církve.

2.3.4.2. *Základní katolické dokumenty upravující zásady pro biblická studia*

Tridentský koncil dekretem *Sacrosancta* dne 8. 4. 1546 upravuje definitivní podobu kánonu Písma svatého – se 46 knihami Starého zákona a 27 knihami Nového zákona; zároveň je Vulgáta uznána jako úřední text Písma.

Roku 1893 vydal papež Lev XIII. encykliku **Providentissimus Deus** (18. 11. 1893), jako obranu katolického výkladu Bible před útoky racionalistické vědy a liberální exegeze. Jedná se o první encykliku věnovanou Písmu svatému. Je třeba, aby Písmo bylo „*duší posvátné teologie*“. Vyzývá ke studiu starých orientálních jazyků a tzv. kritickému přístupu.

Počátek 20. století s sebou nese nutnou obranu katolické církve vůči vlivům modernismu, což se promítlo i do některých dekretů vydaných v létech 1905 až 1915. Roku 1902 byla apoštolským listem Lva XIII. *Vigilantiae* ustavena Papežská biblická komise, jako orgán střežící pravověrnost interpretace Písma. Za apoštolátu Pia X. vychází roku 1907 dekret *Lamentabili* s obranou proti modernismu, i kritikou metod a přístupů. Tato obrana ale měla i svůj negativní dopad. Mnozí katoličtí biblisté se v tu dobu cítili ve svém bádání omezeni, a v obavě, aby se nedostali do rozporu s oficiálním stanoviskem, se začali věnovat okrajovým tématům. Ve světě teologie je toho času pracem katolických biblistů věnována minimální pozornost.¹²⁰

Důležitým přelomem bylo vydání encykliky Pia XII. *Divino afflante Spiritu* (30. 9. 1943). Ta byla vydána k 50. výročí vydání encykliky *Providentissimus Deus*. Podle jejích závazných závěrů není inspirace omezena jen na některé části

¹²⁰ TICHÝ, L. *Druhý vatikánský koncil a biblická věda*. Teologické texty, 2003/1. Teologické texty [online]. Praha: Církev, 2003/1, Koncil a dnešek. [cit. 22. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-1/Druhy-vatikansky-koncil-a-biblicka-veda.html>

Písma, protože „byla přiznána »celým knihám se všemi jejich částmi« božská autorita, vylučující jakýkoliv omyl“, ¹²¹ to se tedy týká i knih deuterokanonických. ¹²² Exegeti jsou zde vybízeni ke studiu Písma z originálních textů, je konstatováno, že literární druhy se týkají i Písma, nejen profánních textů. To má za následek obnovení biblického bádání v rámci dalších věd: archeologie, religionistiky, lingvistiky. Je vyjádřena oprávněnost a povinnost textové kritiky.

V době konání 2. vatikánského koncilu byla vydána instrukce Papežské biblické komise *Sancta Mater Ecclesia* - o historické pravdivosti evangelií (21. 4. 1964). ¹²³ Tento dokument se v bodu V. zmiňuje o vhodnosti používání „metody historických forem“. Exegeté jsou ale vyzýváni, aby si při jejím užívání počínali „obezřetně, protože se často s touto metodou spojují zásady filosofické i teologické, které nelze schvalovat“. ¹²⁴ Instrukce sama pojednává především o etapách vzniku evangelií. Jak píše TICHÝ: „Rozlišuje tři stupně (nebo fáze) tradice Ježíšových slov a života: první představuje samo Ježíšovo kázání a působení, druhý zahrnuje kázání apoštolů a ostatních hlasatelů evangelia, a teprve třetí stupeň se zabývá vlastní spisovatelskou činností evangelistů.“

¹²¹ PIUS XII. *Divino Afflate Spiritu. Úvod*. Katolická teologická fakulta UK [online]. Praha: Katedra biblických věd, Mireia Ryšková, Materiály ke stažení. [cit 22. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://ktf.cuni.cz/~ryskova/Úvod%20do%20Pisma/PIUS%20XII%20Divino%20Afflante%20spiritu.doc>

¹²² Viz i závěry 1. Vatikánského koncilu. *Dei Filius. Kanon II. 4.* Vendée [online]. Dei Filius - Dogmatická konstituce o katolické víře. [cit 22. března 2011]. Dostupné na WWW: http://www.vendee.cz/texty/dei_filius.html „Kdo by knih posvátného Písma úplných se všemi částmi, jak je svatá Synoda Tridentská vypočítala, nepřijal za posvátné a kanonické, nebo popíral by, že nejsou Bohem inspirovány, proklet buď.“

¹²³ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Sancta Mater Ecclesia - instrukce o historické pravdivosti evangelií*. In: MERELL, J. *Úvod do Nového zákona*. Scriptum. Litoměřice: Cyrilskometodějská bohoslovecká fakulta v Litoměřicích, 1979, s. 139-146.

¹²⁴ TICHÝ k tomu dodává: „Jedná se o metodu, která zkoumala historii různých literárních forem, tj. literárních druhů, a jejich užití v určitém prostředí (pro které existuje vžitý německý termín „Sitz im Leben“) v biblické tradici. Nepřesný je proto překlad „metoda historických forem“ (tak ve Fitzmyer, *Co říká Nový zákon o Kristu*, s. 154). Nesprávný je pak překlad „dějiny formy“ (tak v: M. Oeming, *Úvod do biblické hermeneutiky. Cesty k pochopení textu*, Praha: Vyšehrad, 2001, s. 54), protože nejde pouze - na rozdíl např. od moderní „kritiky formy“, která se zabývá konkrétní formou, tj. formální podobou určitého textu - o dějiny jedné formy (lat. text instrukce *Sacra Mater Ecclesia* proto užívá spojení „historia formarum“). Překlad „metoda historie druhů“ (tak Krejčí, *Slovo Boží*, s. 127) je tedy věcně správný, i když jako termín ne plně věrný. VIZ: TICHÝ, L. *Druhý vatikánský koncil a biblická věda*. Teologické texty, 2003/1. Teologické texty [online]. Praha: Církev, 2003/1, Koncil a dnešek. [cit. 22. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-1/Druhy-vatikansky-koncil-a-biblicka-veda.html>

V praxi to znamená, že ne všechno, co je zachyceno ve třetím stupni tradice, tj. v textu evangelií, muselo vypadat přesně stejně už v prvním stupni tradice, tj. v kázání a působení Ježíše Krista.¹²⁵

Konstituce o Božím zjevení *Dei Verbum*, vyhlášená na 2. vatikánském koncilu papežem Pavlem VI. (18. 11. 1965) pojednává o základních otázkách zjevení, tradice a inspirace Písma. Byla přijata v poměru 2 344 proti 6 hlasům přítomných biskupů. Její zaužívaný název *O Božím zjevení* napovídá o hlavním tématu, kterým není samo Písmo svaté, ale širší „Boží zjevení“. Koncil upravuje vztahy mezi „zjevením“, „tradicí“ a Písmem“, když odmítl mluvit o „dvou pramenech“ zjevení a nechává teologicky otevřený vztah mezi na jedné straně vazbou „tradice a Písma“ a jeho podáním skrze učitelský úřad církve na straně druhé. Společným cílem je spása lidí. Nezamítá tvrzení o neomylnosti Písma, ale spíše zdůrazňuje prvek „pravdivosti“ Písma, když říká, že „je třeba uznat, že knihy Písma svatého učí spolehlivě, věrně a bez omylu pravdu, kterou chtěl mít Bůh zaznamenanou v Písmě svatém pro naši spásu“.¹²⁶ Dále se zabývá historičností Písma, vztahy mezi Starým a Novým zákonem i důležitostí Písma pro teologii.

Pro výklad textů Písma je zásadní především kapitola IV. Božská inspirace a výklad Písma, především bod 12, který, ačkoliv to není explicitně řečeno, je podle výkladu uznáním historicko-kritické metody. Obsah prvních tří kapitol konstituce *Dei Verbum* je také obsahem souhrnu učení katolické církve, totiž Katechismu katolické církve v § 51-141. Tyto paragrafy svou strukturou takřka paralelně kopírují strukturu prvních tří kapitol konstituce *Dei Verbum*.¹²⁷ TICHÝ ve vztahu k významu vydání této konstituce píše, že se některé formulace „*mohou jevit jako ne zcela uspokojivé a úplně ne ve všem promyšlené*“, (zde naráží na kritiku mj. Karla Rahnera), ale velmi pozitivně hodnotí, že pro biblickou vědu

¹²⁵ TICHÝ, L. *Druhý vatikánský koncil a biblická věda*. Teologické texty, 2003/1. Teologické texty [online]. Praha: Církev, 2003/1, Koncil a dnešek. [cit. 22. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-1/Druhy-vatikansky-koncil-a-biblicka-veda.html>

¹²⁶ *Dei Verbum – DV 11*. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995, s. 115.

¹²⁷ JUST, F., S.J. *Official Roman Catholic Teachings on the Bible*. Catholic Resources [online]. Orange, CA: Catholic Resources, Church Docs, *Dei Verbum*. [cit. 23. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://catholic-resources.org/ChurchDocs/DeiVerbum.htm>

byla přínosná, například vyjasnění tématu inspirace a bezbludnosti Písma, čímž byl „otevřen prostor pro další bádání a vysvětlování role Písma a jeho výpovědi... katolická biblistika dostala podnět a povzbuzení pro další práci“.¹²⁸

Současný papež Benedikt XVI. zhodnotil konstituci Dei Verbum takto: „2. vatikánský koncil podal tři, stále platná kritéria pro výklad Písma... Nejprve je třeba věnovat pozornost obsahu a jednotě celého Písma, které je Písmem pouze jako jediný celek. Ačkoli se totiž liší jednotlivé knihy, z nichž se skládá, je Písmo svaté jenom jedno na základě jednoty Božího plánu, jehož středem a srdcem je Kristus Ježíš... Za druhé je třeba Písmo číst v souvislosti s živou tradicí celé církve podle Origenova výroku: „*Písmo svaté bylo napsáno dříve v srdci církve než v hmotných prostředcích, jimiž je vyjádřeno*“. Vždyť církev uchovává ve své tradici živou paměť Božího slova a Duch svatý jí poskytuje duchovní výklad Písma... Třetím kritériem je potřeba věnovat pozornost analogii víry, totiž soudržnosti jednotlivých pravd víry mezi sebou a s celkovým plánem Zjevení, a také plnosti božské ekonomie, kterou obsahuje.“¹²⁹

V roce 1971 byla za Pavla VI. odsouhlasena nová organizace Papežské biblické komise, která je nově podřízena Kongregaci pro nauku víry. V roce 1983 vydala dokument *De sacra Scriptura et cristologia*.¹³⁰

Zásadním dokumentem pro výklad Bible je instrukce Papežské biblické komise **Výklad bible v církvi** (15. 4. 1993). Ve svých čtyřech částech se zabývá: Metodami a přístupy k výkladu; hermeneutickými otázkami; charakteristickými dimenzemi katolického výkladu a výkladem Bible v životě církve.¹³¹ Pokyny uvedené v této knize jsou podstatnou částí římskokatolické argumentace v rozsahu celé této diplomové práce.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ BENEDIKT XVI. *Písmo svaté a Tradice mají společný pramen*. Rádio Vatikán [online]. Vatikán: Česká sekce Vatikánského rozhlasu, Písmo svaté a Tradice mají společný pramen. [cit. 23. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=13639>

¹³⁰ Tento i všechny další dokumenty Pontificia Commissio Biblica lze nalézt zde: Vatikán [online]. Vatikán: Pontifical Biblical Commission. [cit. 23. března 2011]. Dostupné na WWW: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/pcb_doc_index.htm

¹³¹ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Výklad Bible v církvi, Dokument Papežské biblické komise z 15. dubna 1993*. Praha: Vyšehrad, 1996.

Zatím posledním příspěvkem k tématu výkladu textu je *Verbum Domini* (11. 11. 2010), posynodální apoštolská exhortace papeže Benedikta XVI. jako výsledek biskupské synody konané v roce 2008.¹³² Zabývá se otázkou inspirace a pravdy Písma svatého. Je vcelku rozsáhlá, a na svou reakci ze strany katolických učenců teprve očekává. Je rozdělena do tří částí. První pojednává o výkladu Písma v církve v kontextu „živé tradice“; druhá se týká pastorace a místa Božího Slova v liturgii a životě církve; třetí část pojednává o misijním poslání hlásat Boží Slovo světu. Mezi jinými myšlenkami, které vyzdvihují Písmo v osobním životě a v životě Církve, navrhuje papež, aby se katoličtí věřící obraceli na svaté, protože: „*Každý světec představuje jakýsi paprsek světla, který proudí z Božího Slova.*“ Bez nich by interpretace Písma svatého nebyla úplná.¹³³

Na závěr této kapitoly uvedme shrnující výroky k exegetické a hermeneutické práci z úst současné hlavy římskokatolické církve, papeže Benedikta XVI. „Úkolem badatelů, kteří různými metodami studují Písmo svaté je přispět podle zmíněných principů ke hlubšímu porozumění a výkladu smyslu Písma svatého. Vědecké studium posvátných textů je důležité, ale samo o sobě nestačí, protože se drží jenom lidské dimenze. Aby byl brán zřetel na soudržnost víry církve, musí být katolický exegeta vnímavý k Božímu slovu v těchto textech v rámci samotné víry církve. Pokud by chyběl tento neodmyslitelný opěrný bod, zůstalo by exegetické zkoumání neúplné, ztratilo by ze zřetele svůj hlavní účel a riskovalo by, že bude redukováno na čistě literární výklad, v němž by se pravý Autor – Bůh - už nevyskytoval. Výklad Písma svatého nemůže být pouhým individuálním vědeckým úsilím, ale vždycky musí být konfrontován, zasazen a ověřen živou tradicí církve. Tato norma je rozhodující pro upřesnění správného a vzájemného vztahu mezi exegezí a učitelským úřadem (magisteriem) církve. Katolický exegeta není jenom členem vědecké komunity, ale také a především členem společenství věřících všech dob. Ve skutečnosti totiž tyto texty nebyly dány

¹³² BENEDIKT XVI. *Verbum Domini. O Božím slově a poslání církve: apoštolská exhortace.* Vatikán: Librerie Editrice Vaticana, 2010. Rádio Vatikán [online]. Vatikán: Česká sekce Vatikánského rozhlasu, Svätý otec, Encykliky, exhortace. [cit. 23. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=13639>

¹³³ Tamtéž, čl. 48.

jednotlivým badatelům nebo vědecké komunitě, „aby nasýtily jejich zvědavost nebo jim poskytly předmět studia a bádání“ (Divino afflante Spiritu, EB 566). Bohem inspirované texty byly v první řadě svěřeny společenství věřících, Kristově církvi, aby sytily život víry a řídily život lásky. Respektování tohoto účelu podmiňuje platnost a účinnost biblické hermeneutiky.“¹³⁴

2.3.5. *Historický a teologický kontext hermeneutického rámce církve adventistů sedmého dne*

Navzdory své 150leté historii, v porovnání s církví katolickou, je církev adventistů velmi „mladou církví“. Základní hermeneutické a exegetické přístupy církev převzala od svých „předchůdců“, obecně od protestantské reformace, z jejíž kořenů vyrostla, od metodismu založeného Wesleyem, od revivalistů 18. století, a svým způsobem i od arminianismu, jehož některé důrazy jsou součástí církevní dogmatiky. Ve skutečnosti hlavním momentem jejího vzniku bylo úsilí o porozumění Bible na základě převládajících hermeneutických a exegetických principů z doby jejího vzniku.

„Konec 18. a počátek 19. století se vyznačoval náboženskou rozmanitostí. Vznikaly nové náboženské skupiny, které odmítaly tradiční církve s jejich dogmaty, snažily se vrátit k původnímu křesťanství orientovaným na Bibli.“¹³⁵ I když byli zakladatelé církve adventistů čestnými a zbožnými křesťany, kromě poctivého úsilí o objevení biblických pravd neměli hlubší teologické vzdělání. Byl to i případ *Williamy Millera*, který byl původně skeptickým deistou, ale v důsledku probuzeneckého hnutí se obrátil k Bibli. Ten, zneklidněn politickými událostmi v Evropě a duchovními proudy v Americe, se začal intenzivně zabývat

¹³⁴ BENEDIKT XVI. *Písmo svaté a Tradice mají společný pramen*. Rádio Vatikán [online]. Vatikán: Česká sekce Vatikánského rozhlasu, Písmo svaté a Tradice mají společný pramen. [cit. 23. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=13639>

¹³⁵ SCHWARZ, R. W. *Light Bearers to the Remnant*. Mountain View, CA: Pacific Press Publishing Association, 1979, s. 13-14.

prorockou knihou Daniel. Po letech pilného studia dospěl k závěrům, které ho nenechávaly na pochybách o brzkém Kristově návratu – tzv. Kristově druhém příchodu. Výsledkem byl důraz na výklad prorocství a soustředění se na závěr dějin.

Pod tlakem vnímání „blízkosti Kristova druhého příchodu“ aplikovali vznikající adventisté tehdy rozšířenou historicistní metodu výkladu prorockých pasáží, které často aplikovali na skutečné historické události.

Významným způsobem ovlivnila hermeneutiku a potažmo i teologii církve *Ellen Gould Whiteová*, které – jak adventisté věří – Bůh v prorockých viděních předával jednak konkrétní pravdy a také poselství pro církve, pro sbory a pro jednotlivce. Je ale faktem, že její spisy se průběžně staly jedním z hermeneutických principů a korekčním nástrojem výkladu. „*I když byl vliv Ellen Whiteové důležitý, nebyl nejsilnější. Tam, kde vyjádřila jasný postoj, výklad jím byl významně ovlivněn, ale její výroky nebyly určující. Obecně řečeno, její výroky vytvořily určitý rámec adventistické hermeneutiky.*“¹³⁶ Vyskytovaly se ovšem a stále ještě vyskytují tendence její výroky vytrhávat z kontextu a jejich pomocí ovlivňovat význam výkladu ve prospěch většinou fundamentalisticky zaměřených skupin v církvi, někdy vedoucích až k odštěpení od církve.

Přibližně do roku 1950, až na nepodstatné otázky, existovala v církvi základní jednota v klíčových věroučných bodech a přístupech, například v tom, že Bible je spolehlivým a skutečným záznamem o Božím jednání s lidstvem a že je konečnou autoritou. Existovala jednota i v tom, že Bibli je nutné chápat doslovně s výjimkou zvláštních poetických, alegorických pasáží, zjevných symbolů, typologických struktur a prorocké symboliky. Rozmach církevních univerzit, nárůst teologického, lingvistického, filozofického, sociologického a církevně-historického poznání, a angažovanost v archeologických výzkumech, se nestaly podnětem k reinterpetaci biblických zakotvení a učení, ale vedly k prohlubování pochopení biblické historie a dobového pozadí a potvrzení věrohodnosti Písma.

¹³⁶ REID, G. W. *Another Look at Adventist Hermeneutics*. Biblical Research Institute [online] Silver Spring, MD: Biblical Research Institute [cit. 20. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.adventistbiblicalresearch.org/documents/Adventist%20Hermeneutics.htm>

Samozřejmě, se vznikem mnoha specifických etických otázek a problémů, individualistické, sekulární, materialistické a relativizující postmoderní doby, nutně muselo dojít k revizi důrazů a k reinterpetaci určitých principů, vytvořených pro jinou dobu.

Významným faktorem ovlivňujícím adventistickou hermeneutiku a teologické důrazy, je „celosvětovost“ (globálnost) církve adventistů, která významně početně roste zejména v zemích „třetího světa“. Tento multikulturní faktor je na jedné straně významným rozšířením teologické práce církve, ale na druhé straně může „sklouznout“ k „přeceňování teologicky nedůležitých“ důrazů.

Dalším podnětem ke zhodnocení validity hermeneutických metod byl vznik řady „odštěpných hnutí“¹³⁷ v církvi adventistů. Nejen vůdčí osobnosti takových skupin zpochybňovaly a zpochybňují některé důležité dogmatické zásady církve.

Všechny zmíněné faktory ve spojení s vědomím poslání církve vedou k mnohem většímu zaměření na nové zhodnocení doposud aplikovaných základních hermeneutických a exegetických přístupů k Písmu. Otázka relevantnosti hermeneutiky a exegeze Písma vedla církev adventistů k tomu, že v roce 1943 zřídila *Literární apologetický výbor*, v roce 1952 byl transformován na *Výbor biblického studia a výzkumu* a v roce 1975 získal definitivní statut *Biblický badatelský institut*.¹³⁸

Dlouholetý ředitel této instituce *George R. Reid*¹³⁹ zmiňuje **7 oblastí, na které by se měla zaměřit soudobá adventistická hermeneutika**, aby byla užitečným nástrojem církve, pomáhajícím naplňovat její poslání – plný text viz *kapitola 1.5.2 Písmo a hermeneutika v církvi adventistů ve vztahu k poslání církve*.

¹³⁷ Podrobnější studie viz: TARLING, L. R. *The Edges of Seventh-day Adventism: A Study of Separatist Groups Emerging from the Seventh-day Adventist Church (1844–1980)*. Barraga Bay, New South Wales: Galilee Publications, 1981. ISBN 0-9593457-0-1. Některé z těchto informací jsou uvedeny zde: Light Planet [online] Light Planet: Adventist, 2010 [cit. 21. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.lightplanet.com/christianity/adventist.html>

¹³⁸ Biblical Research Institute [online] Silver Spring, MD: Biblical Research Institute, History of the institute [cit. 20. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.adventistbiblicalresearch.org/aboutus.htm#history>

¹³⁹ REID, G. W. *Another Look at Adventist Hermeneutics*. Biblical Research Institute [online] Silver Spring, MD: Biblical Research Institute [cit. 20. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.adventistbiblicalresearch.org/documents/Adventist%20Hermeneutics.htm>

Zopakujme na tomto místě těchto sedm oblastí ve zkrácené formě:

(1) **řešit závažné problémy** a "obtížné záležitosti" spíš než se věnovat definování hlavních linií biblické věrouky;

(2) **využívat nově objevené principy vyvozené ze sociálních věd** a vhodně jim přizpůsobit interpretaci;

(3) **musí klást větší důraz na pozadí kulturních vlivů** jako na výrazné formativní prvky biblického textu a z něj vyplývající teologie;

(4) **musí rozpoznávat, že text procházel obdobími vývoje** a pro jeho výklad musí zohlednit každé období jeho formování;

(5) **naše dnešní předsudky a apriorní názory ovlivňují význam textu** a vedou k otázce, jak může získat specifické vedení pro dnešní dobu;

(6) **musíme zabránit doktrínám, aby měly převažující vliv na smysl textu**, aby text hovořil sám za sebe, bez podstatného ovlivňování jinými texty nebo lidskými autoritami z oblasti biblického bádání.

(7) **zohlednit proměnlivou povahu zjevených pravd označovaných jako "přítomná pravda"**, (tedy podobu adventistické věrouky aplikované pro dnešní dobu; v katolickém prostředí se na obdobný kontext používá termín „aktualizace“¹⁴⁰), které se kombinují a splývají se současným hodnotovým systémem.

V historickém kontextu kladla adventistická hermeneutika důraz na dominantní dobové faktory. V době svého vzniku převzala Millerův silný důraz na historicistní přístup hermeneutiky eschatologických proroctví. „*I když vznikla církev adventistů z milleritských kořenů, vybrala si svůj vlastní směr. Nicméně členové této skupiny se považovali za pravé následovníky hnutí a pokračovali v ustavení a zvěstování hlavních principů milleritských doktrín.*“¹⁴¹

¹⁴⁰ Více k tématu viz: PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Výklad Bible v církvi, Dokument Papežské biblické komise z 15. dubna 1993, IV. Výklad Bible v životě církve, A. Aktualizace*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 94-97.

¹⁴¹ *Seventh-day Adventist Encyclopedia*. Washington D. C.: Review and Herald Publishing Association, 1966, s. 796.

Millerova prorocká hermeneutika byla vymezena 8 základními principy:

- (1) Větší část proroctví musí být vyjádřena v prorockých symbolech;
- (2) všechny symboly mají skutečný a současně metaforický význam;
- (3) doslovný význam lze objevit pomocí vysvětlení jiných biblických textů;
- (4) v Bibli existuje jednota, jedno proroctví doplňuje další;
- (5) při studiu je nutné v celé Bibli vyhledat a zkoumat všechny části tématu, které studuje;
- (6) i nejmenší jednotce – slovu – je nutné dát biblický význam;
- (7) věty jako větší celky musí mít svůj význam;
- (8) slova a věty musí mít význam v rámci celkového obrazu.¹⁴²

NEUFELD uvádí **přehled „všeobecných“ hermeneutických principů výkladu Písma, které církve začala uplatňovat na svém počátku**, tedy v průběhu odpoutávání se od milleritského hnutí a během ustavování své vlastní hermeneutiky¹⁴³:

(1) ***Sola scriptura***. Bible je jediným zdrojem zjevené Boží pravdy, jediným pravidlem naší víry a praxe.

(2) ***Jednota Písma***. V celé Bibli lze sledovat jednu převažující myšlenku – jak hřích přivedl k záhubě člověka, a jak člověku ve své milosti nabízí Ježíš Kristus vykoupení získané svojí smrtí na Golgotě.

(3) ***Bible vysvětluje Bibli***. Písmo lze správně vysvětlit jedině Písmem, protože ono jako celek zjevuje Boží pravdu.

(4) ***Význam slov v Bibli***. Význam studované pasáže určuje původní význam použitých výrazů.

(5) ***Kontext a historické pozadí***. S odkazem na Ř 14,1-6 je vytyčen směr výkladu: Abychom správně pochopili výroky apoštola, musíme se nejdříve

¹⁴² NEUFELD, D. F. *Biblical Interpretation in the Advent Movement*. In: HYDE, G. M. *A Symposium On Biblical Hermeneutics*. Washington D. C.: Review and Herald Publishing Association, 1974, s. 113.

¹⁴³ Tamtéž, s. 117-119.

seznámit s tématem, o kterém pojednává.

(6) **Doslovný význam.** Biblický text musíme vykládat předně podle jasného, zřejmého a doslovného významu, pokud v něm není použit nějaký symbol. Tento bod byl závažným tématem zvláště v době, kdy byly tyto pozice adventismu kritiky silně napadány.

(7) **Typologický princip.** Mnohé biblické pasáže mají předobrazený charakter a odkazují k vyšším duchovním skutečnostem a událostem spojených s Kristovou výkupnou službou (např. starozákonní obětní služba odkazovala na dokonalou Kristovu oběť, apod.).

NEUFELD dále jako příklad aplikace rané adventistické hermeneutiky uvádí příklad výkladu soboty.¹⁴⁴ Když v roce 1849 církev začala vydávat první časopis *The Present Truth*, první čísla se zabývala výlučně otázkou svěcení soboty. Autoři argumentovali, že Písmo explicitně hovoří o svěcení sedmého dne týdne, nikoliv prvního dne. Výklad začíná připomínkou, že sobota byla Bohem ustanovena již během stvořitelského týdne (Gn 2,2-3), byla ustanovena pro lidstvo obecně, nikoliv jen pro Židy (Mk 2,27), byla vtělena do Desatera, Božího Zákona pro celé lidstvo (Ex 20,8-11), a že nebyla dodatečně ustanovena až na Sinaji, ale lidé ji znali a zachovávali už předtím (Ex 16). Z Mt 5,17-33 dovozovali, že Desatero má univerzální platnost a nelze je změnit. Ve stejném čísle časopisu byl uveřejněn další článek, který exegeticky analyzoval texty, které se obvykle uváděly na podporu změny soboty na neděli, a dokazoval zneužití těchto textů.

Církev adventistů vlivem „postmoderních“ trendů stejně jako jiné církve prožívá období hledání a redefinování hermeneutických principů. Tento trend je patrný zvláště na teologických univerzitách v západních zemích. Všeobecné vzdělávací evoluční paradigma západních zemí společně s etickými a teologickými otázkami (jako např. postoj k homosexualitě, umělému oplodnění, potratům, genetickému inženýrství, vysvěcování žen v církvi apod.) vede k názorové polarizaci teologů, odborných učitelů a vedoucích církve.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 122-123.

DAVIDSON, jehož srovnání jsme použili v kapitole 2.3.3 *Porovnání dvou dominantních hermeneutických metod podle Davidsona* popisuje údiv ze svého dřívějšího teologicky nadřazeného postoje:

*„Během Biblické konference, které jsem se zúčastnil v roce 1974, jako bych procitnul za snu. Uvědomil jsem si, že jsem k Božímu slovu měl stejný postoj jako kdysi Eva. Ona byla okouzlena zážitkem, že je nadřazená Božímu slovu a může rozhodnout, co bude brát vážně, a co odmítne. Povýšila svůj úsudek nad Boží zjevení. Prožíval jsem podobnou extázi jako Eva, když jsem sebe povýšil na konečnou normu a posuzoval jsem Boží slovo svojí logikou. Od onoho okamžiku prozření jsem přesvědčen, že otázka autority Božího slova je nadřazena všem dalším otázkám v církvi.“*¹⁴⁵

I v církvi adventistů se samozřejmě vyskytují liberalizující a na druhou stranu fundamentálně zaměřené trendy. Cestou vpřed, a to i v době postmoderního sekularismu, je pouze poctivý a vysoce odborný přístup k výkladu Písma, spojený s velkou pokorou vůči jedinečnému Božímu slovu spolu s asistencí Ducha svatého.

¹⁴⁵ DAVIDSON, R. M. *The Authority of Scripture – A Personal Pilgrimage*. Berrien Springs, MI: Journal of the Adventist Theological Society 1, No. 01, 1990, s. 41.

3. PRAKTICKÉ POROVNÁNÍ HERMENEUTICKÝCH PŘÍSTUPŮ

Praktickou částí diplomové práce bude pokus o „rekonstrukci“ interpretace jednoho tématu, které obě srovnávané církve chápou a ve své následné církevní praxi uplatňují odlišně. Toto odlišné chápání je výsledkem mnoha faktorů. Předně hermeneutickým a exegetickým paradigmatem obou církví, ale také jejich specifickou historií, organizační strukturou, (která zahrnuje i autoritu koncilů na straně jedné a generálních konferencí na straně druhé), jejich tradicemi či pravomocemi. Jako ukázkový příklad rozdílných přístupů jsem si zvolil téma, které je pro obě církve typické.

Je to téma bohoslužebného dne, který má pro obě církve zásadní význam. *Církev adventistů* za bohoslužebný „svatý Boží den“ považuje sedmý den týdne – sobotu. Je pro ni tak důležitý, že jeho název včlenila do svého názvu: „Církev adventistů *sedmého dne*.“ *Církev římskokatolická* považuje za „svatý Boží den“ první den týdne, neděli. Obě církve vedou své členy k tomu, aby ve svatý den nekonali běžnou práci a aby se zúčastnili bohoslužeb.

3.1. Rozdílné hermeneutické pojetí bohoslužebného dne: starozákonní sobota – křesťanská neděle

3.1.1. Hermeneutický přístup církve adventistů k otázce soboty a neděle

Při výkladu specifického a důležitého věroučného bodu svěcení soboty jako bohoslužebného dne, adventisté aplikují historicko-gramatický hermeneutický

přístup a literární metodu. Výchozím určujícím textem je skutečný historický příběh o stvoření světa a člověka zaznamenaný v Genesis 1-3 kapitole. Církev adventistů od svého vzniku až dodnes tuto celou pasáž interpretuje doslovně se všemi se všemi implikacemi tohoto výkladu. Právě z důvodu historicistního výkladu církev adventistů odmítá jakkoli dlouhá období „teistické evoluce“ nebo tvrzení o mýtickém původu pasáže. Adventisté věří, že Bůh skutečně podle popisu Písma stvořil svět za 7 doslovných dnů o 24 hodinách, řádově před tisíciletími.¹⁴⁶ Literární (doslovný) výklad ji zavazuje, aby všechny tematické části tohoto historického záznamu brala stejně závazně: doslovné stvoření světa a člověka v 7 dnech; božský původ člověka učiněného k Božímu obrazu; Boží oddělení sedmého dne (soboty) k bohoslužebnému odpočinku; Boží specifické požehnání a posvěcení vyslovené při oddělení soboty během stvoření a později potvrzené vyhlášením Desatera na Sinaji; ustanovení prvního manželství a jeho požehnání; satanské pokušení a s ním související pád člověka do hříchu a jeho vyhnání z rajské zahrady; ztráta nesmrtelnosti v důsledku hříchu; božské zaslíbení budoucího příchodu Mesiáše a vykoupení člověka.

Hermeneutický přístup církve adventistů ke zprávě o stvoření a k Desateru se opírá o několik skutečností:

(a) **Sobota součástí zprávy o stvoření** (Gn 2,1-3). HASEL o spojení soboty a zprávy o stvoření píše: „*Genesis 2,1-3 tvoří závěr biblické zprávy o stvoření. Tyto verše nejsou etiologickým mýtem, ale pečlivě formulovaným literárním útvarem. Verš 1. říká, co bylo dokončeno: „nebesa a země“, to znamená úplnost světa v jeho dvojdílné formě. Verš 2. je spojen s 1. veršem slovem „dokončil“ (dlh). Bůh takto dokončil sedmým dnem své stvořitelské dílo.*“¹⁴⁷

Základním důvodem, proč Církev adventistů aplikuje literární výklad na první

¹⁴⁶ *Adventisté sedmého dne věří... Výklad základních věroučných článků.* Praha: Advent-Orion, 1999, s. 98-99. „Slova první knihy Mojžíšovy „Bůh řekl“ jsou úvodem k dynamickému Božímu příkazu, který stojí za velkolepými událostmi šesti dnů stvoření. (Gn 1)... Dny v biblické zprávě o stvoření jsou doslovné 24 hodinové úseky.“

¹⁴⁷ HASEL, G. F. *The Sabbath and the Pentateuch.* In: STRAND, K. A. *The Sabbath in Scripture and History.* Washington D. C.: Review and Herald Publishing Association, 1982, s. 23.

tři kapitoly Genesis je skutečnost, že autoři Nového zákona berou úvodní perikopu Písma doslovně. To, že všichni autoři Nového zákona citují knihu Genesis, nebo na ni odkazují, naznačuje, že pro ně měla velký význam, zvláště zpráva o stvoření. V Novém zákoně nacházíme 60 přímých odkazů na prvních 11 kapitol Genesis a 103 nepřímých odvolávek. Novozákonní autoři brali knihu Genesis doslovně, považovali ji za historický záznam. Adventisté se proto domnívají, že pro přístup novozákonních autorů ke knize Genesis byl určující přístup Ježíše Krista. Např. ve sporu o „propuštění manželky“ (Mt 19,3-6) Ježíš cituje zprávu o stvoření muže a ženy, a o jejich spojení Bohem. V kauze o placení daní Ježíš ukázal na císařův obraz, a posluchačům řekl „dejte Bohu co je Boží“, a tím také odkázal na skutečnost, že na počátku Bůh stvořil člověka ke svému obrazu (Gn 1,26-27). V eschatologickém kázání Kristus přirovnává stav lidí před svým návratem ke stavu světa před potopou (Mt 24,36-39). Lukáš v Ježíšově genealogii jde až k Adamovi, „který byl od Boha“ (Lk 3,38). Jan v teologickém pojednání o počátku Krista zmiňuje, že se podílel na stvoření (Jn 1,3). Apoštol Pavel v Ř 5,14 hovoří o Adamovi atd.

(b) **Týdenní časový cyklus.** Dalším důvodem víry v doslovné stvoření je skutečnost, že od známého úsvitu dějin existuje časový cyklus týdne, který nemá žádnou analogii v přírodních úkazech, jako je tomu např. u dní, měsíců, či roku. Týden je tedy určitou „ozvěnou“ skutečnosti stvořitelského týdne, od něhož se odvíjí tento „nelogický časový úsek“.

(c) **Požehnání soboty.** Dalším důvodem pro doslovné chápání stvořitelského týdne a následně soboty jako bohoslužebného dne je skutečnost, že Bůh den odpočinku požehnal, stejně jako požehnal manželský svazek (Gn 1,28; 2,2-3). Svým specifickým „požehnáním“ Hospodin na manželství a na sobotu vložil „pečeť své svatosti“ (učinil z nich svátost). Proto je každé snížení vážnosti posvátného manželského svazku závažným hříchem. Pokud Boží požehnání a posvěcení dalo takovou vážnost manželství, pak stejné Boží požehnání dává stejnou vážnost Božímu dnu odpočinku, a jeho porušování je stejně závažným hříchem, jako je nevěra, rozvod nebo smilstvo.

FORD při sledování paralel mezi požehnáním manželství a požehnáním soboty napsal: „Ve čtvrtém přikázání samotném lze sledovat další paralely mezi tím, co se odehrálo během prvních šesti stvořitelských dnů a událostí sedmého dne. Například jde o použité gramatické časy. V Ex 20,11 čteme: „Neboť v šesti dnech Hospodin učinil nebesa a zemi... a odpočinul sedmého dne: proto Hospodin požehnal dne sedmého a posvětil jej. Všechna čtyři slovesa jsou v minulém čase. Nikdo nebude tvrdit, že dvě první slovesa se nevztahují k týdnu stvoření. A právě tato korelace božských činů jasně naznačuje, že požehnání a posvěcení se odehrálo ve stejnou dobu jako odpočinutí.“¹⁴⁸

(d) **Sobota známá od počátku.** Nezanedbatelnou roli v otázce soboty hraje i skutečnost, že sedmý den bohoslužebného odpočinku nebyl dán až Židům po exodu z Egypta, ale že sobotu zachovávali lidé od samotného počátku (sedmý den). Písmo to dokumentuje i příběhem sbírání many v sobotu ještě před vydáním Desatera na hoře Sinaj (Ex 16. kapitola). To znamená, že Hospodin v Desateru pouze potvrdil závaznost, svatý charakter a identitu soboty jako 7. dne a specifikoval důležité aspekty jejího zachovávání.

Tento hermeneutický přístup pomáhá porozumět dalším aspektům Božího dne odpočinku. Význam hebrejského výrazu „šabat“ je spíše „odpočinutí“ než určení dne v týdnu. BENEŠ píše: „Hospodin se realizuje také v tom, že omezuje svůj týden plný pracovního nasazení a dává ti *šabat*, den odpočinutí... Hospodinův vyznavač nečiní své poslání, jeho aktivita soustředěná na vlastní poslání umlká, aby mohl činit *šabat* pro Hospodina (Dt 5,15; Ex 31,16). Šabat je třeba vytvářet, a tato činnost je od Hospodinova vyznavače nejen očekávána, ale je mu přímo Hospodinem přikazována (Dt 5,12).“¹⁴⁹

(e) **Holistické odpočinutí soboty.** Církev adventistů vnímá náboženskou víru jako multidimenzionální a holistické naplňování všech klíčových potřeb lidí v oblasti duchovní, duševní, sociální i tělesné. Matouš dvakrát popisuje komplexní službu Spasitele, který: „*obcházel všechna města i vesnice, učil*

¹⁴⁸ FORD, D. *The Forgotten Day*. Newcastle, CA: Desmond Ford Publications, 1981, s. 79-80.

¹⁴⁹ BENEŠ, J. *Desátka*. Praha: Návrat domů, 2008, s. 124-125.

v jejich synagógách, kázal evangelium království a uzdravoval každou nemoc a každou chorobu. Když viděl zástupy, bylo mu jich líto, protože byli vysílení a skleslí jako ovce bez pastýře.“ (Mt 9,35-37) Ježíš prohlásil, že je „Pánem i soboty“ (Mk 2,27). Proto církev adventistů chápe, že i sobota jako Boží dar naplňuje duchovní potřeby lidí (kázání), psychické potřeby (učí nové věci), tělesné potřeby (odpočinek, regenerace) a sociální potřeby (společenství s Bohem i s lidmi).

Pokud druhá část Desatera vymezuje a zkvalitňuje vztahy mezi lidmi (vede k úctě k rodičům, k životu, k majetku, k manželství atd.), pak první část Desatera prohlubuje vztah mezi člověkem a Bohem. Čtvrté přikázání, (počítáno podle pravoslavného a protestantského číslování), tvoří pomyslný svorník mezi oběma skupinami vztahů, mezi Bohem a lidmi. A mají-li všechna přikázání Desatera stejnou vážnost a závaznost, pak nelze žádné z nich zrušit nebo změnit (Mt 5,17-18; Jk 2,8-11).

(f) **Součást budoucí duchovní reformy.** Naléhavost, s jakou Bůh ve starozákonní době často spojoval duchovní obnovu s reformou zachovávání soboty, církev adventistů vede k poznání, že sobota hraje velmi důležitou roli ve vztahu člověka s Bohem a v duchovním životě církve (Ex 16; Neh 13,15-22; Iz 56,1-2; Iz 58, 6-14; Ez 20,10-22). Exegeze 58. kapitoly Izajáše naznačuje, že prorok Izajáš hovoří o budoucí eschatologické duchovní obnově církve, kterou nerozlučně spojuje se starozákonní sobotou (v původním textu je slovo „šabat“). Sobotu jako den odlišný od dne pohanského boha slunce Hospodin dokonce považoval za „znamení oddělení svého lidu pro sebe“: „*Dal jsem jim také své dny odpočinku, aby byly znamením mezi mnou a jimi, aby věděli, že já Hospodin je posvěcuji.*“ (Ez 20,12). Proto církev adventistů věří, že sobota je dodnes „znamením“ sounáležitosti s Bohem, a že důležitou součástí duchovní obnovy před druhým příchodem Ježíše Krista bude i „návrat k biblickému dnu odpočinku“. Jelikož výraz „šabat“ v sobě implicitně zahrnuje dva rovnocenné významy – „odpočinek“ a také „sobotu“ jako určení dne v týdnu, ekumeničtí překladatelé zvolili termín „den odpočinku“. Tím ale nepotlačili druhý implicitní význam soboty.

Novozákonní termín „sabatón“ lze překládat pouze slovem sobota, a proto se v ekumenickém Novém zákoně uvádí sobota. Ježíš Kristus, který dal svým následovníkům „příklad“ (2 Pt 2,21), vedl své učedníky k zachovávání soboty a sám se prohlásil za „*Pána soboty*“ (Mk 2,27). Ježíš podle tohoto výroku tedy nesvětil sobotu jen jako „rodilý Žid“, ale také proto, že byl „*zástupcem Boha a také lidí*“.

(g) **Příklad Ježíše a apoštolů.** Sobotu zachovávali s Kristem i učedníci, a zpočátku i raná křesťanská církev (Sk 13,14; Sk 13,42-44; Sk16,13; Sk 17,2). Příklad, aby Boží církev zachovávala sobotu jako Bohem určený den odpočinku je tak zřejmý, že to potvrdil i kardinál GIBBONS: „*Abych nezmiňoval další příklady, není každý křesťan povinen světit neděli a zdržovat se od nepotřebné a otrocké práce? Není dodržování tohoto ustanovení první ze všech posvátných povinností? Můžete číst celou Bibli od Genesis až po Zjevení a nenajdete ani jednu řádku, která by opravňovala ke svěcení neděle. Písmo vyžaduje náboženské svěcení soboty, dne, který my nikdy nezachováváme.*“¹⁵⁰ Písmo tedy potvrzuje závaznost soboty jako Božího dne odpočinku.

Problémem, který se táhnul po celé dějiny Izraele jako Božího lidu, bylo, že ortodoxní Židé zatížili Boží přikázání, včetně soboty, řadou „přidavků“ a tradic natolik, že se zachovávání Božího dne stalo „břemenem“. Proto se Ježíš jako „božský autor“ Božích požadavků vůči člověku rozhodl Boží zákon očistit od lidského „balastu“. Prostřednictvím zázraků vykonaných v sobotu, (bylo jich 7), Ježíš učil své současníky důležitou lekci, že „*sobota je učiněna pro člověka, ne člověk pro sobotu*“ (Mk 2,27). Snažil se náboženský život očistit od zbytečných požadavků, které neprospívaly, ale naopak lidi zatěžovaly.

Tím, že jako „*Pán soboty*“ (Mk 2,27) zve lidi: „*Pojďte ke mně všichni, kdo jste obtíženi břemeny a já vám dám odpočinout*“ (Mt 11,28) činí také nářek na správně prožívanou sobotu, „*den odpočinutí*“. Hlavním cílem soboty podle Písma je budoucí „odpočinutí“ ve vykoupení (Žd 4,4-11).

¹⁵⁰ GIBBONS, J. *Faith of Our Fathers*. 110th. ed. Baltimore, MD: John Murphy Company Publishers, 1917., s. 97.

(h) **Den odpočinku pro budoucnost.** Přestože se mnoho teologů shoduje v tom, že apoštol Pavel „nemohl být autorem tohoto listu v témže smyslu, jako je autorem jiných epištol. Jeho vliv na obsah listu je natolik patrný, že plně ospravedlňuje tradiční zařazení do pavlovského souboru“. ¹⁵¹ List Židům mohl být napsán křesťanům ze Židů do Říma, jako povzbuzení v pronásledování před zničením Jeruzaléma ¹⁵², v tom případě by narážka na sobotu mohla znamenat, že i církve v Římě po několika desetiletích světila sobotu. BACCHIOCCHI pojednává o zmínce listu Židům o sobotě následovně: „Ozvěnu výkupného významu soboty slyšíme z listu Židům..., ve kterém je Boží lid ujištěn o trvalosti požehnání „sobotního odpočinku“ (Žd 4,9) a zároveň dostal napomenutí, aby tento odpočinek přijal.“ ¹⁵³ V poznámkovém aparátu Bacchiocchi uvádí výrok Karla BARTHA: „Od stvoření – předcházejíce a přesahující každé lidské rozhodnutí poslušnosti nebo neposlušnosti – zůstává pro Boží lid sobotní odpočinek (*sabatisimos*), který Bůh chce a vyžaduje jako společenství, vztah a smlouvu mezi jeho vlastní a lidskou svobodou.“ ¹⁵⁴

Výjimku ve svěcení soboty zaznamenal Lukáš v knize Skutků 20,7-12, kdy se věřící sešli k lámání chleba „*první den týdne*“ – tedy v neděli – ale proto, že Pavel „chtěl na druhý den odcestovat“ (v. 7). Věřící se tudíž mohli sejít už v sobotu, a „protažení“ bohoslužby v sobotu večer „do půlnoci“ se podle židovského chápání po západu slunce považovalo už za vstup do neděle. Druhou možností je, že se skutečně sešli v neděli proto, že Pavel druhý den musel odcestovat. Toto ojedinělé setkání v čas mimo sobotu není důkazem, že se novozákonní církve pravidelně setkávala k bohoslužbám v neděli.

(i) **Absence Kristova pokynu.** V Novém zákoně se nikde nenachází explicitní Kristův pokyn, že by církve měla namísto soboty světit neděli. Historický kontext ukazuje, že církve začala neděli světit pozvolna. Stalo se tak spíše na základě

¹⁵¹ *Jeruzalémská Bible*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 1957.

¹⁵² *Studijní Bible s výkladovými poznámkami: Český ekumenický překlad*. Springfield, MO: Life Publishers International, 2009, s. 2015.

¹⁵³ BACCHIOCCHI, S. *From Sabbath To Sunday*. Rome, The Pontifical Gregorian University Press, 1977, s. 63.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 63.

vnějších vlivů a tlaků pohanství než na základě teologických důvodů zevnitř církve. Prvokřesťané byli ztotožňováni s proti římské nadvládě odbojně naladěnými židovskými věřícími a potřebovali se od nich odlišit, a to především nebýt spojováni s „jejich“ dnem bohoslužeb. Do jejich hermeneutického pochopení vstupovaly nejen vlivy řeckého gnostického myšlení, ale také postupný příklon k tradici a autoritě zbožných a učených mužů v čele církve, na církevních univerzitách atd.

3.1.1.1. Souhrn některých hermeneutických principů, které církev adventistů sedmého dne používá k obhajobě soboty jako Božího dne odpočinku

Církev adventistů vychází v obou částech sobotního přikázání (svatost Božího dne odpočinku spolu se způsobem jeho zachovávání a jeho určení v pořadí dnů v týdnu) důsledně pouze z principu ***Bible pouze Bible (sola scriptura)*** jako jediného autoritativního zdroje zjevené pravdy. Na základní pasáže (Gn 2,1-3 a Ex 20,8-11) aplikuje princip ***literárního (doslovného) významu*** sedmého dne jako doslovné soboty (***princip významu prvního výskytu***). Aplikuje ***Kristovo porozumění (kristocentrický princip)*** tématu a bere v úvahu příklad Ježíše Krista a apoštolů v rané křesťanské církvi. Ve výkladu používá ***princip analogie*** (rovnocenné požehnání manželství a soboty) a princip ***typu - předobrazu*** (odpočinek soboty jako předobraz věčného vykoupení z Židům 4). Dále používá princip ***širšího kontextu tématu*** (sedmidenní týden nemá analogii v přírodních jevech; holistické pojetí sobotního odpočinku a regenerace – tělesná, duševní, duchovní a vztahová). ***Historicko-gramatická metoda*** bere v úvahu i historické souvislosti (sobotní implikace příběhu sbírání many ještě před vydáním Desatera na Sinaji; předmět soboty v duchovních probuzeních Izraele; sobota v dějinách apoštolské církve, historické příčiny změny soboty na neděli). ***Literárně-gramatický princip*** v hledání významu výrazu „šabat“ (ustat v práci, odpočinek).

3.1.2. Hermeneutický přístup církve katolické k otázce neděle

Při výkladu specifického a důležitého věroučného bodu svěcení neděle jako bohoslužebného dne, církev katolická aplikuje odlišné hermeneutické metody než církev adventistů. Jde o aplikaci tzv. „učitelského úřadu“ biskupů ve spojení s římským biskupem. „*Biskupové jako nástupci apoštolů přijímají od Pána, jemuž byla dána veškerá moc na nebi i na zemi, poslání učit všechny národy a hlásat evangelium všemu tvorstvu, aby všichni lidé dosáhli spásy vírou, křtem a plněním přikázání.*“¹⁵⁵

Autoritu biskupského úřadu církev odvozuje z exegeze a aplikace textu Mt 16,15-19: „Řekl jim: *„A za koho mne pokládáte vy?“ Šimon Petr odpověděl: „Ty jsi Mesiáš, Syn Boha živého.“ Ježíš mu odpověděl: „Blaze tobě, Šimone Jonášův, protože ti to nezjevilo tělo a krev, ale můj Otec v nebesích. A já ti pravím, že ty jsi Petr; a na té skále zbuduji svou církev a brány pekla ji nepřemohou. Dám ti klíče království nebeského, a co odmítneš na zemi, bude odmítnuto v nebi, a co přijmeš na zemi, bude přijato v nebi.*“ Literární výklad této pasáže znamená, že Kristus ustanovil apoštola Petra za „hlavu své církve“ a prostřednictvím sukcese byla tato autorita předávána následujícím biskupům a papežům.¹⁵⁶ Kromě úkolu zvěstovatelů víry jsou biskupové také „*autentičtí, tj. kristovou mocí obdaření učitelé... Biskupové, kteří učí ve spojení s římským biskupem, mají být v úctě u všech jako svědkové božské a katolické pravdy... Věřící jsou povinni shodnout se s výrokem svého biskupa ve věcech víry a mravů předneseným v Kristově jménu, a k němu vnitřně přilnout náboženskou poslušností... Jednotliví biskupové nemají výsadu neomylnosti. Přesto však hlásají neomylně Kristovu nauku, když – třeba i rozptýlení po světě, ale spojení svazkem*

¹⁵⁵ *Lumen Gentium, LG 24.* In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu.* Praha: Zvon, 1995, s. 60.

¹⁵⁶ PETRŮ, M. O. *Nový zákon.* Řím: Křesťanská akademie, 1969. s. 79: komentář k Mt 16,19: „Klíče“, symbol moci: Petr je ustanoven správcem domu (církve), jeho původce a majitel je Kristus... Ježíš tedy svými slovy chce na Petra přenést moc nad Božím královstvím, která náleží „Svatému“ a „Věrnému“... Tato vrchní moc nad církví přešla z Petra na jeho nástupce na římském biskupském stolci.“

společenství mezi sebou a Petrovým nástupcem – autenticky učí ve věcech víry a mravů a shodnou se na jedné nauce jako definitivně závazné.“¹⁵⁷

Učitelství biskupský úřad vytvořil historický „hermeneutický“ rámec, který podstatným způsobem přispěl k uskutečnění a aplikaci změny bohoslužebného dne. Církev ve svém katechismu vysvětluje, jak dnes vnímá a obhajuje změny, které uskutečnila církev během prvních třech staletí po Kristu.

Katechismus v oddílech „Sobotní den“ a „Den Páně“¹⁵⁸ předkládá dnešní stav pochopení této otázky. Nejdříve popisuje biblické principy bohoslužebného zachování soboty: (2168) „Třetí přikázání Desatera připomíná posvátnost soboty: „Sedmého dne bude slavnost odpočínutí, Hospodinův svatý den odpočinku.“ (2869) Písmo v této souvislosti *připomíná stvoření*: „V šesti dnech učinil Hospodin nebe a zemi a všechno, co je v nich, a sedmého dne odpočinul. Proto požehnal Hospodin den odpočinku a oddělil jej jako svatý.“ (Ex 20,11). (2870) Písmo vyjevuje ve dni Páně také *památku na osvobození Izraele* z egyptského otroctví (Dt 5,15). (2171) Bůh svěřil Izraeli sobotu, aby ji zachovával *na znamení věčné smlouvy*. Sobota je pro Pána; je svatě vyhrazena chvále Boha, jeho stvořitelského díla a jeho spásných činů ve prospěch Izraele. (2172) Boží činnost je vzorem pro lidskou činnost. Jestliže si Bůh sedmého dne „odpočinul“ (Ex 31,17), i člověk má „odpočívat“ a dovolit i druhým, především chudým, aby si mohli oddechnout (Ex 32,12). Sobota přerušuje každodenní činnost a umožňuje odpočinek. Je to den protestu proti otroctví práce a kultu peněz.... Ježíš nikdy neporušuje svatost toho dne. Dává mu ze své autority vysvětlení“¹⁵⁹

Svémi důrazy na posvátnost a závaznost soboty text katechismu souzní s dokumentem Jana Pavla II. DIES DOMINI.¹⁶⁰ Ve skutečnosti však tento

¹⁵⁷ *Lumen Gentium, LG 25.* In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu.* Praha: Zvon, 1995, s. 60-61.

¹⁵⁸ *Katechismus katolické církve.* Praha: Zvon, 1995, s. 534-536.

¹⁵⁹ *Katechismus katolické církve.* Praha: Zvon, 1995, s. 534.

¹⁶⁰ JAN PAVEL II. *Dies Domini. O svěcení dne Páně: apoštolský list Jana Pavla II. ze dne 31. května 1998.* 2. vydání. Praha: Katolický týdeník, 2000.

dokument biblickými slovy popisujícími svěcení soboty hovoří o svěcení prvního dne týdne, neděle, dne Páně. Oba zmíněné oficiální dokumenty reprezentující postoj církve v této otázce nevěnují takřka žádný prostor biblickému zdůvodnění, proč a jak byla biblická sobota změněna na křesťanskou neděli.

KATECHISMUS po výročí popisujících starozákonní sobotu a několika stručných zmínkách o „prvním dnu týdne“ jednoduše přechází k další kapitole nazvané „Den Páně“ a pouze konstatuje: (2175) „*Neděle se jasně liší od soboty, po níž časově každý týden následuje a nahrazuje pro křesťany její obřadní předpis...*“ V oddíle (2176) katechismus pokračuje: „Slavení neděle uskutečňuje mravní předpis přirozeně vepsaný do lidského srdce: „*vzdávat Bohu vnější, viditelnou, veřejnou a pravidelnou úctu na památku jeho všeobecného dobrodiní vůči lidem*“. Nedělní bohoslužba je splněním mravního přikázání Starého zákona, od něž přebírá rytmus a ducha tím, že každý týden oslavuje Stvořitele a Vykupitele svého lidu.“¹⁶¹

Podobně se v úvodu nezabývá biblickou teologií změny ani dokument DIES DOMINI, který spíše konstatuje danost neděle: „*Den Páně, jak byla neděle nazývána od apoštolských dob, se vždy v dějinách církve těšil zvláštní pozornosti pro své těsné spojení se samotným jádrem křesťanského tajemství. Skutečně, v týdenním počítání času neděle připomíná den Kristova vzkříšení. Jsou to Velikonoce, které se vracejí každý týden, oslavují Kristovo vítězství nad smrtí a hříchem, naplnění prvního stvoření v něm a úsvit nového stvoření (srv. 2 Kor. 5,17).*“¹⁶²

Celá řada odpovědných autorit katolické církve stejně jako řada historických dokumentů přiznává, že samotná Bible neobsahuje explicitní Boží pokyn ke změně soboty na neděli. Například v předchozí kapitole zmíněný kardinál GIBBONS napsal, že v celé Bibli není možné najít pokyn ke změně soboty

¹⁶¹ *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, 1995, s. 535-536.

¹⁶² JAN PAVEL II. *Dies Domini. O svěcení dne Páně: apoštolský list Jana Pavla II. ze dne 31. května 1998*. 2. vydání. Praha: Katolický týdeník, 2000, oddíl č. 1.

na neděli. ¹⁶³ Podobně to vyjádřil jezuita SCOTT: „*V Bibli nenajdeme slovo neděle. Je v ní uvedena sobota, ale sobota značí neděli. A křesťané téměř všech denominací zachovávají neděli, nikoliv sobotu. Sobotu zachovávali Židé. V Bibli není nikde uvedeno, že by bohoslužba měla být změněna ze soboty na neděli. Skutečností je, že církev existovala řadu staletí předtím, než byla světu dána Bible. Církev vytvořila Bibli, ne Bible církev.*“ ¹⁶⁴ Reverend LAUX napsal: „*Pokud bychom brali v úvahu pouze Bibli, měli bychom stále zachovávat biblickou sobotu.*“ ¹⁶⁵ Redemptorista KELLY dokonce poukazuje na mylné chápání některých teologů, když ve své disertaci na katolické Americké univerzitě napsal: „*Někteří teologové se domnívali, že Bůh podobně v Novém zákoně přímo určil neděli za den bohoslužby, že sám explicitně nahradil sobotu nedělí. Ale tato teorie už dnes naprosto neplatí. Dnes všeobecně platí, že Bůh prostě dal své církvi moc, aby změnila jakýkoli den nebo dny, které považuje za vhodné jako Svaté dny. Církev vybrala Neděli, první den týdne, a v průběhu času k ní přidala další a další dny.*“ ¹⁶⁶ To znamená, že hlavním hermeneutickým principem v otázce změny soboty na neděli je uplatnění autority učitelského úřadu církve, který akceptoval změny, které v této oblasti proběhly v prvních staletích.

Při setkání katolických a adventistických teologů, které bylo zmíněno v kapitole 2.3.3 *Porovnání dvou dominantních hermeneutických metod podle Davidsona* katoličtí teologové argumentovali, že semínko zachovávání neděle je možné najít v Novém zákoně a jsou důsledkem teologického pochopení

¹⁶³ GIBBONS, J. *Faith of Our Fathers*. 110th. ed. Baltimore, MD: John Murphy Company Publishers, 1917, s. 97: „*Abych nezmiňoval další příklady, není každý křesťan povinen světit neděli a zdržovat se od nepotřebné a otrocké práce? Není dodržování tohoto ustanovení první ze všech posvátných povinností? Můžete číst celou Bibli od Genesis až po Zjevení a nenajdete ani jednu řádku, která by opravňovala ke svěcení neděle. Písmo vyžaduje náboženské svěcení soboty, dne, který my nikdy nezachováváme.*“

¹⁶⁴ SCOTT, M. J. *Things Catholic Are Asked About*. New York, NY: Kennedy & Sons, 1927, s. 136.

¹⁶⁵ LAUX, J. *A Course in Religion for Catholic High Schools and Academies*. Vol. 1. New York, NY: Benziger Brothers, 1936, s. 51.

¹⁶⁶ KELLY, V. J. *Forbidden Sunday and Feast-Day Occupations: An Historical Synopsis and Theological Commentary*. Washington D. C.: The Catholic University in America Press, 1943. The Catholic University of America, Studies in Sacred Theology, No. 70. Disertační práce, s. 2.

Ježíšova vzkříšení.¹⁶⁷

KATECHISMUS v textu o Dni Páně stručně zmiňuje několik důvodů pro svěcení neděle: (2174) „Ježíš vstal z mrtvých „prvního dne v týdnu“ (Mt 28,1; Mk 16,2; Lk 24,1; Jan 20,1). Jako „první den připomíná den Kristova vzkříšení první stvoření. Jako osmý den, který následuje po sobotě, znamená nové stvoření zahájené Kristovým zmrtvýchvstáním. Pro křesťany se stal první ze všech dní, prvním ze všech svátků, den Páně (*hé Kyriaké hémera, dies dominica*), „neděle“. Následuje citát sv. Justina... (2175) „Neděle se jasně liší od soboty, po níž časově každý týden následuje a nahrazuje pro křesťany její obřadní předpis. V Kristově Veliké noci (pascha) dovršuje duchovní náplň hebrejské soboty a ohlašuje věčné odpočinutí člověka v Bohu. Vždyť kult zákona připravoval na Kristovo tajemství a to, co se v něm konalo, bylo předobrazem nějakého rysu, vztahujícího se na Krista.“ (Následuje citát sv. Ignáce Antiochijského)¹⁶⁸ Nakonec se uvedená pasáž zmiňuje o tom, že „Nedělní bohoslužba je splněním mravního přikázání Starého zákona“.¹⁶⁹ Ve skutečnosti se shrnuté důvody objevovaly již v době rané apoštolské církve, ve které probíhaly zmiňované změny a zápasy.

BACCHIOCCHI se jako první nekatolický student Gregoriánské univerzity v Římě ve své disertaci *Od soboty k neděli* věnoval průběhu změn sobotní bohoslužby na neděli, které probíhaly v prvních stoletích. Zde následuje velmi stručný popis jeho zjištění:

Prvním důvodem, který vedl církev ke změně dne bohoslužby je „připomínka Kristova vzkříšení“. Apoštol Pavel ve zmínce o slavení „Velikonoční slavnosti“ (1 Kor 5,7-8): „*Odstraňte starý kvas, abyste byli novým těstem, vždyť vám nastal čas nekvašených chlebů, neboť byl obětován náš velikonoční beránek, Kristus. Proto slavme velikonoce ne se starým kvasem, s kvasem zla a špatnosti, ale s nekvašeným chlebem upřímnosti a pravdy.*“¹⁶⁹) nespojuje slavení Pascha

¹⁶⁷ RODRIGUES, A. M., *Conversations between Adventist and Catholics*. Biblical Research Institute [online]. Silver Spring, MD: Documents Catholics [cit. 25. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://biblicalresearch.gc.adventist.org/conversations%20with%20catholics/Catholic%20Conversation.pdf>

¹⁶⁸ *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, 1995, s. 535.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 535.

se vzkříšením. Říká, že „velikonoční beránek již byl obětován“ a křesťané mají slavit tento svátek „s nekvašeným chlebem pravdy“, bez starých obřadů. Pavel také nespojuje pachu se slavením „dne vzkříšení“.

Bacchiocchi uvádí i výrok EPIFANIHO (315-403), který se zmiňuje o tom, že až do roku 135 křesťané všude slavili Pascha 15. Nisanu bez ohledu na to, na který den připadnul.¹⁷⁰ Zdá se tedy, že nespojovali Pascha s připomínkou Kristova vzkříšení. Historie rané církve naznačuje, že první příčiny svěcení prvního dne týdne namísto soboty byly jiné. Když vládce Hadrian v roce 135 potlačil revoltu Bar Kochby, a na ruinách Jeruzaléma postavil římské město Aelia Capitolina. Židům přísně zakázal nejen vstup do města, ale začal tvrdě trestat i četbu Tóry a slavení židovských obyčejů a svátků jako byla Pascha a sobota. Protože pohanští vládcové nerozlišovali mezi Židy a křesťany a pronásledovali je stejně právě kvůli „charakteristickým židovským svátkům jako byla Pascha a svěcení soboty.“¹⁷¹

Zdá se, že ztotožňování křesťanů s pronásledovanými Židy bylo jedním z významných faktorů, které ovlivnily vývoj změny soboty na neděli v prostředí Palestiny a Jeruzaléma. Další faktory se odehrávaly v Římě a v celé říši. I v Římě panovníci zaujíмали stále negativnější postoj vůči Židům (v r. 49 Klaudius vypověděl Židy z Říma – Skut 18,2; v r. 63 Nero začal pronásledovat křesťany; v r. 70 během Židovské války zahynulo na 600 tisíc Židů, během Bar Kochbova povstání v r. 135 dalších 580 tisíc). Vládcí Říma stále přitvrzovali svoji politiku vůči Židům a iniciovali pronásledování. Bacchiocchi uvádí že „tyto okolnosti vedly křesťany k tomu, aby si vytvořili novou identitu, která by nejen odrážela negativní postoj k Židům, ale která by také nahradila charakteristické židovské náboženské obyčeje novými.“¹⁷²

V průběhu doby nabývala církev v hlavním městě říše na významu a měla stále větší vliv. V roce 178 v díle Proti heretikům vyzvedává biskup IGNÁC

¹⁷⁰ BACCHIOCCHI, S. *From Sabbath To Sunday*. Rome, The Pontifical Gregorian University Press, 1977, s. 181.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 161.

¹⁷² Tamtéž, s. 183.

Z LYONU postavení církve v Římě: „A že by velmi dlouhé bylo v takovém díle všech církví poslušnosti vyčítati, připomeneme podání církve největší a nejstarší a všem známé, od nejslavnějších dvou apoštolů Petra a Pavla v Římě založené a ustanovené... S tou církví zajisté potřebí jest, aby souhlasila pro její výtečnější přednostnosti každá církev, tj., věřící odevšad...“¹⁷³ Římský biskup využil své autority k prosazení římských velikonoc a později také nového dne, který pohanští obyvatelé Říma slavili jako den pocty bohu Slunce. Odmítání židovské soboty a dalších svátků nejen degradovalo sobotu, ale nutně vedlo k přijetí nového dne.

JUSTIN ve svém výkladu vládci Antoniovi dvakrát zmiňuje, že křesťané se scházejí „v den Slunce“: „Všichni, kdo žijí ve městech nebo na venkově, se obvykle shromažďují v den, který se nazývá den Slunce. Během shromáždění čteme vzpomínky apoštolů a proroků podle toho, kolik máme času... Den Slunce (neděle) je skutečně tím dnem, kdy se obvykle shromažďujeme, protože je to první den, během něhož Bůh proměnil tmu ve světlo a z prvotní hmoty stvořil svět a náš Spasitel Ježíš Kristus vstal z mrtvých ve stejný den.“¹⁷⁴ Tyto změny dne bohoslužby probíhaly po dlouhou dobu a byly postupné. „Křesťanská církev neprošla nějakou formální, nýbrž postupnou a téměř neuvědomovanou změnou dne bohoslužby.“¹⁷⁵

Bacchiocchi na základě citací z Justina uvádí, že se v Římě prvních staletí postupně objevily tři důvody ke změně soboty na neděli.

(1) *Den slunce je oslavou dne stvoření světla.* Justin dialogu s Tryfonem porovnává bohoslužbu pohanů Slunci s bohoslužbou křesťanů Kristu, který je mnohem jasnější než Slunce.¹⁷⁶

(2) *Křesťané zachovávají den Slunce, protože v tento den vstal Kristus*

¹⁷³ IRENAEUS. *Patero kněh proti kacířstvím*. Praha: Nákladem Dědictví sv. Prokopa, 1876, s. 198-199.

¹⁷⁴ BACCHIOCCHI, S. *From Sabbath To Sunday*. Rome, The Pontifical Gregorian University Press, 1977, s. 231.

¹⁷⁵ *Bible Readings for the Home*. London: Review and Herald Publishing Association, 1963, s. 325.

¹⁷⁶ BACCHIOCCHI, S. *From Sabbath To Sunday*. Rome, The Pontifical Gregorian University Press, 1977, s. 231.

z mrtvých. Podle Barnabáše a Justina je to až druhotný důvod, protože prvním důvodem bylo uctívání boha Slunce „křesťany“, kteří neobrácení vstupovali do církve. Řím postupně ovládlo soukromé i veřejné uctívání boha Slunce - soukromě kultem *Sol Invictus Mithra* a veřejně kultem *Sol Invictus Elagabal*.

(3) *Křesťané slaví den Slunce, protože jako „osmý den“ v sobě skrývá určité mystérium, které neobsahuje sedmý den.* „Osmý den“ obhajoval Justin následujícími teologickými důvody: obřizka byla prováděna osmý den a obřizka je předobrazem očištění od hříchu Kristem tím, že vstal z mrtvých „první den v týdnu“; osm lidí zachráněných při potopě je obrazem „osmého dne“, kdy Kristus byl vzkříšen.¹⁷⁷

Svěcení neděle namísto dřívější soboty bylo oficiálně vyhlášeno v roce 364 na koncilu v Laodiceji: *„Křesťané by se neměli přizpůsobovat Židům a nepracovat v sobotu, ale tento den by měli pracovat. Měli by věnovat zvláštní pozornost dni Páně a jako křesťané by – pokud možno – neměli v tento den pracovat. Pokud se však budou přizpůsobovat Židům, budou odloučeni (anathema) od Krista.“*¹⁷⁸

Církev katolická v mnoha oficiálních vyhlášeních a také v Dokumentech 2. vatikánského koncilu otevřeně vyjadřuje, že svěcení neděle se děje z jejího rozhodnutí. *„Svatá matka církev pokládá za svůj úkol v určité dny během roku slavit posvátnou vzpomínkou vykupitelské dílo svého božského Ženicha. Každý týden si připomíná zmrtyýchvstání Páně v den, který nazvala dnem Páně... Podle velikonoční tradice, která má původ ode dne Kristova vzkříšení, slaví církev velikonoční tajemství vždy v osmý den, který se právem nazývá den Páně nebo neděle. V ten den jsou věřící povinni shromáždit se, aby slyšeli Boží slovo a měli účast na eucharistii... Proto je den Páně prvotní sváteční den, který je třeba předkládat zbožnosti věřících a vstěpovat do jejich vědomí tak, aby se stal i dnem*

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 232.

¹⁷⁸ HEFELE, C. H. J. *A History of the Councils of the Church*, vol. 2., 1896. s. 13. In: *Bible Readings for the Home*. London: Review and Herald Publishing Association, 1963, s. 328.

radosti a pracovního klidu. “¹⁷⁹ Podobně otevřená jsou i další vyhlášení o autoritě církve dostatečné ke změnám. „*Církví Boží se zalíbilo, aby náboženské svěcení sobotního dne přenesla na 'den Páně'.*“¹⁸⁰

Protože se tato práce zabývá hermeneutickými metodami, je nutné zmínit následující. Pokud vezmeme v úvahu hermeneutické nástroje, kterými disponuje katolická biblistika, má argumentace přenesení dne odpočinku ze soboty na neděli z pohledu katolické církve pevné zakotvení. Neopírá se o biblické argumenty – o kterých konstatuje, že nemají opodstatňující význam - nýbrž se opírá o další hermeneutické prostředky – tradici a magisterium církve. To ale neznamená, že lidová zbožnost, ale i exegetici, opodstatnění neděle jako dne odpočinku v Písmu nehledají. Na obecné rovině však takové důkazy pro církve nejsou potřebné, svůj postoj na nich nezakládá, ani to nepotřebuje.

V rámci výše uvedeného konstatování, a v rámci hermeneutického zpracování dogmatického bodu dne odpočinku a bohoslužeb, je nutné poznamenat směrem k protestantským církvím, světícím neděli: Pokud hlavní důvody změny zachovávání soboty na neděli spočívají v hermeneutických nástrojích, které katolické církvi umožnily autoritativní rozhodnutí o změně dne odpočinku na neděli, pak protestanté, kteří také zachovávají neděli, k tomu nemají žádný podstatný důvod. Tato skupina pak musí své důvody opírat o výklady z Bible, ale jak bylo také naznačeno výše, takové důkazy v Písmu neexistují. Kancléř arcibiskupa v Baltimoru SMITH v tomto ohledu napsal: „*Kdyby se protestanté důsledně řídili Biblií, pak by museli Boha uctívat v sobotu. Svěcením neděle se ve skutečnosti řídí zákonem katolické církve.*“¹⁸¹

¹⁷⁹ *Sacrosanctum Concilium, SC 106.* In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu.* Praha: Zvon, 1995, s. 163-164.

¹⁸⁰ *Catechismus of the Council of Trent, part. 3., chap. 4., s. 345.* In *Bible Readings for the Home.* London: Review and Herald Publishing Association, 1963, s. 323.

¹⁸¹ *The American Catholic Quarterly Review, January, 1883. s. 152.* In *Bible Readings for the Home.* London: Review and Herald Publishing Association, 1963, s. 328.

3.1.2.1. *Souhrn některých hermeneutických principů a metod, které církev římskokatolická používá k obhajobě přesunu dne odpočinku ze soboty na neděli*

Církev katolická v první části aplikace přikázání (která se týká svatosti dne odpočinku a způsobu jeho zachovávání) vychází důsledně z **Bible** jako z Bohem zjeveného autoritativního zdroje pravdy (Ex 20,8-11). Podle tohoto pravidla přijímá obsah přikázání o dni odpočinku, který se týká způsobu jeho prožívání. Používá k tomu **princip jednoty Písma** (Starý i Nový zákon jednotně pojednávají o sobotním přikázání); **princip Bible se vysvětluje Biblí**¹⁸² (sobota připomíná stvoření a původní Boží odpočinití); **princip významu biblických výrazů** (význam termínu sobota je předně odpočinití), **princip kontextu a historického pozadí** (památka na osvobození Izraele, připomínka událostí stvoření); **princip typologického významu** (sobota je znamením věčné smlouvy, je symbolem jeho spásných činů); **princip kontextualizace – aplikace do současné doby** (sobota přerušuje každodenní činnost, je to den protestu proti otroctví práce a kultu peněz); **kristocentrický princip** (Ježíš neporušuje svatost soboty, je Pánem nad sobotou).

Ve druhé části přikázání, tedy v určení dne v týdnu – akceptování změny, aplikuje kombinaci dalších hermeneutických metod. **Ústní tradice** (podání, že raná církev poměrně brzy změnila zachovávání soboty za „první den týdne“). Během potridentského vývoje a v reakcích na protestantské Sola Scriptura došlo v římskokatolické teologii ke zdůraznění dvou konstitutivních pramenů: Písma a **Tradice**. Církev vychází také z **autority učitelského úřadu církve** (který na koncilu v Laodiceji s konečnou platností vyhlásil změnu soboty na neděli, kterou žádná pozdější autorita neodvolala). **Historicko-kritická** metoda přístupu k první pasáži Gen 2,1-3 umožňuje mýtickou interpretaci příběhu o stvoření a s tím i daleko volnější interpretaci a aplikaci dílčích závěrů. Některé aspekty tématu jsou vnímány paradigmatem **historicistního přístupu**, doplněné

¹⁸² PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Výklad Bible v církvi, Dokument Papežské biblické komise z 15. dubna 1993*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 75. „Bible je totiž od počátku sama výkladem.“

analogickou paralelou, jako např. spojení sobotního-nedělního odpočinku se svátkem velikonoce a událostí Ježíšova vzkříšení. V symbolice „osmého dne“ a „dne slunce“ nacházíme spíše dobové pohanské asociace než křesťanské prvky, je však také možné mluvit o *alegorizaci*. Dominantním a určujícím hermeneutickým principem předmětu změny soboty na neděli však zůstává autorita biskupského a učitelského úřadu církve.

ZÁVĚR

V úvodu této práce jsem předložil čtyři body pracovní hypotézy. Studium literatury i případová studie prokázaly ke každé z nich následující:

(a) Významným činitelem ovlivňujícím teologická stanoviska církví a jejich praktickou aplikaci jsou přijaté a aplikované hermeneutické principy.

Obě zkoumané církve přijaly a uvnitř svých společenství aplikují rozdílné hermeneutické principy. K těmto principům došla každá z nich vývojem, který tato práce alespoň okrajově zmapovala. V praktické případové studii o dni bohoslužeb a odpočinku zaujaly obě strany rozdílná stanoviska. Církev adventistů důsledně aplikuje literární výklad stěžejních biblických pasáží. Církev římskokatolická uplatňuje princip autority učitelského úřadu, jehož posouzení podléhá výklad Písma. To má za následek, že každá z těchto dvou církví v námi zkoumaném tématu dne odpočinku aplikuje původní text Písma svatého jiným způsobem.

Uvedená hypotéza byla plně potvrzena.

(b) Průběžné nebo „skokové“ proměny hermeneutických východisek vedou v „druhém sledu“ k novému exegetickému bádání a posunům teologických postojů.

Obě srovnávané církve byly během 19. a počátkem 20. století konfrontovány s vlivy racionalismu i protestantského liberalismu. Vývoj teorie výkladu v té době by se skutečně dal hodnotit jako překotný a skokový. V důsledku toho vyplynula nutnost průběžného zkoumání a hodnocení svých metod a principů výkladu biblického textu. V církvi katolické vedly k přijetí historicko-kritické metody výkladu jako metody nutné a nepostradatelné, ale nikoliv jediné nebo výlučné. I církev adventistů prožívá období hledání a redefinování hermeneutických principů. Na ani jedné straně se změny nestaly podnětem k reinterpretaci

biblických zakotvení a učení. Je patrné, že vývoj ani jedné z církví v oblasti výkladu biblické zvěsti není ukončen. Naopak, vyvstávají nové konfrontace a výzvy.

První část druhé hypotézy byla prokázána.

Protože se tato diplomová práce nakonec ve svém vývoji nevěnovala prozkoumávání posunů teologických postojů, druhá část hypotézy nemohla být potvrzena.

(c) Doba „moderny“ a „postmoderny“ v globalizovaném a multikulturním světě vede k zásadním proměnám hermeneutických paradigmat s významným dopadem na teologická východiska církví.

Obě církve pociťují „dopady subjektivizace“ na rámec vnímání „svých členů“ (ale i lidí ve společnosti). Postmoderní člověk se svým takřka neomezeným přístupem k informacím je mnohem více zaměřen na sebe, svou pravdu a v tom důsledku často klade větší důraz na individuální přínos spirituality, na subjektivní emocionalitu, na druhé straně například na sociální aspekty angažovanosti církve, (které neplní společnost), na zjednodušení církevních organizací a struktur apod. Zásadním problémem je i sekularizace uvnitř vlastních církví. V konfrontaci s hermeneutickou filozofií a jejím důrazem na nositele zvěsti – slovo, nikoliv hlavní autorské části zvěsti – Boha, jsou obě církve nuceny zásadně přezkoumávat a hodnotit stávající principy výkladu. V tomto je odpověď na třetí hypotézu totožná jako v první části druhé hypotézy.

První část třetí hypotézy byla prokázána – s dodatkem, že není možné konstatovat, že by „proměny“ paradigmat měly za následek proměnu cíle – předávání Boží zvěsti pro dnešního člověka. Cíl je ovšem ohrožen.

Pro druhou část této hypotézy platí, že v rámci omezeného záběru zadání práce nebyl prokázán žádný významný konkrétní dopad na teologická východiska církví. Spíše než na teologická východiska má dnešní doba zásadní dopad na praktickou aplikaci zmíněných teologických východisek.

(d) Postmoderní hermeneutické, exegetické a teologické proměny neohrožují teologické základy církví, ale paradoxně jim mohou pomoci se zbavit nepodstatné ideové zátěže a zaměřit se na podstatné body víry.

Církev ve většině případů proti těmto moderním jevům nemusí (a neměly by) bojovat zaujetím konzervativnějšího postoje, ale měly by je moudře a uvážlivě podpořit a využít pro naplnění „raison d'être“ - vlastního důvodu existence, kterým je „kázání evangelia o spasení v Ježíši Kristu“ a „aktivní šíření Božího království službou lidem“. Uvedená hypotéza je dá se říci shodná se závěry 2. Vatikánského koncilu a především pokoncilního vývoje. V církvi adventistů je tomu obdobně. Církev ale musí aktivně dopustit, aby nezůstalo pouze u teorie.

Tato čtvrtá hypotéza byla potvrzena.

Cíl této diplomové práce - zabývat se hermeneutickými přístupy obou zvolených církví - byl z mého pohledu naplněn. Nebyl naplněn dokonale, a přiznám se, že právě toto nenaplnění je pro mne obrovským přínosem. S nedodělanými otázkami se totiž snoubí další zájem o téma. A to je pro mne výzva přinejmenším ke sledování dalšího vývoje v této oblasti. Odborný zájem o věc.

Rozdílné hermeneutické metody, používané oběma studovanými církvemi, je v průběhu času vedly k odlišnému chápání různých biblických skutečností (jako například sobota a neděle; stav člověka po smrti – smrtelnost a nesmrtelnost duše; křest dětí a křest dospělých; zpověď a vyznávání hříchů přímo Bohu; Marie jako prostřednice vykoupení a Marie jako matka Ježíše Krista, která sama potřebuje spásu a čeká na vzkříšení; autorita Písma či autorita Písma spojená s tradicí a autoritou koncilů; výklady prorockých pasáží z knih Daniela a Zjevení, apod.). Navzdory skutečnosti, že se zmíněné církve v mnoha teologických pohledech odlišují, základní spásné pravdy sdílejí společně. V rámci rozsahu této diplomové práce nebylo možné vykonat praktické srovnání některého z dalších výše naznačených věroučných bodů, i když před započítím práce jsme s vedoucím

práce konzultovali možnost eventuálního druhého tématu s podmínkou: kdyby na to zůstal prostor. Ke zpracování Podobenství o boháči a Lazarovi v Lukášově 16. kapitole proto nakonec díky množství jiného materiálu nedošlo.

Je jisté, že některá témata by si zasloužila, aby se v budoucnosti stala podnětem k vypracování dalších prací. Například exegetická srovnávací studie dvou přístupů na konkrétním textu; praktické porovnání hermeneutických nástrojů moderní lingvistiky versus tradiční hermeneutiky; studie konkrétního dopadu předporozumění na porozumění textu v dané hermeneutické škole.

Pokud má být exegetická práce pro současného člověka – člena církve i společnosti na jakémkoliv stupni – maximálním přínosem, musí co nejlépe využívat hermeneutiky a jejích nástrojů. Žádná hermeneutická „metoda“ nemůže garantovat lepší porozumění než podřízení se Písmu a Duchu svatému. Hledající mysl a otevřené srdce ať je základem práce každého vykladače tak, aby byl naplněn smysl následující žalmistovy modlitby k Hospodinu: „*Otevři mé oči: budu hledět na divy tvého zákona.*“ (Ž 119,18 podle Jeruzalémské Bible).¹⁸³

¹⁸³ *Jeruzalémská Bible*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 1025.

SEZNAM LITERATURY

- *Adventisté sedmého dne věří... Výklad základních věroučných bodů.* Praha, Advent-Orion, 1999. ISBN 80-7172-102-6.
- **BACCHIOCCHI, S.** *From Sabbath To Sunday.* Rome, The Pontifical Gregorian University Press, 1977. ISBN neuvedeno.
- **BEA, A.** ed. by LEEMING, B. *The Unity of Christians.* New York: Herder and Herder, 1963. ISBN neuvedeno.
- **BENEDIKT XVI.** *Verbum Domini. O Božím slově a poslání církve: apoštolská exhortace.* Vatikán: Librerie Editrice Vaticana, 2010. Rádio Vatikán [online]. Vatikán: Česká sekce Vatikánského rozhlasu, Svátý otec, Encykliky, exhortace. [cit. 23. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=13639>
- **BENEŠ, J.** *Desítka.* Praha: Návrat domů, 2008. ISBN 978-80-7255-177-4.
- *Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona, Ekumenický překlad.* 12. vydání (1. opravené). Praha: Česká biblická společnost, 2001. ISBN 80-85810-28-X.
- *Bible Readings for the Home.* London: Review and Herald Publishing Association, 1963. ISBN neuvedeno.
- **CAIRNS, E. E.** *Christianity Trough The Centuries.* Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House, 1967. ISBN 0-310-22240-0.
- **DAVIDSON, R. M.** *Biblical Interpretation.* In: DEDEREN, R. (ed.) *Handbook of Seventh-day Adventist Theology - Commentary Reference Series,* vol. 12. Hagerstown, MD: Review and Herald Publishing Association and the General Conference of Seventh-day Adventists, 2000, s. 58-104.
- **DAVIDSON, R. M.** *Interpreting Scripture According to the Scriptures: Toward an Understanding of Seventh-day Adventist Hermeneutics.* Biblical Research Institute [online]. Silver Spring, MD: Documents Catholics [cit. 25. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://biblic+alresearch.gc.adventist.org/documents/interp%20scripture%20davidson.pdf>

- **DAVIDSON, R. M.** *The Authority of Scripture – A Personal Pilgrimage.* Berrien Springs, MI: Journal of the Adventist Theological Society 1, No. 01, 1990, s. 39-56.
- **DOHMEN, Ch.; STEMBERGER, G.** *Hermeneutika židovské Bible a Starého zákona.* Praha: Vyšehrad, 2007, s. 84. ISBN 978-80-7021-874-7.
- *Dokumenty II. vatikánského koncilu.* Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-089-3.
- **FARRAR, F. W.** *History of Interpretation.* Whitefish, MT: Kessinger Publishing Company, 2004. ISBN 978-1417937523.
- **FORD, D.** *The Forgotten Day.* Newcastle, CA: Desmond Ford Publications, 1981. ISBN neuvedeno.
- **FROOM, L. R. E.** *Movement of Destiny.* Washington D. C.: Review and Herald Publishing House, 1971. ISBN neuvedeno.
- **GIBBONS, J.** *Faith of Our Fathers.* 110th. ed. Baltimore, MD: John Murphy Company Publishers, 1917. ISBN neuvedeno.
- **HARTILL, J. E.** *Principles of Biblical Hermeneutics.* Grand Rapids: Zondervan, 1960. ISBN 0-310-25900-2.
- **HASEL, G. F.** *Biblical Interpretation Today.* Washington D. C.: Biblical Research Institute, 1985. ISBN neuvedeno.
- **HASEL, G. F.** *The Sabbath and the Pentateuch.* In: **STRAND, K. A.** *The Sabbath in Scripture and History.* Washington D. C.: Review and Herald Publishing Association, 1982, s. 21-43. ISBN 0-8280-0037-9.
- **HENDL, J.** *Úvod do kvalitativního výzkumu.* Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-549-3.
- **HOGENOVÁ, A.** (ed.) *Hermeneutika sportu.* Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-744-5.
- **HYDE, G. M.** *A Symposium On Biblical Hermeneutics.* Washington D. C.: Review and Herald Publishing Association, 1974. ISBN neuvedeno.

- **IRENAEUS.** *Patero kněh proti kacířstvím.* Praha: Nákladem Dědictví sv. Prokopa, 1876. ISBN neuvedeno.
- **JAN PAVEL II.** *Dies Domini. O svěcení dne Páně: apoštolský list Jana Pavla II. ze dne 31. Května 1998.* 2. vydání. Praha: Katolický týdeník, 2000. ISBN 80-902708-4-0.
- **JEANROND, W. G.** *Theological Hermeneutics – Development and Significance.* New York, NY: The Crossroad Publishing Company, 1991. ISBN 0-8245-1117-4.
- *Jeruzalémská Bible,* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7195-289-3.
- **JUST, F., S.J.** *Official Roman Catholic Teachings on the Bible.* Catholic Resources [online]. Orange, CA: Catholic Resources, Church Docs, Dei Verbum. [cit. 23. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://catholic-resources.org/ChurchDocs/DeiVerbum.htm>
- *Katechismus katolické církve.* Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-132-6.
- **KELLY, V. J.** *Forbidden Sunday and Feast-Day Occupations: An Historical Synopsis and Theological Commentary.* Washington D. C.: The Catholic University in America Press, 1943. The Catholic University of America, Studies in Sacred Theology, No. 70. Disertační práce. ISBN neuvedeno.
- **KONEČNÁ, M.** *Řeč a rozumění – Poznámky k filozofické a teologické hermeneutice H.-G. Gadamera, G. Ebelinga a E. Fuchse.* Brno: Marek Konečný, 2007. ISBN 978-80-903516-9-1.
- **KRYŠTŮFEK, F. X.** *Všeobecný církevní dějepis, Díl 3.* Praha: Tiskem arcibiskupské knihtiskárny za Rohlíčka a Sieverse, 1883. ISBN neuvedeno.
- **LAUX, J.** *A Course in Religion for Catholic High Schools and Academies.* Vol. 1. New York, NY: Benziger Brothers, 1936. ISBN neuvedeno.

- **LINNEMANN, E.** *Testimony. Edited transcript of a lecture given in Grace Valley Christian Center.* Grace Valley Christian Center [online]. Grace Valley: Sermon transcriptions, Eta Linnemann Testimony. [cit. 24. března 2011]. Dostupné na WWW: http://dcn.davis.ca.us/~gvcc/sermon_trans/Special_Speakers/Eta_Linnemann_Testimony.html
- **OEHMING, M.** *Úvod do Biblické hermeneutiky – cesty k pochopení textu.* Praha: Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-518-6.
- **PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE.** *Sancta Mater Ecclesia - instrukce o historické pravdivosti evangelií.* In: MERELL, J. *Úvod do Nového zákona.* Scriptum. Litoměřice: Cyrilskometodějská bohoslovecká fakulta v Litoměřicích, 1979, s. 139-146. ISBN neuvedeno.
- **PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE.** *Výklad Bible v církvi, Dokument Papežské biblické komise z 15. dubna 1993.* Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7113-156-3.
- **PIPIM, S. K.** *Gospel Gimmicks: The Foolishness of Preaching or the Preaching of Foolishness?* In: PIPIM, S. K. (ed.) *Here We Stand: Evaluating New Trends in the Church.* Second edition. Berrien Springs, MI: Adventist Affirm, 2005, s. 37-51. ISBN 0-9677622-1-9.
- **PIUS XII.** *Divino Afflate Spiritu.* Vatikán: 1943. Katolická teologická fakulta UK [online]. Praha: Katedra biblických věd, Mireia Ryšková, Materiály ke stažení. [cit 22. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://ktf.cuni.cz/~ryskova/Uvod%20do%20Pisma/PIUS%20XII%20Divino%20afflante%20spiritu.doc>
- **POKORNÝ, P.** *Hermeneutika jako teorie porozumění – od základních otázek jazyka k výkladu bible.* Praha: Vyšehrad, 2005. ISBN 80-7021-779-0.
- **REGNER, J.** *Malý úvod do teologické metody.* Osobní stránky autora [online]. Praha: Šuplík teologie, 2007. [cit. 21. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://regnerjan.sweb.cz/teologie/metoda.htm>

- **REID, G. W.** *Another Look at Adventist Hermeneutics*. Biblical Research Institute [online] Silver Spring, MD: Biblical Research Institute [cit. 20. ledna 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.adventistbiblicalresearch.org/documents/Adventist%20Hermeneutics.htm>
- **RODRIGUES, A. M.** *Conversations between Adventist and Catholics*. Biblical Research Institute [online]. Silver Spring, MD: Documents Catholics [cit. 25. března 2011]. Dostupné na WWW: <http://biblicalresearch.gc.adventist.org/conversations%20with%20catholics/Catholic%20Conversation.pdf>
- **SCHAFF, P.** *Augustin's City of God and Christian Doctrine*. Grand Rapids, MI: Christian Classics Ethereal Library, 1890. ISBN neuvedeno.
- **SCHWARZ, R. W.** *Light Bearers to the Remnant*. Mountain View, CA: Pacific Press Publishing Association, 1979. Library of Congress Catalog Card No.: 78-70730.
- **SCOTT, M. J.** *Things Catholic Are Asked About*. New York, NY: Kennedy & Sons, 1927. ISBN neuvedeno.
- *Seventh-day Adventist Encyclopedia*. Washington D. C.: Review and Herald Publishing Association, 1966. Library of Congress Katalog Card No.: 66-17322.
- *Statements, Guidelines and Other Documents*. 3d ed. Silver Spring, MD: Communication Department, General Conference of the Seventh-day Adventist Church, 2005. ISBN neuvedeno.
- *Studijní Bible s výkladovými poznámkami: Český ekumenický překlad*. Springfield, MO: Life Publishers International, 2009. ISBN 0-7361-0421-6.
- **ŠIMSA, M.** *Hermeneutická propedeutika*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2005. ISBN 8070446641.
- **THOMAS, R. L.** *Evangelical Hermeneutics: The New Versus the Old*. Grand Rapids: Kregel, 2002. ISBN 0-8254-3839-x.

- **TICHÝ, L.** *Druhý vatikánský koncil a biblická věda*. Teologické texty, 2003/1. Teologické texty [online]. Praha: Církev, 2003/1, Koncil a dnešek. [cit. 22. Března 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.teologicketexty.cz/cas-opis/2003-1/Druhy-vatikansky-koncil-a-biblicka-veda.html>
- **VACEK, J.** *O nemocech duše, kapitoly z psychiatrie*. Praha: Mladá Fronta, 1996. ISBN 80-204-0535-6.
- **VÁVROVÁ, S.** *Využití hermeneutického porozumění při interpretaci sociální reality*. In HLADÍK, J., CHUDÝ, Š. (eds.). *Sociální pedagogika v současné společnosti*. Zlín: UTB, 2007. ISBN 978-80-7318-579-4. Fakulta humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně [online]. Zlín: Archiv dokumentů [cit. 20. Března 2011]. Dostupné na WWW: http://web.fhs.utb.cz/cs/docs/Využit_hermeneutick_ho_porozum_n_p_i_interpretaci_soci_ln_reality.pdf
- **WHITEOVÁ, E. G.** *Výchova*, Praha: Advent-Orion, 2007. ISBN 978-80-7172-986-0.
- **WOOD, A. S.** *Captive to the Word: Martin Luther: Doctor of Sacred Scripture*. London: Paternoster Press, 1969. ISBN neuvedeno.

ABSTRAKT

KOCIÁN, A. *Katolická a adventistická hermeneutika – srovnání různých přístupů k Písmu.* České Budějovice 2011. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra biblických věd. Vedoucí práce Adam Mackerle.

Klíčová slova: hermeneutika, biblická hermeneutika, exegeze, metody výkladu, lingvistika, teologie, Písmo svaté, Bible, církve, adventisté.

Cílem tedy i obsahem této práce je srovnání dvou různých přístupů k Písmu svatému. K dosažení tohoto cíle i zodpovězení předem vytknutých čtyř bodů pracovní hypotézy v závěru práce, se v první části definuje pojem hermeneutika a vztahy mezi hermeneutikou a posláním obou prozkoumávaných církví.

V druhé části se text na základě prozkoumané literatury zabývá historickou sondou do dějin hermeneutiky a exegeze, vysvětlením termínů a souvislostí, rozdělením hermeneutiky podle typů a také principy práce s biblickým textem. Tato část vyústí v identifikaci a popis hermeneutických principů používaných oběma církvemi v dnešní době.

Závěrečná třetí část se zabývá praktickým srovnáním jednoho dogmatického bodu – dne bohoslužby a odpočinku. Je uzavřena hledáním důvodů a prostředků, proč jednotlivé církve dospěly k rozdílným teologickým závěrům.

ABSTRACT

Catholic and Adventist Hermeneutics – Comparison of Different Approaches to the Bible.

Key words: hermeneutics, biblical hermeneutics, exegesis, methods of reading, theology, linguistic, theology, Holy Scripture, church, adventist.

The main goal and the content of the dissertation is to compare two different approaches to the Holy Scripture. To achieve this goal and to make out beforehand four-part assumptions in the conclusion is in the first part of this work defined the term of hermeneutics, then the relationship between hermeneutics and mission of both churches under examination is elaborated.

The second part of the work, on the basis of studied literature, deals with research in the field of hermeneutics and exegesis history, with explanation of terms and background, with outline of types of hermeneutics and principles of exegesis of the biblical text. This part is closed with the specification and description of the hermeneutical principles used by both chosen churches nowadays.

The final third part deals with the practical comparison of one doctrinal topic - the day of worship and rest. This part is closed by the searching for reasons why the studied churches have come to different theological conclusions and instruments the change was achieved by.